

Å DRIKKE ELLER IKKE DRIKKE:
ET SPØRSMÅL OM IDENTITET

**En studie av alkoholens mening i livene til den urbane eliten i Sri Lanka,
sett i lys av moderniseringsprosesser.**

Irene Prestøy Lie

Cand. Polit. 1992

Februar 2005

Universitetet i Oslo
Det Samfunnsvitenskapelige Fakultet
Institutt for Sosiologi og Samfunnsgeografi

Sammendrag av oppgaven

Hovedproblemstilling: *Hvilken mening har alkoholen i livene til den urbane eliten i Sri Lanka, sett i lys av moderniseringsprosesser?*

Arven fra kolonitiden, moderniseringsprosesser og globalisering har tilført mange u-land nye, vestlige alkoholvaner, og alkoholkulturen er i endring mange steder. De nye alkoholvanene erstatter ikke, men kommer som et tillegg til den tradisjonelle alkoholkulturen. I en slik kontekst blir alkohol et viktig livsstilssymbol individer benyttet til å markere en vestlig og moderne identitet. Mye tyder på at dette er tilfelle i Sri Lanka også. I denne oppgaven har jeg sett på hvilke meningskonstruksjoner den urbane eliten i Sri Lankas hovedstad danner rundt alkohol i skjæringspunktet mellom moderne og tradisjonelle fortellinger. Fokuset er på eliten fordi: De er som regel er først ute med den nye moderne livsstilen og fungerer således som representanter for både det moderne og det tradisjonelle på en gang. I tillegg viser forskning at det gir status for fattige i Sri Lanka å etterlikne de rikes alkoholvaner, og eliten er derfor interessante som rollemodeller for de fattige (jfr. Baklien og Samarasinghe 2003). Oppgaven legger en kulturell forståelse av alkohol til grunn gjennom å studere dens sosiale sider.

Metode: Hvilke mening alkoholen tillegges er et produkt av konteksten de har oppstått i. Studien er derfor basert på feltarbeid i Sri Lanka høsten 2003. Det empiriske materialet er hovedsakelig hentet fra kvalitative forskningsintervjuer med representanter fra den kulturelle og økonomiske eliten i Sri Lanka. I tillegg har jeg benyttet informasjon fra mer "uformelle" samtaler med lankesiske forskere, innehavere av barer og nattklubber, representanter fra ADIC (Alcohol and Drug Information Center i Colombo) og expats (vestlige som bor og jobber for internasjonale organisasjoner, NGO's og ambassader i Sri Lanka). Som bimetode ble ustrukturerte observasjoner foretatt på nattklubber og barer i Colombo.

Teoretiske perspektiver: Alkoholens mening handler først og fremst om alkoholens sosiale konstruksjoner. Her bruker jeg teori om hvordan mening konstrueres i forhold til sosiale fenomener, og hvordan mening danner grunnlag for definisjoner av virkeligheten og dermed også handling. Begrepet "fortellinger" blir brukt som analytisk verktøy. Alkohol knyttes også til fellesskaps og overgangsritualer gjennom begrepene liminalitet, time-out, communitas og sosiabilitet. I motsetning til rusritualenes integrerende funksjon, blir alkohol videre knyttet til klasse, distinksjon, symbolsk makt og definisjonskamper om hvilke normer og fortellinger som skal gjelde på alkoholfeltet. Kjønnperspektivet er viktig her. Til slutt benyttes teori om

modernisering og sosial endring for å belyse hvordan fortellinger og praksiser endrer seg med generasjoner, med spesielt fokus på alkoholens betydning for den moderne, refleksive identiteten.

Analysen: Fire forskjellige drikkemønstre utkrystalliserer seg, og jeg har delt dem inn i idealtyper: ”stordrikkene”, ”de moderate”, ”stopperne” og ”de avholdne”. Idealtypene skiller seg fra hverandre med hensyn til sosiokulturell, geografisk bakgrunn, og hvilke fortellinger om alkohol (moderne, tradisjonelle eller begge deler) de tar i bruk. Hvilke fortellinger de tar i bruk, er en respons på sosiale normer og forventninger, samtidig som det er en respons på individets individuelle ambisjoner og biografiske fortellinger. Hovedtrenden er: jo mer vestliggjort og moderne individene ønsker å være, jo viktigere blir alkohol som identitetssymbol. De avholdne er mer orientert mot tradisjonelle verdier, og tar i bruk tradisjonelle fortellinger om alkohol. Elitemiljøet i Colombo er lite og gjennomskiktig, og både familie- og geografisk bakgrunn blir avgjørende på grunn av sosial kontroll. Nattklubben er en arena hvor individer fra ulike bakgrunner, og med ulike fortellinger møtes. Nattklubb-besøket utspiller seg som et drikkeritual der alkoholen er medium for sosial integrasjon og time out. Samtidig er nattklubben også en arena der individene tar i bruk alkoholens distingverende symboler. Ulike typer alkohol og alkoholvaner er symboler både på klassetilhørighet, modernitet, og på maskulinitet og femininitet. Og under overflaten av fellesskapet på nattklubben foregår det en kamp om definisjonene av hvilke fortellinger og atferdsnormer som skal gjelde. Det er strenge regler for hvem som kan tillate seg å leve ut de ulike fortellingene, og det er strenge atferdsnormer, spesielt knyttet til kjønn. Definisjonsmakten utøves gjennom sosial kontroll og avviksstempling av de som bryter normene. For eksempel føler kvinner sterkere sosial kontroll enn menn i mange situasjoner, og de blir lett stemplet som avvikere hvis de drikker, mens menn som drikker er ”det normale”. I kjølvannet av endrede kjønnsroller, er imidlertid kvinners drikkevaner i endring. Nye fortellinger om kjønn og alkohol har kommet på banen. Allikevel eksisterer tradisjonelle atferdsnormer knyttet til kjønn og alkohol. En kvinne som selv bruker alkohol som symbol på frigjorthet, opplever ofte at de biografiske fortellingene hun har om seg selv buttrer mot de dominerende fortellingene i samfunnet. Nye fortellinger om alkohol utfordrer altså tradisjonelle fortellinger om alkohol i kjølvannet av moderniseringsprosesser. Den yngre generasjon lever i større grad ut de moderne fortellingene enn den eldre generasjonen, spesielt kommer det til uttrykk blant kvinner.

“What I am trying to say is, the world is changing, you know. So you have to change with the world, you know. Otherwise you will be isolated, you know. In rural and remote areas the culture is a bit different. But in urban areas, people who live there, they go with the world. Whenever the world is changing, they also change very fast. But in rural areas, they stick to their old things, you know.”

(Mannlig informant i 30 årene)

FORORD.....	9
KAP 1: INNLEDNING, BAKGRUNN OG REDEGJØRELSE FOR PROBLEMSTILLING	10
INNLEDNING	10
TEORETISK UTGANGSPUNKT OG BAKGRUNN FOR PROBLEMSTILLINGEN	12
<i>Ulike retninger innen alkoholforskningen.....</i>	<i>12</i>
<i>Eliten som rollemodeller</i>	<i>13</i>
REDEGJØRELSE FOR PROBLEMSTILLINGEN	14
<i>Alkoholens mening</i>	<i>14</i>
<i>Moderniseringsprosesser</i>	<i>17</i>
<i>Alcohol construct the world as it is.....</i>	<i>18</i>
OPPGAVEN STRUKTUR:	18
KAPITTEL 2: TEORETISK RAMMEVERK.....	20
INNLEDNING	20
Å FORSTÅ ALKOHOLENS SOSIALE KONSTRUKSJONER.....	20
<i>Alkoholens fortellinger.....</i>	<i>21</i>
<i>Fortellinger på ulike nivåer: fra dominerende fortellinger til forløp og handlingsalternativer</i>	<i>22</i>
<i>Normer i fortellinger.....</i>	<i>23</i>
<i>Biografiske fortellinger</i>	<i>24</i>
DRIKKERITUALER: LIMINALITET, COMMUNITAS OG SOSIABILITET	24
ALKOHOLENS SYMBOLSKE FUNKSJON I LYS AV KLASSE, KJØNN OG MAKT.....	26
<i>Alkohol som livsstilssymbol i klassesystemet</i>	<i>26</i>
<i>Smakens distinksjon.....</i>	<i>28</i>
<i>Distinksjon og symbolsk makt</i>	<i>28</i>
<i>Kontekstualiserte definisjonskamper.....</i>	<i>30</i>
<i>Kjønn.....</i>	<i>31</i>
BETYDNING AV MODERNISERING FOR ALKOHOLENS MENING	32
<i>Generasjonsperspektivet</i>	<i>32</i>
<i>Den moderne, refleksive identiteten</i>	<i>34</i>
<i>Oppsummering</i>	<i>35</i>
KAPITTEL 3: BAKGRUNN OG KONTEKST.....	37

ET PLURALISTISK SAMFUNN	37
<i>Etniske grupper</i>	37
UTVIKLINGSTRENDER I DET POSTKOLONIALE SRI LANKA	38
<i>Etnisk konflikt</i>	38
<i>Post-konflikt situasjon</i>	39
<i>Økonomisk utvikling</i>	39
<i>Økonomisk liberalisering og alkoholindustrien</i>	40
KONSEKVENSER AV MODERNISERING OG ØKONOMISK UTVIKLING	41
<i>Arbeidsliv, utdanning og klasse</i>	41
<i>Colombo Vs. resten av Sri Lanka</i>	42
<i>Familiestruktur og kjønnsrollemønster</i>	44
<i>Endringer i kjønnsrollemønsteret</i>	45
<i>Oppsummering: Identitetskrise?</i>	46
KAP 4: METODISK TILNÆRMING	48
INNLEDNING	48
VALG AV FORSKNINGSMETODE	48
<i>Hvorfor kvalitative intervjuer?</i>	48
<i>Å være i Sri Lanka med åpne sanser</i>	49
<i>Hvem må jeg intervju for å få svar på problemstillingen – hvem er eliten?</i>	50
GJENNOMFØRINGEN AV FELTARBEIDET.....	53
<i>Førforståelse inn i feltet</i>	53
<i>Rekruttering av informanter: hindringer og døråpnere</i>	53
<i>Svakheter og fordeler ved måtene å rekruttere informanter på</i>	54
<i>Settingen: hvor foregikk intervjuene?</i>	55
<i>Gjennomføring av intervjuene</i>	56
SUPPLERENDE METODER - OBSERVASJON	57
<i>Å tite på utelivet</i>	57
KUNNSKAPSPRODUKSJONEN OG FORSKNINGSRELASJONEN	58
<i>Erfaringer fra det tverrkulturelle intervjuet</i>	58
<i>Når forskeren er kvinne</i>	59
<i>Når forskeren er vestlig</i>	60
<i>Noen etiske betraktninger</i>	61
KAP 5: ULIKE DRIKKEMØNSTRE.....	63

IDEALTYPENE	63
"De moderate"	64
"Stordrikkene"	69
"Stopperne"	77
"De avholdne"	83
OPPSUMMERENDE DISKUSJON: SI MEG HVA DU DRIKKER, OG JEG KAN FORTELLE DEG HVOR DU KOMMER FRA	87
<i>Alkohol som distingverende identitetssymbol</i>	88

**KAP 6: ALKOHOLENS SOSIALE KONSTRUKSJONER – FORVENTNINGER,
ASSOSIASJONER OG ATFERD KNYTTET TIL ULIKE TYPER ALKOHOL OG
DRIKKESITUASJONER..... 89**

INNLEDNING: HVA DRIKKER ELITEN?	89
ALKOHOLENS FORTELLINGER.....	90
<i>Øl er trygt...</i>	90
<i>... Sprit derimot, er skikkelige saker</i>	90
<i>Spritsens kjønn</i>	92
<i>Den mannlige spriten</i>	92
<i>Den feminine cocktailen</i>	94
<i>Vin</i>	95
<i>Champagne</i>	98
<i>Kasippu</i>	98
<i>Betydningen av alkoholens fortellinger</i>	99
DRIKKESITUASJONENES FORTELLINGER	100
<i>Eliten drikker sammen</i>	100
UTELIVETS ARENA: NATTKLUBB OG BARER	101
<i>Time out</i>	102
<i>Å være med i fellesskapet for en liten stund: Nattklubben et communitas fellesskap? ..</i>	103
<i>Sosial kontroll i et tett samfunn midt i det løse</i>	105
<i>Alkoholens symboler i fortellingen om det maskuline og det feminine</i>	108
HJEMMETS ARENA: FEST ELLER MIDDAG MED FAMILIE OG VENNER.....	114
<i>Familie</i>	114
<i>Med venner</i>	114
FORRETNINGSREPRESENTASJONER.....	116

<i>Oppsummering</i>	117
KAPITTEL 7:	118
BETYDNINGEN AV MODERNISERINGSPROSESSER FOR ALKOHOLENS FORTELLINGER	118
ØKT EKSPONERING FOR EN MODERNE - OG VESTLIGORIENTERT KULTUR	118
<i>Internasjonale skoler</i>	119
<i>Oppløsning av familiestruktur – respekt for foreldre svekkes</i>	120
<i>Våpenhvilen</i>	121
ENDRING I ET GENERASJONSPERSPEKTIV	122
<i>Alkoholens symbolske mening i et moderne overgangsritual</i>	123
<i>Oppsummering:</i>	124
KAPITTEL 8: OPPSUMMERENDE OG AVSLUTTENDE BETRAKTNINGER	125
<i>Ulike idealtyper – ulike fortellinger om alkohol</i>	125
<i>Brudd eller kontinuitet?</i>	127
<i>Å drikke eller ikke drikke: et spørsmål om identitet?</i>	130
<i>Avsluttende betraktning – kunne noe vært gjort annerledes?</i>	130
REFERANSELISTE	132

Forord

En rekke personer har bidratt med hjelp og inspirasjon til gjennomføringen av denne hovedoppgaven. Jeg vil først og fremst takke hovedveileder Bergljot Baklien for god veiledning og stort engasjement under hele prosessen. Også takk til biveileder Grete Brochmann for nyttige innspill i oppstarts- og slutfasen av arbeidet. Det hadde heller ikke vært mulig å gjennomføre dette arbeidet uten praktisk hjelp fra FORUT (Forut Solidaritetsaksjon for Utvikling) og ADIC (Alcohol and Drug Information Center i Colombo), og jeg vil spesielt takke Øystein Bakke for god hjelp. Takk også til Åsa Olsson for husly og godt selskap under oppholdet i Sri Lanka. Uten deg, Lesley, Hanne og alle de andre ville feltarbeidet vært en mer ensom opplevelse. Videre vil jeg takke Christophers minibibliotek for kontinuerlig tilgjengelighet på god litteratur. Til slutt vil jeg takke alle mine gode ”studentkollegaer” på lesesalen og pauserommet i Harriet Holters hus på Blindern for mye moro og gode diskusjoner av fag og tull. I den forbindelse vil jeg spesielt fremheve superkollokvien: Silje, Tonje, Eva, Lars Martin og Yngvill.

Oslo, 15 februar 2005

KAP 1: INNLEDNING, BAKGRUNN OG REDEGJØRELSE FOR PROBLEMSTILLING

Innledning

Jeg har tenkt på det flere ganger når jeg er på ferie hjemme i Sri Lanka, at folk drikker mye mer enn før. Jeg ser det både på vennene mine, og på utestedene. Det er i ferd med å ta helt av, og det har nok noe med vestliggjøring å gjøre. Vennene mine i Colombo blir for eksempel sjokkert hvis jeg ikke drikker alkohol når vi går ut sammen. De spør hvorfor jeg ikke drikker, ikke en gang et glass vin, jeg som bor i vesten og greier. Det er akkurat som om de tror det eneste vi gjør her er å drikke alkohol, at det er det som er å være vestlig.¹

Uttalelsen kommer fra en ung lankesisk kvinne som er vokst opp i Sri Lankas hovedstad Colombo, i en familie som tilhører øvre del av middelklassen. I flere år har hun bodd og studert i et vestlig land, noe hun også fortsatt gjør. Vi diskuterte sammenhengen mellom modernisering og vestliggjøring av det lankesiske samfunnet og folks alkoholvaner. Det hun sa fikk meg til å stille spørsmål om det er slik at alkohol spiller en sentral rolle i forestillingen om det moderne og vestlige liv for folk i Sri Lanka, at det å drikke mye alkohol blir et symbol på hvor moderne man er. Studier fra både Asia og Afrika tyder i hvert fall på at nettopp det er tilfelle i en del andre utviklingsland². Moderniseringsprosesser og globalisering har tilført mange U-land nye, vestlig alkoholvaner, og mange steder symboliserer vestlige alkoholvaner og alkoholmerker status³. Det er også en kjent sak at alkoholen på ulike måter brukes som en identitetsmarkør i mange kulturer. Hva du drikker, og ikke minst hvor mye du drikker, sier kanskje noe om hvem du er, eller hvem du ønsker å være. Hvilke forestillinger er knyttet til alkohol i Sri Lanka og hvordan bruker individene alkohol i fortellingen om hvem de er, eller hvem de ønsker å være? Hvilke moderniseringsprosesser foregår der, og hvordan påvirker de lankeserenes forestillinger rundt alkohol?

¹ Sitatet er oversatt fra engelsk til norsk, basert på en uformell samtale etter endt feltarbeid i Sri Lanka.

² Når jeg snakker om utviklingsland her mener jeg ikke at U-land utgjør en homogen gruppe land. Jeg er klar over at det er store forskjeller disse landene i mellom både når det gjelder implikasjoner av modernisering og alkoholvaner. Likevel har U-land en del fellestrekk jeg vil trekke veksler på bakgrunn av tidligere studier.

³ Et image som den internasjonale alkoholindustrien bygger opp under i sine markedsføringsstrategier rettet mot U-land.

Fra før vet vi at i samfunn der en ny alkoholkultur introduseres, erstattes ikke den gamle, tradisjonelle alkoholkulturen, men den kommer som et tillegg. Tendensene derfor går ofte i retning av økt alkoholkonsum (Room et al 2001). Er det slik i Sri Lanka også? Har alkoholkonsumet økt i takt med moderniseringen av samfunnet? Eller kan det eventuelt tenkes at også den tradisjonelle alkoholkulturen fortsatt er viktig for folks fortellinger om hvem de er? I følge Room et al (2002), blir alkohol i kontekster med endringer og modernisering viktige symbolske markører både for de som ønsker å være moderne, og de som lever ut en mer tradisjonell identitet:

Alcoholic beverages easily take their place in the *bricolage*, whether as carriers of cosmopolitan images or as a part of traditions. The choice to drink, of how much to drink, and of which beverage and the choice of whom to drink with, in what situation, all becomes means for claiming and living out an identity (Room et al 2002:36).

Kanskje skaper blanding av tradisjonell og moderne alkoholkultur i Sri Lanka kulturforvirring? Kanskje har eventuelle endringer gjort lankeserene usikre på hvilke signaler alkoholen sender ut, eller hvordan de skal ta i bruk alkohol som et symbol på hvem de er? For å få svar på alle spørsmålene, var det nødvendig å rette oppmerksomheten mot eliten i Sri Lankas hovedstad Colombo. I følge Room et al (2001) slår moderniseringsprosessene og den nye alkoholkulturen som regel først rot hos den urbane eliten, for så å spre seg til resten av befolkningen. Også i Sri Lanka vet vi at den urbane eliten er mer modernisert og vestliggjort enn andre grupper i samfunnet (Hettige 2002, Baklien & Samarasinghe 2003). Som først ute med de nye trendene, kan det tenkes at den lankesiske eliten representerer en kombinasjon av tradisjonelle og moderne forestillinger om alkohol. Slik blir elitens forhold til alkohol spesielt interessant å studere i lys av moderniseringsprosesser. Hovedproblemstillingen for denne oppgaven lyder således som følger: *Hvilken mening har alkohol i livene til den urbane eliten i Sri Lanka, sett i lys av moderniseringsprosesser*⁴

⁴ Elitebegrepet vil bli nærmere definert og diskutert ut i fra sosiologisk teori i teorikapittelet. Kriterier for hvem som tilhører den lankesiske eliten blir behandlet i metodekapittelet.

Teoretisk utgangspunkt og bakgrunn for problemstillingen

Ulike retninger innen alkoholforskningen

Det finnes to ulike retninger innen alkoholforskning: patologi- eller avviksforskning som fokuserer på negative konsekvenser av alkoholbruk, og antropologisk forskning som ikke nødvendigvis behandler alkohol som et problem, men i følge Douglas (1989) som en del av kulturen og det sosiale liv: Alkohol finnes i de fleste kulturer, og "Drinking is essentially a social act, performed in a recognized social context" (Douglas 1989:4). Å studere alkoholens mening i Sri Lanka, innebærer at jeg i tråd med den antropologiske tradisjonen legger en kulturell forståelse av alkohol til grunn i oppgaven. Alkoholens mening vil i denne sammenheng si hvilke symbolske og sosiale funksjoner alkoholen har for den urbane eliten i Sri Lanka. Her er det viktig å også fokusere på alkoholens positive sider i kulturen, og ikke utelukkende fokusere på negative aspekter ved alkohol, noe som ofte blir vektlagt i patologi- og avviksforskningen.

Det kan kanskje virke litt rart å bruke energi på alkoholens sosiale, kulturelle og identitetsskapende aspekter i et U-land som Sri Lanka når vi vet at alkohol i mange U-land utgjør et stort fattigdomsproblem (Room et al 2002, Beckman et al 1990, WHO 2003). Flere store organisasjoner, som WHO⁵, The World Bank⁶ og GAPA⁷ har blant annet uttrykt bekymring for økende alkoholkonsum i U-land på grunn av problemene der medfører⁸. De fleste utviklingsland mangler økonomisk og sosialt sikkerhetsnett til å fange opp sosiale, helsemessige og økonomiske problemer som følger av økt alkoholbruk, slik vestlige land har. Alkohol er derfor som FORUT⁹ hevder i "Stein til byrden", nettopp en stein til byrden. Det vil si et tilleggsproblem til fattigdom som kan både være til hinder for fattigdomsbekjempelse og drive folk inn i ytterligere fattigdom (Beckman 1990). Også en studie fra Sri Lanka tyder på at

⁵ World Health Organization

⁶ The Globe Magazine *World Bank pronounces on alcohol*, se mer her:
http://www.ias.org.uk/publications/theglobe/03issue4/globe0304_p3.html

⁷ GAPA = Global Alcohol Policy Alliance, se <http://www.alcohol-alliance.org/>
for mer informasjon.

⁸ Blant annet har de tatt til motmæle mot den internasjonale alkoholindustriens markedsføringsstrategier i U-land

⁹ FORUT: "Solidaritetsaksjon for utvikling". FORUT har base på Gjøvik, og driver bistandsarbeid i Sri Lanka, i tillegg til India, Nepal, Sierra Leone, Gambia og Senegal. Se mer her: www.forut.no

alkohol er et fattigdomsproblem for mange her (Baklien og Samarasinghe 2003). At jeg i denne studien velger å fokusere på alkoholens sosiale og kulturelle aspekter, betyr ikke at jeg undervurderer alkohol som fattigdomsproblem i Sri Lanka. Hensikten min er tvert i mot det motsatte. Til tross for de negative aspektene ved alkohol, viser forskning at i de fleste kulturer opplever folk nettopp mye positivt forbundet med alkohol i sosiale sammenhenger (Pedersen 2001, Douglas 1989, Partanen 1991). For å forstå hvorfor folk drikker, er det nødvendig å vie det sosiale aspektet ved rusen oppmerksomhet. Det sosiale kan bidra til å forklare hvorfor svært mange før eller siden begynner å drikke, og det er det viktig å ha kunnskaper om hvis en ønsker å bekjempe alkohol som fattigdomsproblem.

Eliten som rollemodeller

En annen mer samfunnsmessig og politisk begrunnelse for å studere eliten, er at de fungerer som rollemodeller og normsendere for resten av samfunnet¹⁰. Den urbane eliten er spesielt interessant som rollemodeller for andre i Sri Lanka, fordi i land med mye fattigdom representerer rikdom, og den livsstilen det muliggjør, et attraktivt liv med større frihet. Penger er viktig i det Sri lankiske samfunnet. Fattige folk ser opp til de med penger, og mange av de fattige prøver å etterape de rikes livsstil gjennom å skaffe seg statussymboler¹¹. I en slik kontekst hvor folk streber etter å ha og forbruke penger, kan det være interessant å se på de rike som rollemodeller. Spesielt i Colombo er dette fenomenet tydelig. Fremveksten av den øvre middelklassen, eller "the Commercial Class" har ført til store inntektsforskjeller som kommer tydelig til uttrykk i byene hvor alle klassene er samlet. Den økonomiske veksten i det liberale markedet har gjort Colombo til en kommersiell og på mange måter vestlig inspirert by (Hettige 2003:). Baklien og Samarasinghe (2003) forteller i studien "Alcohol and poverty" om hvordan fattige streber etter å etterligne de rikes livsstil og alkoholvaner i Sri Lanka. For eksempel hender det at folk fra lavere samfunnsklasser besøker hoteller hvor rike pleier å komme for å spise eller være sosiale. De fattige kjøper øl eller arrack¹² og sørger for at de blir sett ved å gjøre mye mer vesen av seg enn de mer velstående stamgjestene. De reiser seg opp, går rundt, holder glassene sine høyt og roper til vennene som sitter igjen ved bordet. Senere på kvelden overdriver de sjanglingen og snakker om hvor fulle de er. Den overdrevne oppførselen blir en måte å demonstrere den statusen det å spise og drikke på dette hotellet

¹⁰ Jfr også Bourdieu om elitens symbolske makt (se kapittel 2)

¹¹ Jfr Baklien & Samarasinghe 2003 og egne erfaringer fra feltarbeid.

¹² En lokalt produsert drikk som er basert på kokos og kan minne litt om whisky.

symboliserer. De får noe å skryte av til vennene senere. Å drikke og spise i en setting hvor mer velstående mennesker pleier å være gir således mening utover det å spise og drikke¹³ (Baklien og Samarasinghe 2003: 86). Kjøpesentre er en annen offentlig arena hvor mindre velstående har muligheten til å observere de rikes livsstil og klesstil. De sterkeste rollemodellene er i følge Baklien og Samarasinghe (2003) velstående unge menn. Mindre velstående unge menn observerer for eksempel at rollemodellene drikker Lemon gin, en vestlig og dyr alkoholvare i Sri Lanka. Selv streber de etter å drikke det de rike drikker, slik at de kan skryte av det og oppnå status i blant venner (Baklien og Samarasinghe 2003:92-93). De rikes alkoholvaner blir symboler de fattige ønsker å ta i bruk for å demonstrere status gjennom synlig forbruk (conspicuous consumption)¹⁴.

Redegjørelse for problemstillingen

Gjennom hele forskningsprosessen har hovedproblemstillingen vært delt i to deler:

- Hvilken mening har alkohol i livene til den urbane eliten?
- Hva er moderniseringsprosesser? Hvordan og hvorfor kan moderniseringsprosesser bidra til å kaste lys over alkoholens mening?

Hvilke spesifikke spørsmål vil jeg utforske med problemstillingene, og hva legger jeg mer i begrepene ”alkoholens mening” og ”moderniseringsprosesser”?

Alkoholens mening

Med mening mener jeg hvilken symbolsk funksjon alkoholen har for eliten i Sri Lanka. Meninger aktørene tillegger alkoholen er *sosiale konstruksjoner* som varierer både på tvers av kulturer og innenfor ulike grupper i samme kultur (Partanen 1991, Pedersen 1998). Alkohol er således et kulturelt symbol hvis mening den tillegges er avhengig av både den kulturelle konteksten og individet som drikker alkohol. Hvilken symbolsk funksjon alkoholen har for individet kan derfor være en respons på normer og forventninger i den spesifikke

¹³ Jfr Thorstein Veblen (1994 (1899)) om Conspicuous consumption.

¹⁴ Den lokale eliten er imidlertid ikke de eneste rollemodellene med hensyn til alkoholvaner i Sri Lanka. Også turister og expats (dvs for eksempel vestlige ambassadefolk, bistandsarbeidere og FN ansatte) er en synlig gruppe med penger som representerer en vestlig og attraktiv alkoholkultur, og i så måte kan fungere som rollemodeller. Denne gruppen blir imidlertid ikke fokusert på i denne oppgaven.

drikkesituasjonen, samtidig som det er et uttrykk for individets egne ønsker og ambisjoner i livet (Skjelmerud 1999:19). Hovedformålet med denne oppgaven er derfor å avdekke hvilke sosiale konstruksjoner den urbane eliten i Sri Lanka har om alkohol, og hvordan konstruksjonene avhenger av sosiale og kontekstuelle normer, og av individets selv.

Alkoholens symboler kommer til uttrykk både gjennom folks faktiske drikkevaner, og hvilke forventninger og assosiasjoner de har til alkohol. For å forstå alkoholens sosiale konstruksjoner i Sri Lanka, har jeg igjen delt opp spørsmålet om alkoholens mening i flere underspørsmål som handler om: 1) Hvilke faktiske drikkemønstre har Colombo eliten, og hvor har de lært disse?

2) Hvilke sosiale konstruksjoner eksisterer i forhold til drikkesituasjon og alkoholtype, og 3) Hvilke meninger har alkoholen i det sosiale og for individet?

1) Hvilke faktiske drikkemønstre har Colombo eliten, og hvor har de lært disse?

Alkoholvaner og alkoholens sosiale konstruksjoner varierer ikke bare på tvers av kulturer, men også mellom grupper innen en kultur. Hvilken mening alkoholen får for individet, kan derfor bero på hvor en har lært drikkevanene sine og de sosiale konstruksjonene rundt alkohol innad i gruppen de tilhører, det være seg familien, venner eller begge deler (Room et al 2002, Skjelmerud 1999, Jfr teorien om den kollektive drikkekultur i Pedersen 2001). Som jeg var inne på innledningsvis, er alkohol også en viktig identitetsmarkør. Individets drikkevaner blir således et uttrykk for hvor de kommer fra, hvem de ønsker å være og hva de vil oppnå i livet. Hvilke alkoholvaner har folk med ulik geografisk og sosiokulturell bakgrunn i Sri Lanka, og hvilke symbolsk mening tillegger de alkoholen?

2) Hvilke sosiale konstruksjoner eksisterer i forhold til drikkesituasjon og alkoholtype, og hvordan påvirker disse opplevelsen av alkohol?

I følge Mac Andrew i og Edgerton i *Drunken Comportment* (1969) er beruset atferd lært atferd som varierer på tvers av kulturer. Varierende kulturelle definisjoner av alkohol, drikking og beruselse gir næring til ulike forventninger til alkoholens effekt (Mac Andrew og Edgerton 1969 i Partanen 1991:224). Alkoholen er en psykoaktiv substans som gjør at folk blir beruset og føler seg annerledes når de drikker, men hvordan en føler seg, eller hvilke reaksjoner en får og hvordan en oppfører seg er i stor grad kulturelt bestemt (Partanen 1991:223 ff, Room et al 2002). Ulike typer alkohol og drikkesituasjoner er bærere av symboler som definerer situasjoner og samhandlingsmønstre. Definisjonene skaper forventninger som påvirker både opplevelsen av alkohol og hvilke atferdsnormer som gjelder

for beruset atferd i situasjonen (Room et al 2001, Ødegård 1996). Hvilke sosiale konstruksjoner definerer de ulike typene alkohol og drikkesituasjonene i Colombo. Hvilke opplevelser og assosiasjoner frembringer de ulike drikkekontekstene og variasjonene av alkohol?

3)Hvilke meninger har alkoholen i det sosiale og for individet?

Som jeg var inne på innledningsvis, er alkohol i de fleste kulturer knyttet til noe sosialt. I en kultur tillegges alkoholen ofte ulike og motstridende meninger i det sosiale liv. På den ene siden kan alkohol virke integrerende gjennom å skape samhold og tilhørighet i felleskap. På den andre siden sier alkohol noe om forskjeller. Alkohol blir her brukt som symbol på distinksjon, en identitetsmarkør individer bruker til å markere hvem de er, i likhet med noen og til forskjell fra andre. Skjelmerud (1998) knytter alkoholens mening til status langs en vertikal og en horisontal dimensjon. Den vertikale dimensjonen markerer forskjell og peker på klasse- og maktforhold. Den horisontale dimensjonen handler om alkoholens integrerende rolle som symbol på gruppetilhørighet og samhold, spesielt i drikkesituasjonen (Skjelmerud 1999)

Ødegård (1996) er også inne på de samme aspektene ved alkoholens mening i sin studie av sosial samhandling i utelivet i Oslo. Hun konkluderer med at alkohol på den ene siden har en forbrødrende funksjon gjennom å samle folk fra forskjellig bakgrunn på samme utested. Slik bidrar alkohol til samhold og identifikasjon på tvers av sosiale og kulturelle skillelinjer i drikkesituasjonen. På den andre siden blir alkoholen en distingverende identitetsmarkør individet benytter til å posisjonere seg i det sosiale rommet. Hvilke alkoholtyper eller merker individet drikker, hvor mye det drikker, eller hvor det foretrekker å gå for å drikke, sender ut signaler om klassetilhørighet og hvem det ønsker å være (Ødegård 1996).

Er alkohol også et symbol som både forener og distingverer individer fra ulike sosiokulturelle bakgrunner i Sri Lanka? I så fall hvordan? Kan det for eksempel tenkes at det er ulike regler og normer for hvordan og hvem som kan ta i bruk alkoholens symboler drikkesituasjonene i Colombo, og at disse normene handler om hvem som har makt i situasjonen?

Innenfor den antropologiske forskningstradisjonen blir drikkesituasjoner og beruselse ofte sammenlignet med ritualer (Douglas 1989, Pedersen 1992,). Meninger knyttet til alkohol får da samme funksjon som ritualer i det sosiale liv. Det vil si at både drikkesituasjonen og rusen

innehar egenskaper som minner om et ritual. I likhet med ritualer, brukes for eksempel alkohol i mange kulturer som unnskyldning for time-out både fra en slitsom hverdag, og fra samfunnets normer. Gir alkohol den lankesiske eliten muligheten til å ta en time-out? I så fall hvordan gjør de det, og for hvem er det lov?

I mange kulturer er det kjønns spesifikke atferdsnormer knyttet til alkoholbruk og atferd i drikkesituasjonene, og alkoholen symboliserer gjerne ulike ting for kvinner og menn. Å drikke mye symboliserer ofte maskulinitet og styrke, mens det å være avholds eller moderat uttrykker kvinnelighet (Room et al 2002, Gefou-Madinou 1992). I hvilken grad er atferdsnormene i drikkesituasjonene i Colombo kjønns spesifikke? Sender en full kvinne for eksempel ut andre symboler enn menn? Hvilke sosiale konstruksjoner om kjønn og alkohol eksisterer i det urbane elitemiljøet i Sri Lanka?

Moderniseringsprosesser

De sosiale konstruksjonene rundt alkohol oppstår ikke i et kulturelt og historisk vakuum, men er et produkt av kulturell og historisk kontekst. For å forstå hvilke meninger som skapes rundt alkohol i dette spenningsfeltet mellom individ og samfunn, er det derfor viktig å forstå den samfunnsmessige konteksten og endringsprosessene som foregår der. I denne oppgaven blir derfor de pågående moderniseringsprosessene i Sri Lanka av betydning for å forstå alkoholens mening. Hvilke prosesser pågår, og hvordan påvirker de alkoholens symboler?

Modernisering som fenomen knyttes opprinnelig til de omfattende økonomiske og sosiale endringene i vesten de siste århundrene. Økonomisk modernisering handler her om industrialisering og fremvekst av kapitalismen. De strukturelle moderniseringsprosessene har ført til grunnleggende endringer også på det sosiale og kulturelle område i vesten (Edwards 2000). Mange utviklingsland, deriblant Sri Lanka (jfr Hettige 2002), går nå igjennom de samme endringsprosessene som vesten har gått igjennom¹⁵. Forskjellen er bare at globalisering, kolonialisering og uhjelp har sørget for at endringene skjer mye raskere her enn det gjorde i vesten. Til sammenligning går disse landene på et par tiår gjennom de samme omveltningene som tok flere hundre år i vesten. Hvilke konsekvenser får disse raske endringene for alkoholens mening i Sri Lanka?

¹⁵ Hvilke strukturelle endringsprosesser Sri Lanka har gått igjennom i forbindelse med modernisering vil bli gjort nærmer rede for i kap 2 (Bakgrunnskap.)

I følge Room et al (2002) har moderniseringsprosesser i en del U-land ført til en gradvis oppløsning av gamle tradisjoner og normer. Samtidig har impulser fra vesten bidratt til at en mer forbruksorientert kultur har vokst frem mange steder, noe som også er tilfelle i Sri Lanka (Room et al 2002, Hettige 2002, Brochmann 1990). I en slik kontekst kan det tenkes at livsstil og forbruk, av blant annet alkohol, erstatter tradisjonelle verdier som identitetsmarkør. Er det slik i Sri Lanka også? I hvilken grad forankrer Colombo-eliten sin identitet i forbruks- og livsstils symboler, som alkohol, sammenlignet med tradisjonelle verdier?

En annen kulturell trend som følger av moderniseringsprosesser i både vestlig og ikke vestlige land over hele verden, er endringer i kjønnsrollemønsteret. I U-land er dette fenomenet spesielt fremtredende blant elitekvinner (Room et al 2002). Som følge av økt kvinnefrigjøring beveger kvinner seg i større grad på menns arenaer, og i kjølvannet av det øker alkoholkonsumet blant kvinner. I takt med kvinnekampens suksess i vesten det siste halve århundret, har vi sett at kvinners alkoholkonsum har økt og nærmet seg menns nivå (Gefou-Madinou 1992, Pedersen 1998, Nilsen & Rudberg 1990). Hvilken betydning har endringer i kjønnsrollemønstre hatt for lankesiske kvinners alkoholvaner?

Alcohol construct the world as it is

At det mange steder er en sammenheng mellom samfunnsendringer og sosiale konstruksjoner knyttet til alkohol, kan bety at det som skjer i drikkesituasjonen reflekterer samfunnet generelt. I følge Mary Douglas (1989:8), vil nettopp: "alcohol construct the world as it is". Sier meningen den urbane eliten i Sri Lanka tillegger alkohol derfor noe viktig om det lankesiske samfunnet generelt?

Oppgavens struktur:

Jeg vil først, i kapittel 2, diskutere teoretiske perspektiver som kan bidra til å utdype oppgavens tema og problemstilling. I kapittel 3 blir det gitt en kort beskrivelse av den historiske og kulturelle konteksten i Sri Lanka som bakgrunnsteppe for analysen. I kapittel 4 gjør jeg rede for og begrunner valg av metode og hvordan jeg gikk frem. I kapittel 5, 6 og blir det empiriske materialet presentert og analysert i lys av teori. Kapittel 5 fokuserer på ulike drikkemønstre og hvordan individene bruker alkohol som identitetssymbol, og jeg diskuterer hvordan det betinges av sosiokulturell og geografisk bakgrunn, samt kjønn. I kapittel 6 ser jeg på sosiale konstruksjoner, distinksjonsmønstre, kjønnsymboler og normer knyttet til

henholdsvis ulike typer alkohol og drikkesituasjoner. I kapittel 7 diskuterer jeg konsekvenser av moderniseringsprosesser for alkoholens mening, og hvordan eventuell endring kommer til uttrykk i ulike generasjoner av den urbane eliten i Sri Lanka. I kapittel 8 trekker jeg sammen de viktigste trådene i oppgaven i en avsluttende diskusjon.

Kapittel 2: Teoretisk rammeverk

Innledning

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for hvilke teoretiske inspirasjonskilder jeg har benyttet i utarbeidelsen av problemstillingen, og som vil bli videreutviklet som analytiske perspektiver i analysen. De teoretiske perspektivene skal bidra til å kaste lys over problemstillingens to hovedspørsmål: Hvilken mening alkohol har i livene til den lankesiske eliten, og hvordan moderniseringsprosesser i Sri Lanka kan bidra til å forklare alkoholens mening her (se kapittel 1).

Den første delen av dette kapittelet handler om å forstå alkoholens sosiale konstruksjoner. Hvordan konstrueres mening i forhold til kulturelle fenomener som alkohol, og hvordan påvirker disse meningskonstruksjonene handling gjennom å utgjøre grunnlag for definisjoner av virkeligheten? Begrepet *fortellinger* blir brukt som analytisk verktøy for å forstå alkoholens konstruksjoner, og jeg vil derfor diskutere hvordan dette perspektivet kan være fruktbart for å svare på problemstillingen i oppgaven. Videre vil jeg se på hvordan alkoholens mening kan forstås i lys av *ritualer* gjennom begrepene *liminalitet*, *communitas* og *sosiabilitet*. Deretter blir teoretiske perspektiver på *alkoholens rolle i forhold til klasse, som symbol på identitet og distinksjon, samt makt og definisjonskamper* diskutert. Hvilken rolle spiller alkohol i klassesystemet, og hvordan forholder den seg til maktstrukturer og definisjonskamper mellom ulike grupper og i ulike kontekster? Til slutt vil jeg se på *konsekvenser av modernisering for hvilke mening alkoholen tillegges*, og hvordan sosiale konstruksjonene rundt alkohol endres med modernisering. Generasjonsperspektivet og alkoholens symbolske funksjon for den moderne identiteten blir spesielt vektlagt her.

Å forstå alkoholens sosiale konstruksjoner

Utgangspunktet i denne oppgaven er at meninger og sosiale konstruksjoner knyttet til alkohol oppstår og endres i et samspill mellom individer og samfunn (jfr Berger&Luckmann 1966 (2000), Giddens 1984). Dette samspillet foregår ved at individet gjennom sosialisering prosessen tilegner seg kulturelle symboler og forestillinger som allerede ligger i kulturen de vokser opp i. Disse forestillingene er menneskeskapt sosiale konstruksjoner som blir individets egne gjennom internalisering. Kulturen og symbolene fremstår så for individet som en sosial objektiv virkelighet de tar for gitt og deler med andre i samme kultur. Denne

virkeligheten kaller Berger og Luckman (1966 (2000)) for hverdagsvirkeligheten. Hverdagsvirkelighetens symboler og forestillinger danner grunnlag for individers meningskonstruksjon og handlinger i forhold til ulike fenomener og situasjoner, som for eksempel alkohol og drikkesituasjoner. Hvilken mening individer tillegger kulturelle symboler, er således et produkt av kulturen de lever i. Hvilke symbolske meninger konstrueres rundt alkohol i den lankesiske elitens hverdagsvirkelighet?

På en annen side bidrar individet på samme måte som det er et produkt av sin kultur, også aktivt til å skape og forandre den gjennom sine fortolkninger av virkeligheten, og sine handlinger (Berger & Luckman 1966 (2000), Giddens 1984¹⁶ og Frønes 2001). Slik drives kulturelle og sosiale endringer i samfunnet fremover¹⁷. I ”Constitution of Society” (1984) beskriver Giddens denne gjensidige prosessen mellom individ og samfunn som en *sosial rekonstruksjon* av allerede foreliggende, strukturerte sosiale realiteter.

Sosiale konstruksjoner og hverdagsvirkeligheter danner grunnlag for hvordan individer definerer virkeligheten. Definisjoner av virkeligheten handler i denne oppgaven om hvilken mening alkoholen skal ha i livene til den lankesiske eliten og i de ulike drikkesituasjonene de deltar i. Hvordan individet definerer drikkesituasjonene vil få konsekvenser for individers handlinger i drikkesituasjonen. Definisjonene blir en slags selvoppfyllende profeti på hva som faktisk kommer til å skje der: ”Hvis folk definerer situasjoner som virkelige, så er de virkelige i sine konsekvenser”: (Thomas-teoremet i Merton 1968 Østerberg red.1990:152). En forståelse av individers handlinger og motivasjon for handlinger (her i forhold til alkoholvaner) avhenger derfor av kjennskap til hvordan de definerer situasjonen. Denne oppgaven bruker det analytiske begrepet fortelling som inngangsport til den lankesiske elitens definisjoner av alkoholens symbolske meninger i ulike situasjoner og kontekster.

Alkoholens fortellinger

Kulturelle forestillinger og symbolske strukturer tar form for individene som fortellinger og fungerer som en fortolkningsramme som gir mening og legitimitet til symboler og handling:

¹⁶ Jfr strukturasjonsteorien.

¹⁷ Mer om sosial endring under moderniseringsprosesser senere i kapitlet.

Handlinger og forløp influeres av fortellinger ved at handlingene er forankret i fortellinger, det er fortellingene og den narrative struktur som gir handling mening. Fortellingene representerer også inngangen til fortolkning, gjennom fortellingene ser vi mening i handling (Frønes 2001:91).

Som kulturelt meningsfullt symbol er alkohol bærer av fortellinger som kan si noe om hvilke dominerende fortellinger som finnes blant eliten i Sri Lanka generelt (jfr Mary Douglas (1989) om "Alcohol construct the world as it is" i kapittel 1).

Fortellinger på ulike nivåer: fra dominerende fortellinger til forløp og handlingsalternativer

Fortellingene finnes på forskjellige nivåer i samfunnet, fra de store dominerende fortellinger, til de små handlingsnære fortellingene eller metaforene individet lever etter. På makronivå danner de store dominerende fortellingene grunnleggende meningsmønstre i den sosiale virkeligheten¹⁸. På mikronivå trer fortellingene frem for oss som forestillinger om sosiale forløp med valg av ulike handlingsalternativer. Individet kommer til en situasjon med forestillinger om hvordan forløpet eller strukturen i situasjonen er organisert som er forankret i fortellinger (Frønes 2001). De dominerende fortellingene vil manifestere seg i ulike handlingsalternativer individet tar stilling til i drikkesituasjonen (som for eksempel hva en skal drikke, hvor fulle en skal bli også videre). Hvilke dominerende fortellinger finnes i Sri Lanka og hvordan påvirker de alkoholens mening i livene til den lankesiske eliten?

I tillegg til et forløp har fortellinger et plot: "Kulturens dominerende fortellinger er bærere av dominerende plot, forestillinger om hvordan ting henger sammen" (Frønes 2001:96). Plottet gir mening, årsak og sammenheng til handlinger og symboler. Et typisk eksempel er kriminalromanen. Vi gjenkjenner straks plottet ut fra markører og forløp som er typisk for en slik roman. En kjærlighetsroman har igjen et annet plot som kjennetegnes av andre symboler og markører enn kriminalromanen. Symboler og forløp indikerer hvilket plot, og dermed også hvilken fortelling en er i (Frønes 2001). Alkoholens symboler og drikkesituasjonens forløp kan indikere hvilket plot og fortellinger individet befinner seg innenfor. Eksempelvis kan et dekket middagsbord med rødvin på bordet fortelle oss hvilket plot vi befinner oss i, og hvilket forløp og innhold plottet har: om det er meningen at en skal bli synlig beruset eller ikke.

¹⁸ Jfr Berger og Luckman 1966 (2000)

Skifter fortellingen eller plottet, settes handling og symboler i et nytt lys. Å drikke øl på puben om kvelden gir en annen mening enn å drikke øl på jobb om dagen. Fortellingen ”å gå på pub”, med sitt bestemte tilhørende plott, gir således en annen fortolkningsramme enn fortellingen om ”å være på jobb”. Symboler og rammer rundt den sosiale interaksjonen definerer hva slags situasjon det skal være, og hvilken mening alkoholen har i situasjonen. Definisjonen av situasjonen skaper slik en felles forståelsesramme rundt samhandlingssituasjonen, og drikkesituasjonene blir scriptede (Frønes 2001). Hvilke plot definerer de ulike drikkesituasjonene i Sri Lanka, og har plottet betydning for hvilken mening alkoholen tillegges og hvordan individene faktisk oppfører seg i drikkesituasjonen?

Normer i fortellinger

Fortellingene med sine plot og forløp inkorporerer også normbegrepet. I en kultur eksisterer sterke normative føringer knyttet til alkoholkonsum, og hva som er tillatt og ikke tillatt i drikkesituasjonen (Pedersen 1998, Skjelmerud 1998, Baklien & Samarasinghe 2003). ”Normer knyttes til fortellinger og forløp som verdimønstre, og som regler for hva man gjør og ikke gjør her i verden.” (Frønes 2001:92). Handlingers normative grunnlag er definert ut i fra to aspekter: hvilken fortelling som definerer plottet og hvor i plottets forløp en befinner seg.

For det første, vil moderne fortellinger om alkohol i Sri Lanka inneholde andre normer knyttet til alkohol enn tradisjonelle fortellinger, spesielt i forhold til kjønn. Det kan tenkes at en jente som drikker seg full i Sri Lanka antagelig vil se seg selv som en moderne og frigjort jente som tør å ha det gøy, mens samfunnet ellers vil fordømme henne og tenke at hun er umoralsk og løs på tråden. En full jente er for mange i samfunnet kanskje ensbetydende med å være seksuelt tilgjengelig (jfr Gefou-Madinou 1992 og tradisjonelt kjønnsrollemønster i Sri Lanka kapittel 2). Samme handling, å drikke alkohol for en jente, tillegges her to ulike symbolske meninger. Jenta tolker eller begrunner sin handling ut i fra en vestlig eller moderne, frigjort fortelling om kjønn hvor det er normativt akseptert for jenter å drikke alkohol. De som fortolker en full jente som umoralsk og løs på tråden, befinner seg innenfor en mer tradisjonell fortelling om kjønn. ”Helten” i den ene fortellingen blir ”skurken” i den andre (jfr Frønes 2001). På samme måte som handlinger får ny mening når fortellingen skifter, gir ulike script og rammer individet ulike muligheter til å utforme sine roller og statuser. Gjennom utforming av statuser og roller, kan individet kontrollere hvilket inntrykk de gir andre (Goffmann (1959 (1992))). For eksempel kan det tenkes at rollen datter utformes på ulike

måter i drikkesituasjonene i Colombo avhengig om foreldrene er tilstede eller ikke. Familiesettingen styres av helt andre script og normer enn nattklubben. Å presentere seg selv på en best mulig måte i tråd med situasjonens script og normer krever derfor ulike rolleutforminger i de ulike kontekstene. Hvilke normer eksisterer innenfor de ulike fortellingene om alkohol i Sri Lanka? Hvordan kommer normene til uttrykk gjennom den symbolske meningen individene tillegger alkoholen? I hvilken grad har normene betydning for lankeserenes alkoholvaner?

Fortellingen i eksemplet overfor kan ha karakter av det Frønes kaller kjedefortellinger. Kjedefortellingen inneholder forestillinger om at a fører til b, som igjen fører til c. Den ene handlingen utløser gjerne et skred av handlinger som nødvendigvis følger hverandre: alkohol fører til dans, som fører til sex, som igjen fører til mistet uskyld og skam. Til slutt mister jenta sin verdi på ekteskapsmarkedet (Frønes 2001:101). Eksisterer kjedefortellinger som grunnlag for alkoholens mening blant eliten på Sri Lanka? Hvilke kjedefortellinger finnes i så fall, og hvordan påvirker de handling i forhold til alkohol?

For det andre handler normer om når det er tillatt å gjøre hva. ”Normativ forståelse av en handling er også ofte basert på hvor i et forløp man er; ikke hva man gjør, men når man gjør det er det sentrale” (Frønes 2001:92). Handling gis således mening både ut i fra hvilken fortelling du er i og hvor i fortellingen eller i forløpet du befinner deg. Alkohol forbindes derfor ofte med rituell atferd som markerer bevegelser mellom ulike tidsstadier innenfor disse fortellingene (Douglas 1989, Pedersen 1992). I hvilken grad gis alkoholen ulike meninger i lys av hvor i fortellingen om døgnet, uken eller livsløpet lankeserene befinner seg?

Biografiske fortellinger

Som nevnt i innledningen, er individenes dikkevaner og fortellinger om alkohol ikke bare en respons på normer i situasjonen, men også på individuelle ambisjoner og ønsker i livet (Jfr Skjelmerud). Individet tar således i bruk kulturens fortellinger i sin egen biografiske fortelling om sitt liv og identitet (Frønes 2001:132). Hvilken betydning har de rådende fortellingene om alkohol i Sri Lanka for Colombo-elitens fortellinger om sin egen identitet?

Drikkeritualer: liminalitet, communitas og sosiabilitet

Ritualer kjennetegnes i likhet med drikkesituasjonen av at de foregår etter bestemte prosedyrer og er styrt av strenge normer for når og hvor de skal foregå, hvem som kan delta,

og for hva som skal foregå der (Pedersen 1992). De er med andre ord strengt scriptede (Frønes 2001:104). Et ritual defineres videre gjennom å ha en symbolsk karakter ved at det betyr noe mer enn det umiddelbart ser ut til å mene. Slik kan også alkohol symbolisere mening i drikkesituasjonen ut over selve handlingen ”å drikke alkohol”. To viktige egenskaper ved ritualer kan knyttes til alkoholens mening i drikkesituasjonen: liminalitet og *communitas*.

Liminalitet forbindes med overgangsritualer, som er en symbolsk markering av *overgang* i menneskers liv, fra en sosial rolle til en ny (Pedersen 1992:2). Alkohol har tradisjonelt blitt knyttet til overgang mellom dag og natt, noe som understrekes at det er mer akseptert å drikke alkohol på kvelden enn midt på dagen. I flere moderne samfunn hvor tradisjonelle og religiøse overgangsriter har mistet betydning, symboliserer også rusritual overgang mellom barn og voksen (Gusfield 1989, Pedersen 1992). I et overgangsritual vil de som står overfor overgangen til en ny rolle for en liten tid tre ut av fellesskapet for å innta en marginal posisjon, de trer over i den liminale fasen. Her får individet avstand til seg selv og kunnskap om det ”nye jeg” som skal inn i et nytt fellesskap gjennom å prøve ut nye sosiale roller (Turner i Pedersen 1992). I den liminale fasen er vanlige normer suspendert. Det er uklart hvilke normer som er gjeldende, og individet prøver ut forskjellige grenser og normer. I den ritualiserte drikkesituasjonens liminale fase symboliserer alkohol således time-out fra sosiale normer og regler. Limen betyr grense og den som ruser seg trer over grensen og inn i den liminale sonen (Pedersen 1992). Alkohol benyttes derfor ofte som unnskyldning for atferd som ellers ikke er godtatt, nettopp fordi fasens liminale karakter legitimerer beruset atferd (Ødegård 1996:61). I hvilken grad knyttes alkohol til overgangsritualer i Sri Lanka? Hvilke symbolske meninger tillegges alkoholen i disse i rusritualene?

Communitas knyttes til fellesskaps- og kommunionsritualer. I følge Turner skaper alkoholen *communitas*, som defineres som et fellesskap hvor alle kan delta på tvers av sosial bakgrunn og andre ulikheter. Nattklubber og barer er eksempler på kontekster som innehar *communitas* egenskaper. Her fordrer alkoholen til fellesskap, solidaritet og integrasjon i en midlertidig konstruert gruppe (Turner i Gusfield 1989:79 og jfr alkoholens integrerende og forbrødrende funksjon, se kap 1). I forbindelse med alkoholens funksjon i fellesskapsritualer, trekkes ofte Simmels begrep om sosiabilitet inn. På samme måte som *communitas*, er ulikheter og personlige særtrekk visket ut for en liten stund i den sosiale konteksten, hvor samværet er åpent og fremmer likhet: ”sociability is inherently egalitarian and democratic” (Partanen

1991:220). Det sosiabile samvær kjennetegnes videre av et samvær med intet annet mål enn å bare være sosial. I følge Partanen (1991) er alkoholens mening i det sosiabile samværet, eller i communitasritualet, å fremme det sosiale i situasjonen: "A merry drinking session provides a perfect example of Simmelian sociability. Drinks delineate and articulate a world in which the expression of sociability becomes possible; they provide material and symbolic means for the achievement of heightened sense of sociability." (Partanen 1991:221). I hvilken grad knytter den lankesiske eliten alkohol til kommunionsritualer og sosiabelt samvær?

På samme tid som alkoholen bidrar til integrasjon og fellesskap gjennom rusritualene, bidrar den som jeg var inne på i kapittel 1 også til å distinksjon og konflikt, og det handler neste delkapittel om.

Alkoholens symbolske funksjon i lys av klasse, kjønn og makt

Kulturelle symboler knyttet til forbruk og livsstil relateres i sosiologi ofte til sosial klasse. Livsstilssymboler, deriblant alkohol, er viktige faktorer som former og opprettholder individers eller gruppers status og identiteter gjennom å markere klasses tilhørighet, hvem du er, og hvem du ikke er (Bourdieu 1995, Edwards 2000). Innenfor kontekst av klasse og identiteter, knyttes alkohol videre til symbolsk makt og definisjonskamper. Hvordan bruker eliten i Sri Lanka alkohol til å markere hvem de er og distingvere seg fra resten av samfunnet i Sri Lanka? Jeg vil her diskutere teorier om klasse som kan bidra til å utdype klasse og maktsperspektivet i forhold til alkoholens mening i livene til den lankesiske eliten.

Alkohol som livsstilssymbol i klassesystemet

Klassebegrepet som brukes i oppgaven er hovedsakelig inspirert av Weber, Veblen og Bourdieu sine teorier om klasse. Felles for disse er at i tillegg til strukturelle og materielle forhold, legger de vekt på betydningen av livsstil og forbruk for individets plassering og aspirasjonsmuligheter i klassestrukturen. Weber (1997), som er en av inspirasjonskildene til Bourdieu, skiller mellom begrepene klasse og stand, hvor klassebegrepet omfatter strukturelle forhold, mens stand omfatter kulturelle forhold. Klasse springer ut fra eiendomsforhold og økonomiske forskjeller, mens stand springer ut fra livsstil, sosial anseelse og standsære. I motsetning til klasser, er stender kjennetegnet av en subjektivt følt samhörighet og felles livsstil, uttrykt gjennom felles interesser i standsæren. Stand og livsførsel følger som regel klasse, men trenger ikke nødvendigvis å gjøre det (Weber 1997). Innenfor stendene får høy inntekt symbolsk betydning som gjennom forbruk viser at vedkommende er viktig i

samfunnet (Weber i Østerberg 1997: 121). Forbruk av alkohol blir således et livsstilssymbol som viser din betydningsfullhet og viktighet. Som en av pionerene på teorier om forbruk og livsstilsvaners betydning for klasse, kaller Thorstein Veblen (1899) denne formen for symbolsk forbruk "conspicuous consumption". Bakgrunnen til begrepet er de endrede forbruksvanene som fulgte av kapitalisme og økt velstand i det amerikanske samfunnet på 1800-tallet. I kjølvannet av endringene vokste en ny middelklasse frem, "The Leisure Class". For denne klassen var ikke forbruk lenger funksjonelt, men fikk i økt grad en symbolsk betydning hvor formålet var å oppnå status (Veblen 1899). I hvilken grad har alkohol fått økt betydning som symbolsk forbruksvare i Sri Lanka i kjølvannet av modernisering og vestliggjøring (Jfr fremveksten av den nye middelklassen i Colombo: "The commercial class", se kapittel 2)? Og hvilken symbolsk mening tillegges i så fall alkoholen?

I samme tradisjon som Weber og Veblen er Bourdieu opptatt av sammenhengen mellom forbruks- og livsstilsvaner og sosial klasse. På bakgrunn av omfattende empiriske studier av det franske folks livsstilsvaner, forbruksvaner og smakspreferanser, utviklet Bourdieu en teori om klasse hvor både materielle strukturer og livsstil er viktige faktorer som bestemmer klasseidentiteter (eller gruppeidentiteter) og personlige identiteter (Edwards 2000)¹⁹. Bourdieu benytter begrepene felt, kapital og habitus i sin forståelse av klasse. Et samfunn er i følge Bourdieu (1995, 1996) et sosialt rom av forskjeller som består av flere ulike felt der det å ha bestemte former for kapital blir avgjørende for hvilken posisjon i hierarkiet du oppnår (Bourdieu 1995). Hvert felt har sin indre, særegne økonomiske logikk hvor individene investerer i ulike kapitalformer for å oppnå posisjoner. Tre former for kapital fungerer som de grunnleggende differensieringsprinsippene i det sosiale rom og i et felt: økonomisk-, kulturell og sosial kapital (1995). Konstellasjonene av kapitalformene varierer med ulike felt avhengig av feltets logikk. For å oppnå status på feltet, blir det viktig å ha nettopp den kapitalen som gjelder på feltet. Hva som er den legitime kapitalformen for å oppnå status på et felt, trenger imidlertid ikke å være det på et annet felt. (Bourdieu 1995 og 1996). Denne oppgaven behandler alkohol som et eget felt i Sri Lanka, hvor det fokuseres på økonomisk og kulturell kapital for å se hvilken rolle de spiller hver for seg og i samspill med hverandre som differensieringsprinsipper her. Som livsstilsvaner blir alkoholvaner behandlet som en form for

¹⁹ Selv om Bourdieu sine empiriske studier er utført i Frankrike, er hans teorier anvendbare på andre samfunn (Sri Lanka). Han snakker ikke om klasser som essensielle og statiske kategorier, men som teoretiske og relasjonelle posisjoner.

kulturell kapital, og økonomisk kapital regnes som hvor mye penger eller materielle ressurser individet har til å investere i ulike alkoholvaner. I hvilken grad gjenspeiler alkoholvaner individets posisjon i klassesystemet i Sri Lanka? Hvilke alkoholvaner fungerer som kulturell kapital på alkoholfeltet i Colombo?

Smakens distinksjon

Den kulturelle kapitalen uttrykkes gjennom smaken, som i følge Bourdieu (1995) er klassebestemt ved at smaken følger visse sosiale mønstre: "Taste classifies, and it classifies the classifier" (Bourdieu i Edwards 2000:36). Det vil si at individer fra samme sosiokulturelle bakgrunn som regel har lik smak og like livsstilvaner (For eksempel knyttes ofte rødvin til høyere klasser, mens øl knyttes til lavere klasser). Forskjeller i individenes smakspreferanse springer ut fra klassenes ulike levekår og deres tilhørende habitus. Habitus er kroppsliggjorte vaner som formes i det sosiale miljøet individet fødes inn i gjennom dets omgang med de kulturelle og strukturelle omgivelsene²⁰. Habitus preger menneskers grunnleggende måte å møte verden på, både tanker, reaksjoner, preferanser og interesser i forhold til verden, inkludert valg av alkoholvaner (Bourdieu 1995, Bourdieu i Moe 1994:87). Sosiale klassers habitus dreier seg om å kroppsliggjøre sosialiseringens script (Frønes 2001:106). På samme måte som distinksjoner og gruppeidentiteter uttrykkes gjennom felles livsstil hos Webers stender, kommer de til uttrykk gjennom Bourdieus klassespesifikke habitus. Således blir symbolsk forbruk av alkohol viktig identitetsmarkør på hvem du er, hvor du kommer fra og hvilken samfunnsgruppe du tilhører. I hvilken grad bidrar smaken til distinksjon på alkoholfeltet i Sri Lanka? I hvilken grad er lankeserens alkoholpreferanser og meningen de tillegger alkoholen bestemt av sosial bakgrunn og habitus?

Distinksjon og symbolsk makt

"Å være atskillende og ha betydning er det samme" (Emile Beneviste i Bourdieu 1995:38).

De som er fortrolig med den legitime kulturen og vet hvilke alkoholvaner og smakspreferanser som gir høy status på alkoholfeltet, hva som er "inn" og hva som er "ut", tilhører "eliten" (jfr Bourdieu 1995). Elitekultur, eller fortrolighet med den legitime kulturen

²⁰ Jfr Berger & Luckmann 2000 (1966) om hverdagsvirkeligheten.

kjennetegnes således av en distingvert smak som er raffinert og skiller seg fra "de andres" smak. Lavere klasser streber ofte etter å etterligne elitens smak for å oppnå status. Men så fort de har klart å adoptere elitens livsstil, defineres den som "ut" og eliten finner noe nytt som blir "inn". Eliten distingverer seg slik ytterligere og benytter blant annet alkohol til å markere sin "eliteidentitet" ved å ta avstand fra lavere sosiale lags smak og alkoholvaner (Bourdieu 1995). I hvilken grad er alkoholvaner et viktig identitetssymbol på hvem du er, og hvordan distingverer individene seg gjennom alkoholvaner i Sri Lanka?

Elitens smak blir ofte betegnet som en naturgitt egenskap til å skille det gode fra det dårlige, og den legitime smaken blir det samme som den "gode smaken". I følge Bourdieu (1995) er denne forestillingen en vrangforestilling. Smaken er ikke naturgitt, men tillært og klassebestemt. Allikevel gir forestillingen om at den raffinerte smaken er naturlig nettopp legitimitet til elitens kultur gjennom å representere et doxa som tas for gitt og ikke stilles spørsmålstegn ved. Naturliggjøring av den gode smaken er grunnlaget for elitens symbolske makt, som de utøver gjennom undertrykkende distingvert praksis som går ut på å "tvinge" andre til å følge "reglene" de har definert på feltet, og slik opprettholder de sin posisjon som elite (Bourdieu 1995 og 1996). Den symbolske makten fungerer således som en form for "gate keeping" på feltet ved at den begrenser mulighetene for folk fra ulike sosiale bakgrunner å bli en del av eliten. Det er for eksempel ikke like lett for alle å gli inn i et nytt miljø, eller felt. Å flytte fra barndomshjemmet på landet til storbyen Colombo for å ta utdanning eller jobbe, innebærer for mange å bytte miljø eller felt. De møter nye rollemodeller som representanter for det nye miljøet og en annen livsstil enn de er vant til. For å få innpass i sosietetsmiljøet i Colombo, må landsbyjenta må tilpasse seg sitt nye miljøes livsførsel eller stand. Samtidig kan det hende at til tross for at landsbyjenta har tilegnet seg den økonomiske kapitalen som kreves for å delta i Colombos elitemiljø, vil hennes sosiale forankring skinne gjennom fordi hun ikke kjenner de kulturelle kodene for hva som er rett atferd i det nye miljøet. Hun har kanskje ikke den "rette habitusen", og det manifesterer seg gjennom måten hun bruker alkohol for å oppnå status (hun mangler kulturell kapital). I hvilken grad utøver eliten symbolsk makt gjennom distinksjon og definisjonsmakt på alkoholfeltet i Sri Lanka? Hvordan brukes den symbolske makten til "gate keeping" på alkoholfeltet?

Kontekstualiserte definisjonskamper

Det er imidlertid ikke gitt hvem som har den symbolske makten på et felt, og det vil det alltid foregå en kamp om definisjonene mellom de ulike posisjonene. Kampen om definisjonene handler på alkoholfeltet om hvilken symbolsk mening alkoholen skal tillegges; om hvilke alkoholvaner som er "legitime" (Bourdieu 1995). Hvem som har den symbolske makten vil også variere med kontekst. På samme måte som det foregår en kamp om definisjonene på alkoholfeltet i sin helhet, vil det også foregå en kamp om hvilke fortellinger som skal definere de ulike drikkesituasjonene, hvilke fortellinger handlingene skal tolkes ut fra og dermed hvilke handlinger som er akseptert (jfr om "å forstå alkoholens sosiale konstruksjoner", Frønes 1995, Bourdieu 1995).

Ingen samfunn har en homogen kultur, men i alle samfunn vil det eksistere friksjoner mellom ulike fortellinger som definerer virkeligheten. Konfliktperspektivet som ligger til grunn for definisjonskampene er allikevel til stede i større grad i moderne og differensierte samfunn enn i tradisjonelle samfunn. I moderne samfunn eksisterer flere ulike delgrupper med ulike virkelighetsdefinisjoner og fortellinger side om side, og det vil være større uenighet i drikkesituasjonen om hvilke definisjoner eller fortellinger som skal være gyldige (Frønes 1995, Hauge 1996). Hvordan, og mellom hvem foregår kampen om definisjonene i Sri Lanka? I hvilken grad blir kampen om definisjonen mer fremtredende med modernisering av samfunnet?

De som har den symbolske makten på feltet eller i situasjonen, vinner kampen om definisjonene og bestemmer således hvilke normer og regler som skal gjelde i den spesifikke drikkesituasjonen gjennom å representere de legitime kapitalformene eller de dominerende fortellingene. Hvilke normer som er gjelder, varierer således med kontekst og kontekstens tilhørende fortellinger, og sier således noe om hvem som har makten i situasjonen:

In most cultures, norms on drinking are not universally applicable, but apply in specific contexts, and often to specific status groups. Differences in the prerogative to drink alcoholic beverages at all, and the prerogative to drink them regularly, and the prerogative to get intoxicated are among the most common status differences" (Room et al 2000:81).

De som har definisjonsmakten i de ulike situasjonene opprettholder den blant annet gjennom å definere atferd i tråd med den dominerende fortellingen i konteksten som "normal", mens atferd som strider med den dominerende fortellingen defineres som "avvik. Bryter du reglene,

eller drikker deg full i en situasjon hvor definisjonen som ligger til grunn for situasjonen sier at du ikke skal, blir du en form for avviker fra det ”normale”. Hva som betegnes som ”det normale” og ”avvik fra det normale” er samfunnsskapte sosiale konstruksjoner som blir til og kan forstås kun ut i fra samfunnsmessige fortellinger og definisjoner som gjelder i de spesifikke drikkesituasjonene, eller på alkoholfelt (Becker 1973, Hauge 1996).

Hvorvidt noe defineres som avvik fra det normale er videre avhengig av hvordan folk reagerer på atferden og hvilke sanksjoner som finnes (Becker 1973). Samme atferd kan således fremprovosere ulike reaksjoner ulike kontekster, avhengig av fortellingene som dominerer eller hvem som sitter på definisjonsmakten (jfr normer i fortellinger). Sanksjonene kan også variere med hensyn til hvem som utfører handlingen. For eksempel møter ofte kvinner som drikker andre sanksjoner enn menn som drikker (se neste avsnitt). Å stemple spesielle grupper som avvikere er alltid i noens interesse, og således et middel for makthavere til å opprettholde sin makt (Becker 1973, Hauge 1996). Hvordan manifesterer maktforholdene seg gjennom hvilke normer og fortellinger som dominerer i de ulike drikkesituasjonene i Sri Lanka?

Kjønn

I mange samfunn har menn i stor grad bestemt over kvinner, eldre over yngre og middelklasse over lavere klasser gjennom definisjonsmakt av hva som er passende atferd (Bourdieu 1995, Becker 1973). Det viser at ikke bare klasse er bestemmende for maktkonstellasjonene i situasjonen eller på feltet, og for hvilken mening alkoholen får for individet. Også faktorer som kjønn, geografisk bakgrunn og alder er viktig å ta i betraktning. For eksempel er kjønnsrollemønstre og kjønns spesifikke atferdnormer for kvinner og menn i mange tradisjonelle samfunn slik at det blir sett på som avvik at kvinner drikker, mens menn som drikker er ”normalen” (Room et al 2002, Skjelmerud 1999, Gefou-Madinou 1992). Stempling av kvinner som drikker som avvikere har tradisjonelt vært en måte for menn å kontrollere kvinner, spesielt kvinners seksualitet²¹ (jfr Becker 1973, Gefou-Madinou 1992, se også kapittel 3). En slik forestilling vil i så fall være doxisk i den forstand at den ”avvikende” atferden blir knyttet til personlige egenskaper ved kvinnen, mens definisjonen av avviket egentlig er en sosial konstruksjon.

²¹Kvinner og alkohol knyttes ofte til seksualitet i mange tradisjonelle samfunn (Room et al 2002)

Kvinner som drikker er imidlertid bare avvikere i de situasjoner og de samfunn som definerer det som avvik (Becker 1973). I vestlige samfunn har modernisering og endrede kjønnsrollemønstre resultert i at det har blitt mer akseptert og ”normalisert” for kvinner å drikke på samme måte som menn i mange situasjoner (Nielsen og Rudberg 1990). I hvilken grad stemples kvinner som drikker som avvikere i Sri Lanka? I hvilken grad har modernisering påvirket de kjønns spesifikke definisjonene av atferdsnormer på alkoholfeltet, og hvordan varierer eventuelt definisjonene med kontekst?

Betydning av modernisering for alkoholens mening

Modernisering handler om en sosial endring hvor oppløsning av tradisjonelle institusjoner og verdier gjør kulturen stadig mer differensiert (Giddens 1995). Fortellingsmangfoldet i kulturen vil øke med modernisering av samfunnet. Nye fortellinger kommer til, og de gamle er i gradvis endring. Endringer i fortellinger må derfor forstås ut fra den historiske og institusjonelle konteksten de er vokst frem fra, som et historisk produkt av en gjensidig samhandling mellom individ og samfunn²². (Frønes 2001, Giddens 1984 og Berger og Luckman 2000 (1966)).

Sett i forhold til alkoholfeltet på Sri Lanka som kontekst, kan det tenkes at strukturelle og kulturelle samfunnsendringer som følger av globalisering og modernisering i Sri Lanka presenterer individene for nye hverdagsvirkeligheter og fortellinger som utfordrer tidligere ”tatt-for-gitt-forestillinger”, og som individene må forholde seg til. Globale fortellinger representeres i stadig større grad i den lokale kulturen her. Nye fortellinger eksisterer således side om side med gamle fortellinger om alkohol og danner nye utgangspunkter for individenes praksiser på alkoholfeltet (Frønes 2001 og Giddens 1984²³). Hvilke tradisjonelle og moderne fortellinger eksisterer i Sri Lanka? Hvordan utfordres de gamle fortellingene av nye, og hvilke konsekvenser får det for elitens alkoholvaner?

Generasjonsperspektivet

Når fortellinger og hverdagsvirkeligheter endrer seg med den historiske utviklingen, vil de dominerende fortellingene som danner grunnlag for individenes meningskonstruksjon variere

²² Jfr kap 1 om moderne og tradisjonell alkoholkultur som eksisterer side om side.

²³ Jfr strukturasteorien

fra generasjon til generasjon. Generasjonsperspektivet kan således være et fruktbart vindu inn i de kulturelle og historiske endringsprosesser som foregår i Sri Lanka, og hvordan disse endringsprosessene påvirker alkoholens sosiale konstruksjoner. Jeg vil her benytte begrepene sosial og historisk alder (Elder 1991):

Historisk alder handler om at individer i ulike alderskohorter fødes inn i ulike historiske kontekster og mulighetsstrukturer med tilhørende fortellinger som påvirker deres måter å forholde seg til verden på: "Birth year places people in history and thereby locates them in relation to majore historical forces." (Elder 1991:65) Den historiske alderen avgjør således hvilke virkeligheter individer fra ulike generasjoner sosialiserer inn²⁴ i og hvilke livsmuligheter de har (Elder 1991). De generasjonsspesifikke historiske kontekstene med tilhørende fortellinger om alkohol danner slik grunnlag for lankeserenes alkoholvaner (Elder 1991, Frønes 2001). Sosiale og kulturelle endringer spores som regel først hos den yngre generasjonen (Frønes 2001, Frønes og Brusdal 2000). I Sri Lanka kan det for eksempel tenkes at de som var tenåringer før liberalisering av økonomien på 70- tallet, eller under borgerkrigen på 80- og 90- tallet, opplever at de har helt andre muligheter og fortellinger om alkohol å forholde seg til sammenlignet med de som er tenåringer i dagens kontekst, med våpenhvile og en stadig mer vestliggjort kultur. I hvilken grad påvirker moderniseringsprosesser alkoholens mening i livene til den urbane eliten i Sri Lanka? Hvordan kommer det til uttrykk hos de ulike generasjonene?

Det vil alltid være forskjeller mellom grupper med ulik historisk alder, men noen forskjeller er større enn andre. Er generasjonsforskjellene veldig store, kan det skyldes et *vannskille*. Et vannskille er grunnleggende strukturelle endringer som gjør at generasjoner født før og etter vannskillet blir som to forskjellige "raser". Det beste eksemplet er p-pillens betydning for kvinners seksualitet i vesten (Hagestad 2002). Kan det tenkes at generasjonsforskjeller i Sri Lanka skyldes et vannskille skapt av moderniseringsprosesser?

Når historiske endringer og vannskiller fører til at dominerende fortellinger endres gjennom generasjoner, oppstår gjerne *kulturelt etterslep*. Det vil si at fortellingene dominerer fortsatt selv om virkeligheten endrer seg (Frønes 2001). For eksempel kan det tenkes at unge lankesere møter en virkelighet hvor det å drikke alkohol på nattklubber er vanligere enn det

²⁴ Jfr Berger og Luckman 2000 (1966)

var for foreldregenerasjonen. De unge tilpasser seg virkeligheten, men likevel vil tradisjonelle fortellinger fortsatt være representert hos foreldregenerasjonen og i samfunnet generelt og skape konflikter for de unge i forhold til hvilken fortelling atferden skal tolkes i forhold til.

Det er viktig å være klar over at når alkoholen tillegges ulik mening på tvers av generasjoner i Sri Lanka, kan det skyldes *sosial alder* så vel som de faktiske endringer og historisk alder. Med sosial alder mener Elder (1991:62) at sosiale forskjeller mellom generasjoner kan skyldes alders-og livsløpsavhengige statuser og roller. Fortellingen om livsløpet er en dominerende fortelling i de fleste samfunn. Alder sier noe om hvor i livsløpet du er, og hvilket forløp dine handlinger forventes å ha på det stadiet i livsløpet du til en hver tid befinner deg (Frønes 2001). For eksempel har alkoholen ofte en annen symbolsk betydning og er styrt av andre normative føringer for tenåringer enn for voksne (Frønes 2001, Elder 1996, se også lenger opp om overgangsritualer). For eksempel viser forskning fra Norge at det er vanlig å drikke mer alkohol i ungdomsårene enn som voksen. Bjerrum-Nielsen & Rudberg (1990) kaller dette fenomenet for ”maturing-out”, og det handler om at ungdom drikker mer alkohol i en periode hvor de gjør opprør mot og frigjør seg fra foreldregenerasjonen gjennom å prøve ut og eksperimentere med nye identiteter og roller²⁵. Når de blir voksne er det kanskje forventet at individene har funnet ut hvem de er, og at de er i en livssituasjon som krever mer moderasjon (Pedersen 2001 og 1992, Nielsen og Rudberg 1990). Hvordan påvirker stadiet du er på i livsløpet hvilken symbolsk mening alkoholen tillegges i livene til den lankesiske eliten?

Elder (1991:75) understreker imidlertid at en ikke kan se historisk og sosial alder uavhengig av hverandre. Hvordan historiske og sosiale endringer oppleves avhenger av hvilket livsstadie en er på når endringene inntreffer. Det er også utgangspunktet i denne oppgaven. Hvordan har for eksempel det å være tenåring eller i 20 årene på det tidspunktet våpenhvileavtalen ble gjort hatt betydning for alkoholvanene?

Den moderne, refleksive identiteten

En moderne og differensiert kultur endrer vilkårene for hvordan individer definerer seg selv og lever ut sine identiteter (Giddens 1991). I moderniteten velger vi i følge Giddens (1991) våre identiteter og livsstiler ut fra et tilsynelatende hav av muligheter. Identiteten er ikke

²⁵ Jfr alkoholens symbolske mening i overgangsritualer.

lenger noe gitt du fødes inn i. Nedarvede normer, tradisjoner og verdier for hvordan vi skal leve har ikke så stor betydning lenger. Det handler om å skape sin egen biografi, eller fortelling om seg selv. Identiteten blir heller et refleksivt prosjekt hvor valg av livsstil blir viktig for å markere identiteten (Giddens 1991). Refleksivitet er en viktig mekanisme ved det moderne selvet, og det understreker individets aktive rolle i å skape sin egen identitet. Identitetsdanning blir en individuell oppgave mer enn refleksjon av sosiale strukturer (Frønes om Giddens 2001:34). Alkohol er blant de symboler individet tar i bruk fortellingen om seg selv. Hvilken betydning har modernisering for alkoholens mening i den utbane lankesiske elitens identitetsprosjekter?

En differensiert og moderne kultur med mange ulike fortellinger og hverdagsvirkeligheter kan føre til identitetsforvirring. Med for mange muligheter blir det vanskelig for individet å vite hvilke alkoholvaner det skal velge for å vise hvem de er. Kanskje vet de ikke lenger hvem de er (jfr Berger 1973)? Både Bourdieu og Berger er kritisert for å ha et passivt syn på individet hvor identiteter og bruk av kulturelle symboler blir en refleksjon av hverdagsvirkeligheten eller individets sosiokulturelle opprinnelse (Ødegård 1996, Rønning 2002). Hos Bourdieu innebærer det at habitus er bestemmende for individets valg av alkoholvaner. Innenfor denne tankegangen velger ikke den urbane lankesiske eliten vilkårlig mellom fortellinger og alkoholvaner for å markere selvet. Til tross for flere alternativer, blir habitus determinerende for hvilke alkoholvaner en er tilbøyelig til å velge for å oppnå status og markere identitet. Slik reproduseres ulikhetene i samfunnet (Bourdieu 1995). Giddens derimot er ikke opptatt av reproduksjon av ulikheter, men at en kultur med flere alternative fortellinger og hverdagsvirkeligheter representerer et mulighetsunivers av både global og lokal kultur hvor individet har en mer aktiv rolle i å skape eller forme sin egen identitet. Valg av livsstil blir viktig i det moderne, refleksive identitetsprosjektet (Giddens 1995). I hvilken grad er lankeserene i ferd med å fristille seg fra tradisjoner og velger mellom et stadig økende utvalg av fortellinger uavhengig av sosial og kulturell bakgrunn?

Oppsummering

Alkoholens symboler og konstruksjoner er et produkt av kontekst og kultur, eller den felles hverdagsvirkeligheten. Felleskulturelle symboler knyttet til alkohol kommer til uttrykk gjennom fortellinger. Fortellinger finnes på flere nivåer, fra dominerende verdier og normer i samfunnet og forløp og script som ligger til grunn for definisjoner av regler for atferd i samhandlingssituasjoner, til individenes biografiske fortellinger om seg selv. Alkoholens

felleskulturelle symboler kan brukes til distinksjon, oppnå status å spille ut identiteter på alkoholfeltet og i drikkesituasjonene, men det krever da at en kjenner de legitime kodene, og det gjør en best hvis en er sosialisert inn i feltet, eller scriptene. Hvilke fortellinger, og hvordan alkoholens symboler tas i bruk av individet, kan tenkes å være determinert av sosiokulturell forankring. Som Frønes skriver, er habitus nettopp kroppsliggjøring av sosialiseringens script (Frønes 2001:105). Slik blir alkoholvaner både et resultat av respons på sosiale normer, og på fortellinger som individet har med seg fra sin sosiokulturelle bakgrunn. På alkoholfeltet og i de ulike drikkesituasjonene på feltet, spiller det seg ut definisjonskamper om hvilke fortellinger og symboler knyttet til alkohol som skal være gjeldende. Den som vinner definisjonskampene, har den symbolske makten til å definere hva som er inn og ut.

I tradisjonelle samfunn er kulturen mer homogen, og symboler og fortellinger er lett gjenkjennelige, og det er større enighet hvilke fortellinger som definerer ulike situasjoner. Med modernisering og et mer komplekst samfunn kan det tenkes at flere fortellinger om alkohol kommer inn på alkoholfeltet i Colombo. Som en konsekvens vil definisjonskampene tilspisse seg.

Med modernisering og økonomisk utvikling, knyttes forbruk i økende grad til status og livsstilssymboler. Og med oppløsning av normer og verdier, får individet et mer refleksivt forhold til sin egen identitet, hvor valg av livsstil blir viktig for identiteten. Forbruk av alkohol blir derfor muligens enda viktigere som identitetsmarkør jo mer moderne samfunnet blir.

I forlengelse av det, kan det tenkes at med flere fortellinger å forholde seg til, har alkoholen blitt styrket som identitetsmarkør blant den urbane eliten i Sri Lanka. Individet har blitt mer refleksivt i forhold til hvilke fortellinger om alkohol de ønsker å ta i bruk for å markere hvem de er. Sosiokulturell bakgrunn og kulturell kapital har mistet betydning. Alkoholvaner er ikke lenger bare respons på sosiale og kulturelle normer, men viktigere for identiteten. I tråd med generasjonsperspektivet, vil en eventuell endring fra sosial determinisme til refleksivitet spores hos de yngste ved at den yngre eliten har et mer refleksivt forhold til sin egen biografiske fortelling og alkoholens mening i den.

KAPITTEL 3: BAKGRUNN OG KONTEKST

Innledning

I dette kapitlet vil jeg gi en kort beskrivelse av den kulturelle og historiske konteksten i Sri Lanka som bakgrunnstappe for å forstå alkoholens mening i livene til Colombo-eliten. Jeg vil så vidt gå inn på kolonitiden, men fokuset er hovedsakelig på utviklingstrekk ved det postkoloniale Sri Lanka, som er mest relevante for å forstå den moderne lankesiske kulturen²⁶.

Et pluralistisk samfunn

Sri Lanka er et pluralistisk samfunn i forhold til etnisitet, religion, kaste og klasse. Pluralismen er et resultat av øyas geografiske plassering, nær India og langs sjøruten fra øst til vest. I tillegg til plassering, gjorde øyas rikdommer (naturressurser) til at Sri Lanka ble strategisk viktig for kolonimaktene og handelsfolk (de Silva 2002:212). Fra begynnelsen av 1500-tallet var portugiserne koloniherrer i deler av Sri Lanka, frem til nederlenderne tok over i 1658. I 1802 tok Britene over som kolonimaktene på Sri Lanka. Ved hjelp av militærmakt vant de herredømme over hele Sri Lanka da "the Kingdom of Kandy" kapitulerte til britisk suverenitet i 1815. Britene ble på øya frem til Sri Lanka gjenvant uavhengighet i 1948 (Online Encyclopedia 2005)²⁷. Kolonimaktene, spesielt de britiske, har i ulike perioder satt sitt preg på den lankesiske kulturen, et preg som fortsatt er synlig i dag, også i forhold til alkoholvaner. Til tross for over 50 år med uavhengighet, er arven etter britene fortsatt synlig på mange områder (Jayaweera 2002).

Etniske grupper

I tillegg til den kulturelle arven fra kolonitiden, består den lankesiske befolkningen av ulike etniske grupper som på hver sin måte har bidratt til formasjonen av dagens Sri Lanka.

Sri Lankas befolkning er i dag estimert til ca 19,9 millioner. Den etniske sammensetningen av befolkningen på Sri Lanka består av 74 % singalesere, 18% tamiler, 7% muslimer og 1% andre (hovedsakelig av europeisk avstamning) (Baklien et al 2004:18, Online Encyclopedia 2005). De etniske gruppene kom til Sri Lanka på hver sin tid og har beholdt mye av sine

²⁶ Innholdet i dette kapitlet er hovedsaklig basert på sekundærlitteratur. Men jeg støtter meg også på egne erfaringer og observasjoner, samt informasjon som kom frem i intervjuer og samtaler med nøkkelinformanter.

²⁷ "Sri Lanka": <http://encarta.msn.com>. 4/2-05.

opprinnelige etniske identiteter samtidig som de har absorbert elementer av kulturer fra hverandre. *Singaleserne* utgjør majoriteten og er etterkommere emigranter som kom fra Nord India på 400 tallet, de snakker sitt eget språk, singalesisk og praktiserer tradisjonelt buddhisme (Online Encyclopedia 2005). *Tamilene* utgjør den nest største etniske gruppen i Sri Lanka. Tamilene stammer fra Sør India. Språket deres er tamilsk, og de praktiserer hovedsakelig hinduisme. Tamilene på Sri Lanka utgjør igjen to grupper: ”Sri Lankan Tamils”, som immigrerte til Sri Lanka langt tilbake i tid²⁸, og de indiske tamilene som hovedsakelig kom for å jobbe på te-plantasjene på 1900-tallet. *Muslimene* stammer fra arabiske seilere, ”the Moors”, som bosatte langs kysten i perioden 700-1400. Muslimene snakker hovedsakelig en modifisert versjon av tamilsk, med en del arabiske ord (Online Encyclopedia 2005).

Utviklingstrender i det postkoloniale Sri Lanka

Viktige hendelser og trender som har preget Sri Lanka etter kolonitiden, er den etniske konflikten, moderniseringsprosesser i form av økonomisk liberalisering, utbygging av utdanningssystemet og globalisering.

Etnisk konflikt

I tiden etter Sri Lanka gjenvant selvstendighet i 1948, var den offentlige politikken styrt av en sterk singalesisk nasjonalisme som ikke reflekterte Sri Lankas multietniske og multireligiøse karakter. Hovedlinjene i den offentlige politikken gikk ut på sentralisering av statlig makt, og en eksklusjonsprosess hvor etnisitet ble determinerende for hvem som fikk adgang til ressurser i samfunnet. Dette kom til uttrykk gjennom språkpolitikk, politikk som regulerte adgang til skoler og universiteter, sysselsettingspolitikk og økonomisk politikk (Baklien et al 2004:18). Politikken i årene etter frigjøringen marginaliserte den tamilske befolkningen. Prosessen startet allerede under britisk kolonistyre, men skjøt fart etter frigjøringen. Spesielt bidro innføringen av ”the Sinhala Only Act” i 1956 til at ekskluderingsprosessen skjøt fart. Loven gjorde singalesisk til det offisielle språket, og med det ble tamilene ekskludert fra offentlig sektor (Fuglerud 2000, Jayaweera 2002). I 1977 vedtok tamilenes største politiske parti å jobbe mot en selvstendig tamilsk stat I 1983 brøt det ut en borgerkrig mellom den tamilske frigjøringsbevegelsen Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE) og Sri Lankas regjeringen om hvem som skal styre de tamilsk befolkede områdene nord og øst på Sri Lanka

²⁸ ”ancient times”

(Baklien et al 2004:18, Fuglerud 2000). I februar 2002 ble partene i konflikten midlertidig enige om en formell våpenhvile (Baklien et al 2004).

Post-konflikt situasjon

På tidspunktet denne studien ble gjennomført, var våpenhvilen fortsatt virkelighet i Sri Lanka. Borgerkrigen har resultert i en mer lukket kultur i Sri Lanka. Etter våpenhvilen har kulturen imidlertid blitt mer åpen. Det har for eksempel dukket opp mange, nye vestlig inspirerte butikker, kafeer og utesteder i Colombo. Samtidig har turismen tatt seg opp. Før borgerkrigen var Sri Lanka i ferd med å bli en populær turistattraksjon. Flere utenlandske reiseselskaper arrangerte charterturer til Sri Lanka, og store hoteller og turistkomplekser var i ferd med å bygges opp. En utbygging av turismen ville tilført både kapital og utenlandske kulturelle strømninger inn i Sri Lanka, men denne utviklingen ble i stor grad bremsset med borgerkrigen (Ratnapala 1999). Etter våpenhvilen har imidlertid turismen begynt å blomstre igjen.

Økonomisk utvikling

Sri Lanka har hatt varierende grad av økonomisk vekst etter 1948. Den økonomiske politikken har svingt fra markedsorientering til en kontrollert, proteksjonistisk økonomi, og tilbake til markedsliberalisme.

Under kolonitiden var Sri Lankas økonomi avhengig av eksport av tre viktige varer: te, gummi og kokos. Plantasjesektoren og bomullsindustrien var i vekst, og den offentlige sektoren økte stadig. Denne trenden fortsatte å dominere økonomien i de første årene etter avhengighet, med økonomisk vekst (Jayaweera 2002:30) Økonomien begynte å gå dårlig fra slutten av 50 tallet. Med en sosialistisk orientering i det politiske liv, ble det ble gradvis innført en mer statsstyrt proteksjonistisk økonomi, til den ble helt lukket i 70 årene. I 1977 ble den proteksjonistiske økonomien imidlertid forlatt da regjeringen iverksatte en økonomisk politikk som igjen åpnet for eksport og fritt marked (Jayaweera 2002). I løpet av 1980- og 90 tallet, har den private sektoren og eksportsektoren økt, og økonomien i Sri Lanka blitt mer globalisert (Jayaweera 2002). Etter 1977 har eksportsektoren vokst, noe som har skapt nye sysselsettingsmuligheter. Frem til 1980-tallet var Sri Lankas økonomi avhengig av eksport av landbruksvarer. På samme tid ble eksport av produksjonsvarer en stadig viktigere

inntektskilde for staten, mens inntektene fra landbrukssektoren sank (Online Encyclopedia 2005)²⁹.

Borgerkrigen har imidlertid vært svært skadelig for Sri Lankas økonomi, og masse penger har gått til krig og forsvar istedenfor til utvikling (Jayaweera 2002). En mer globalisert og markedsorientert økonomi har allikevel, i tillegg til IT-revolusjonen og Internett, muliggjort en friere flyt av varer, kulturelle ideer og arbeidskraft mellom Sri Lanka og resten av verden (Hettige 2002:2).

Økonomisk liberalisering og alkoholindustrien

En konsekvens av den globale økonomien og et friere marked i Sri Lanka, er at utenlandske alkoholvarer har fått innpass. Det er ingen begrensninger på hvilke markedsføringsstrategier alkoholindustrien kan ta i bruk, og alkoholindustrien er ganske aggressivt til stede med markedsføring, hvor de formidler et budskap der vestlige verdier og image knyttes til alkohol. Alkoholindustrien er svært målrettet i måten de markedsfører produktene sine på.

Jeg tok kontakt med markedsansvarlig på et av de mest populære utestedene³⁰ i Colombo og stilte spørsmål om hvordan alkoholindustrien markedsfører sine produkter, og hvem de retter markedsføringen mot. Han fortalte at industrien sponser ulike arrangementer og band som spiller der. For eksempel blir rockekonsserter, som tiltrekker seg hovedsakelig gutter, sponset av Black Label og ølmerkene Carlsberg og Corona fordi dette selger mest til gutter. I helgene arrangeres det disco-kvelder hvor mange jenter kommer for å danse. Hvis jenter drikker, drikker de mest cocktails og Bacardi, og derfor sponses diskokveldene stort sett av Bacardi eller Smirnoff. Gjennom sponsingen er alkoholindustrien her med på å bygge opp under og bekrefte både kjønnsstereotypene, og forventningene til hvilken opplevelse ulike alkoholvarene frembringer.

²⁹ Sett ut fra GDP: 1977 – 2002 sank statens inntekter fra landbrukssektoren fra 40 % til 20.1 %, mens inntektene fra produksjonssektoren steg fra 12% til 15.9 %. I 2002 sto produksjonsvarer for 74% av statens eksportinntekter, mens eksport av mat utgjorde 21% av inntektene.

³⁰ Clancy's

Konsekvenser av modernisering og økonomisk utvikling

Utviklingstrendene skissert overfor, med innføring av liberal økonomisk politikk, modernisering og borgerkrig har påvirket både den økonomiske og sosiale strukturen i Sri Lanka på flere områder: arbeidsmuligheter, utdanning og klassestrukturen, familien og kjønnsrollemønstre i Sri Lanka. Endringene på alle disse områdene er viktig for å forstå alkoholens sosiale konstruksjoner i Sri Lanka.

Arbeidsliv, utdanning og klasse

I *arbeidslivet* har den økonomiske utvikling og utbyggingen av privat sektor etablert nye inntektsmuligheter i industri- og servicesektoren³¹. Selv om landbruket fortsatt står for den største andelen av sysselsettingen, har sysselsettingen i industri- og service sektor vokst på bekostning av et landbruksorientert arbeidsliv i Sri Lanka. Rekrutteringen til de mest attraktive jobbene i både privat og offentlig sektor er imidlertid skjev, og det er en tendens til at de urbane og velstående, med utdanning fra internasjonale og private skoler og gode engelskkunnskaper, blir favorisert (Hettige 2002:2ff). Spesielt i privat sektor er det stor grad av diskriminering. Å få jobb der krever en viss form for kulturell kapital, blant annet flytende engelskkunnskaper:

English is highly valued and emphasised in Sri Lankan society both as a *statusmarker*³² and a valuable asset in the competition for much desired urban, white collar employment, particularly in the private sector, fluency of English is confined to a tiny minority. (Hettige 2002:47).

Språk som differensieringsprinsipp starter allerede i *utdanningssystemet*. Etter kolonitiden er utdanningssystemet bygd ut i Sri Lanka, og det tilbys gratis utdanning til alle (Jayaweera 2002). På grunn av et bra utdanningssystem, er alfabetiseringsprosenten også høy tatt i betraktning at Sri Lanka er et utviklingsland. I følge the World Bank den er på linje med nivået i mer utviklede land i verden (Baklien et a 2004:16).

I tillegg til den offentlige skolen, har staten godkjent private og internasjonale skoler som er populære blant øvre middelklasse og overklassen (Hettige 2003:3). God utdanning er en

³¹ Fra 1991-2002 sank sysselsettingen i landbruket fra 43 – 42 %, i industrisektoren økte den fra 15-23%. Andre sektorer, deriblant servicesektoren, sto for resten av sysselsettingen (Online Encyclopedia).

³² Min utheving

viktig verdi³³ i Sri Lanka, og mange tar utdanning. Utbyggingen av utdanningssystem var en av strategiene for å redusere ulikhetene i samfunnet. Hvorvidt lankeserne har mulighet for oppadstigende sosial mobilitet gjennom utdanning, avhenger imidlertid av type utdanning og tilgang til familieressurser heller enn utdanningsnivå (Jayaweera 2002, Hettige 2002). Under kolonitiden lærte barn i stor grad engelsk i skolen. Etter frigjøringen, ble språk imidlertid en viktig faktor for å gjenvinne den singalesiske identiteten, og skolene kuttet ned engelskundervisningen (jfr avsnitt om borgerkrigen). I dag er undervisningsspråkene i den offentlige skolen, også på universiteter, singalesisk og tamilsk, ikke engelsk. Derfor sender ambisiøse foreldre barnas sine til private og internasjonale skoler hvor de lærer engelsk. Slik sikrer de barnas fremtidige muligheter på arbeidsmarkedet. Over- og middelklassen sender også ofte barna sine til utlandet for å studere, spesielt Australia, Canada og USA (Hettige 2002 ff, intervjuer).

Arbeidsledigheten er forholdsvis høy i Sri Lanka, og utdanningssystemet produserer flere kvalifiserte ferdigutdannede folk enn det finnes jobber. En lang universitetsutdannelse, men uten engelskkunnskaper, leder derfor dessverre ofte ut i arbeidsledighet grunnet statusproblemer og den skjeve rekrutteringen til arbeidslivet beskrevet overfor (Intervju med nøkkelinformant). Slik opprettholdes klasseskillene i Sri Lanka, og det blir vanskelig for individer fra lavere klasser å klatre i classesystemet. Likevel har den økonomiske og utdanningspolitikken ført til bedre sosioøkonomiske vilkår for mange grupper i Sri Lanka.

Colombo Vs. resten av Sri Lanka

Skillene mellom de som har og ikke har er svært store og synlige i Sri Lanka. Mellom 25% og 39% av befolkningen i Sri Lanka er klassifisert som fattige, avhengig av hvilke indikatorer som er brukt (Government of Sri Lanka 2002 i Baklien et al 2004:16). Skillet mellom de som har og ikke har kommer i stor grad til uttrykk i det geografiske skillet mellom by og land (Hettige 2002). Fattigdom er et ruralt og regionalt problem i Sri Lanka, og 90% av de fattige lever i rurale områder (Baklien et al 2004:17). Colombo har også mange fattige innbyggere, blant annet i "the Urban Slums", og forskjellene på rik og fattig er ekstra synlig her tatt i betraktning at også de mest velstående lankeserne bor her (Baklien og Samarasinghe 200, Hettige 2002). Forskjellene mellom Colombo og resten av Sri Lanka er påfallende når det

³³ Utdanning som verdi er viktig både i forhold til arbeidsmarked, som statussymbol og på ekteskapsmarkedet.

kommer til modernisering og vestliggjøring³⁴, og kulturen på landsbygda er mer tradisjonell. I motsetning til landsbygda, har Colombo nytt godt av moderniseringen og økonomiske vekst:

Cities and towns have become centres of accumulation and private consumption producing rapid change in the urban landscape. Urban areas are today dotted with signs and manifestations of affluence and conspicuous consumption, in contrast to the rural landscape which by and large displays signs of neglect, poverty and marginalisation. (Hettige & Mayer 2002:3).

I kjølvannet av sosioøkonomisk utvikling etter 1977 har tilgjengeligheten av forbruksvarer, som bare de aller rikeste hadde tilgang på tidligere, økt. Vestlige image knyttet til forbruksvarene ble tilgjengelig for flere (Brochmann 1990:119-120). En kan se markante skiller i forbrukskulturen etter at økonomien ble mer åpen på slutten av 70-tallet. Vestlige varer fikk innpass på markedet, inkludert vestlige alkoholvarer. I Colombo har det vokst frem en ny middelklasse, "the Commercial Class", som har opplevd en dramatisk økning i inntekt etter 1977 (Hettige 2002:2-3, de Silva 2002:242). "The commercial class" er i stor grad representanter for den nye forbrukskulturen, noe som kommer til uttrykk gjennom deres vestlige livsstil og opptatthet av forbruk og statussymboler (Hettige 2002, intervju). Utviklingen i Colombo har slik skapt en selvbevissthet hos den urbane eliten som er en viktig bakgrunn for å forstå dataene i denne oppgaven (Jfr også kapittel 1):

Ready access to consumer durables and their associated images of modernization had a profound impact on young people, and acted as an instant critique towards ideologies of nationalism (Rupesinghe 1990 i Brochmann 1990:120).

Den nye forbrukskulturen representerte, og representerer fortsatt for mange motkultur eller reaksjon på det tradisjonelle i Sri Lanka. Hvilken betydning har fremveksten av denne forbrukskulturen hatt for alkoholens mening i livene til den urbane eliten?

En annen årsak til at kulturen i Colombo har utviklet seg i mer vestlig og moderne retning i forhold til resten av landet, er at hovedstaden ikke har vært rammet av krigen i samme grad som landsbygdene. Colombo har riktignok vært utsatt for terroristangrep, og den urbane befolkningen har levd med strenge portforbud, checkpoints og mangel på varer. Likevel har krigen hovedsakelig utspilte seg i de nordlige og østlige områdene av Sri Lanka, hvor de

³⁴ Det finnes ingen andre store byer i Sri Lanka som er modernisert og vestliggjorte i samme grad som Colombo.

fleste tamilene bor. Colombo har vært mer isolert og beskyttet. Nesten ingen av informantene i denne studien nevnte at konflikten hadde påvirket deres hverdag noe særlig, spesielt ikke deres forhold til lankesere som tilhørte andre etniske grupper. Tvert i mot snakket jeg med flere tamiler som hadde gode venner blant singaleserne og omvendt. Det virker som om sosiokulturell status og livsstil var viktigere kriterier for hvem den urbane eliten omgås enn etnisk tilhørighet.

Familiestruktur og kjønnsrollemønster

Lankesere fra alle etniske grupper er svært familieorienterte. Selv om husholdninger består av kjerne familien, opprettholdes sterke bånd til den utvidede storfamilien (Online Encyclopedia 2005). Viktige kjennetegn ved den lankesiske familien er respekt for eldre og en patriarkalsk familiestruktur med tradisjonell arbeidsdeling mellom kjønnene. Kvinnenes sfære er å kjøkkenet, mens menn er forsørgere (Jayaweera 2002). Foreldre bestemmer over den yngre generasjonen, og menn i stor grad over kvinner. Lankesiske ungdom bor for eksempel lenge hjemme. Det er ikke vanlig å flytte hjemmefra før en gifter seg så fremt det ikke er nødvendig i forhold til jobb eller utdanning.

Både blant singalesere og tamiler i Sri Lanka er kastesystemet determinerende for sosial posisjon (Online Encyclopedia 2005). Selv om lankeserene selv er opptatt av at kastesystemet ikke gjelder lenger, gjør det fortsatt det på mange områdene. Kastesystemet kommer spesielt til uttrykk på ekteskapsmarkedet. Arrangert ekteskap er normen blant alle etniske grupper i Sri Lanka, og blant singaleserne og tamilene er kaste i stor grad determinerende for hvem de kan gifte seg med. Kjærlighetsekteskap har imidlertid oppnådd en viss aspekt innen visse deler av eliten, spesielt blant de med høy utdanning og den urbane eliten, men de gifter seg likevel stort sett innenfor sin egen kaste (Mayer 2002, Online Encyclopedia 2005, Library of Congress Country Studies, intervju).

Medgift, eller "dowry" er et viktig aspekt giftermål i Sri Lanka. Det innebærer at kvinnens familie må betale en betydelig medgift for å få giftet bort kvinnen. De involverte familiene starter ofte forhandlingene om medgiften mange år før giftermålet finner sted (Jayaweera 2002, Online Encyclopedia 2005). Forhandling om dowry stiller strenge krav til kvinnen. Det er viktig at hun ikke har et dårlig rykte som gir henne lav status på ekteskapsmarkedet. Å forbli ugift er en tragedie i Sri Lanka (Brochmann 1990:113).

Kvinneres atferd er regulert av strenge normer som begrenset deres fysiske mobilitet (Brochmann 1990: 111). "Dowry – skikken" kan være en av forklaringene på kvinners begrensede handlingsrom og frihet i Sri Lanka. Å beskytte kvinner mot eventuelle farer som kan ødelegge hennes rykte, for eksempel at hun mister jomfrudommen, blir viktig.

Endringer i kjønnsrollemønsteret

Til tross for en patriarkalske kjønnsstruktur, hvor kvinner er underordnet menn, har endringene i det postkoloniale Sri Lanka bidratt til økt likestilling mellom kjønnene på flere områder.

Utdanningssystemet er et av områdene hvor kvinner har kommet på banen, og det er nå ingen kjønnsdiskriminering når det kommer til deltagelse og prestasjon i utdanningssystemet.

Allikevel har det vært liten bevissthet rundt kjønnsrollemønster og kjønnsesifikke atferdsnormer i skolesystemet og i "the hidden curriculum" for å styrke kvinners sosiale og økonomiske rolle i samfunnet (Jayaweera 2002). Kvinner diskrimineres derfor fortsatt i arbeidslivet, og må ofte ta til takke med de dårligst betalte jobbene med minst innflytelse innenfor sitt sjikt. De som har klart å nå toppen, er stort sett kvinner fra elitefamilier, som også har ressurser til å kjøpe seg fri fra arbeid i hjemmet gjennom hushjelp (Jayaweera 2002, intervju). I tillegg går mange kvinner ut i arbeidsledighet når de er ferdig utdannet.

Arbeidsledigheten er høyere blant kvinner enn menn. I 1996 var 8.8% av alle menn uten arbeid, mot 16.2% av kvinnene (*Labour Force Study*, 1994 (4th Quarter), Department of Census and Statistics, Sri Lanka i Jayaweera 2002:126)

Selv om kvinner diskrimineres i forhold til menn i arbeidslivet, har de allikevel fått økt økonomisk frihet i det postkoloniale Sri Lanka gjennom økte deltagelse i det arbeidslivet³⁵ (Jayaweera 2002). Det i tillegg til utdanning og økt tilgang til helse- og familieplanleggingsressurser har redusert familiestørrelsen gjennom å gi kvinner større kontroll over reproduksjonen. Til tross for økt likestilling på flere områder i Sri Lanka, gjennomfører fortsatt patriarkalske verdier og praksiser den lankesiske kulturen i stor grad og begrenser kvinners handlefrihet i forhold til menns, spesielt på familiearenaen. Disse verdiene manifesteres i stor grad gjennom holdninger til kvinner i samfunnet, noe både i politikken og rettssystemet er eksempler på. For det første er det lav deltagelse av kvinner i sentrale

³⁵ Endringene i kjønnsrollemønster og økte rettigheter for kvinner generelt (tilgang til utdanning og muligheter i arbeidslivet etc) er et klassespørsmål. Den urbane eliten er foregangsgruppe, mens de fattige i svært liten grad tar del i rettighetene (Jayaweera 2002).

beslutningsorganer som bestemmer og utøver lover og politikk i samfunnet. En konsekvens av det, er lite fokus på kjønnsdiskriminering i politikken (Jayaweera 2002:9). For det andre har kvinner ikke de samme rettighetene for loven som menn. Det finnes få eller ingen lover som sikrer kvinners rettigheter i Sri Lanka, eller slår ned på kjønnsdiskriminering i forhold til ekteskap, skilsmisse og arv (se Jayaweera 2002:18 ff). Tvert i mot bygger lover og regler opp under et kjønnsrollemønster der kvinner er underordnet menn:

Consequently, gender role stereotypes, misperceptions of "masculinity" and "femininity" and ideologies of womens domestic role have been perpetuated. Social control over female autonomy in choice of spouse, dowry bargaining and virginity tests, and male control of female sexuality as illustrated in sexual harassment, incest, domestic violence and rape, continue to vitiate gender roles (Jayaweera 2002:36).

Endringer i familiestruktur og kjønnsrollemønster henger nøye sammen. På noen områder har kvinner kjempet til seg rettigheter, mens på andre områder dominerer fortsatt verdier og holdninger som bremser utviklingen. Dagens situasjon kan oppsummeres med følgende sitat:

Gender roles were seen to have expanded outside the household with minimal change in the division of labour within the household. Gender relations have tended to adjust to the economic empowerment of women through employment or education and employment, *while their patriarchal roots underpint the continuing male control of female sexuality in the family and society*³⁶ (Jayaweera 2002:367).

Til tross for endringer i familiestrukturen grunnet vekst i utdanningssystemet og kvinners økte deltagelse i arbeidslivet spesielt blant den urbane eliten, står den tradisjonelle familien, kjennetegnet av en tradisjonell arbeidsdeling mellom menn og kvinner, fortsatt sterkt blant de fleste i Sri Lanka (Jayaweera 2002:25). Hvilke konsekvenser har henholdsvis endringer i kjønnsrollemønster og de gamle strukturene for alkoholens mening i livene til de urbane elitekvinnene?

Oppsummering: Identitetskrise?

Arven etter kolonitiden, sammen med globalisering, har satt spor i den opprinnelige, tradisjonelle lankesiske kulturen i form av vestlige ideer og moderniseringsprosesser i økonomiske og sosiale institusjoner i Sri Lanka. Samtidig har denne utviklingen også skapt en

³⁶ Min utheving

motreaksjon hvor lankeserne ønsker å hegne om sine tradisjonelle verdier. Spesielt språkkonflikten og den økte nasjonalisme etter frigjøringen er uttrykk for en slik motkultur. De som i størst grad har adoptert vestlige verdier, er den urbaniserte eliten i Colombo (Hettige 2002:33 ff). De fattige, og folk på landsbygda er imidlertid ikke upåvirket av vestliggjøring og modernisering. En moderne kultur er gradvis i ferd med å sette spor her også (Hettige 2002, Jayaweera 2002). Resultatet av ”kulturkonflikten” beskrevet overfor, er en identitetskrise i det lankesiske folket som handler om hvorvidt de skal være moderne eller tradisjonelle, eller nasjonale eller internasjonale:

The new information technologies, popularised in the country since the late 1970s, have brought about greater commonalities in dress, consumption patterns, recreations and religious and national observance. These influences tend to erode old values, while at the same time paradoxically strengthening and keeping alive traditions, customs and major values of the culture³⁷ (de Silva 2002:243).

Modernisering, spredning av vestlige ideer gjennom globalisering, media og Internett har slått rot i Sri Lanka og konkurrerer med tradisjonelle verdier. I følge Hettige (2003), tyder mye på at utviklingen har konsekvenser for lankesernes alkoholvaner, spesielt de unges:

The exposure of the young population to new life-styles depicted on the media has also played a part in increasing the use and abuse of alcohol...(…)...(Hettige 2003:4).

Hvordan kommer identitetskrisen beskrevet her til uttrykk gjennom hvilken mening alkoholen har for den urbane eliten i Colombo?

³⁷ Min utheving

KAP 4: Metodisk tilnærming

Innledning

Spørsmålene i oppgaven dreier seg om alkoholens mening i livene til den urbane eliten i Sri Lanka, sett i lys av moderniseringsprosesser (jfr kap 1). Fenomenet jeg skal studere foregår i en helt spesiell kontekst som i utgangspunktet var fremmed for meg som forsker. Jeg hadde aldri vært i Sri Lanka før, og alt jeg visste om landet på forhånd hadde jeg fra annenhåndskilder. Da den teoretiske forankringen i oppgaven er at meninger knyttet til alkohol er en sosial konstruksjon som aldri kan forstås uavhengig av kulturell og historisk kontekst, var det derfor nødvendig med et feltarbeid³⁸ for å gjennomføre studien (jfr Giddens og Berger&Luckman i kapittel 2). Feltarbeidet ble gjennomført på to måneder i september og oktober 2003. Kvalitative intervjuer ble benyttet som hovedmetode, supplert av observasjon, uformelle samtaler og innsamling av eksisterende datamateriale. Hvorfor disse metodene er best egnet, og hvilke informanter det var mest hensiktsmessig å intervjuer for å få svar på problemstillingen, vil bli diskutert i dette kapittelet. Videre vil jeg diskutere hva jeg faktisk gjorde; hvordan gikk jeg frem, hvilke valg og problemer ble jeg stilt overfor i forskningsprosessen, og hvordan kan metodene jeg benyttet ha påvirket kunnskapsproduksjonen. En slik kritisk gjennomgang av forskningsprosjektet er viktig for kunne vurdere hvor saklig og pålitelig oppgavens empiriske materiale er³⁹.

Valg av forskningsmetode

Hvorfor kvalitative intervjuer?

Hensikten med problemstillingen i denne oppgaven var å få frem hvilke fortellinger som oppstår i spenningen mellom en samfunnsmessig og individuell kontekst, som produkt av

³⁸ Feltarbeidsstudier har sitt utspring i antropologien og er assosiert med langvarige opphold i fremmede kulturer, der forskeren over tid bor og lever sammen med lokalbefolkningen (Ryen 2002). Feltarbeidet denne studien bygger på er ikke et tradisjonelt antropologisk feltarbeid, men heller det Ryen 2002 beskriver som intervju- og observasjonsstudier (Ryen 2002:30, Jfr også Fangen 2004:24-27).

³⁹ Når det gjelder spørsmål om kunnskapskrav og kvalitet på forskningsresultater, trekkes ofte begrepene validitet og reliabilitet frem. Begrepene brukes mest innen kvantitativ metode, og det diskuteres hvorvidt de er fruktbare innenn kvalitativ metode. Jeg går ikke inn i diskusjonen her, men støtter meg på Wiederberg (2001:18), som hevder disse begrepene passer dårlig på kvalitativ metode.

samfunnets kultur og individets egen sosiale bakgrunn (jfr kap. 2 om kamp om definisjoner og fortellinger). For å få frem denne spenningen ble både individets egne fortellinger og samfunnsmessige forhold utforsket. I følge Kvale 1997:61 er ”Intervjuformen spesielt egnet når man ønsker å undersøke hvordan mennesker forstår sin egen verden”. For å få frem individets forståelser og fortellinger om alkohol i intervjuene, stilte jeg spørsmål om folks eget alkoholforbruk, samt deres holdninger, assosiasjoner og erfaringer i forhold til alkohol.

Informantenes svar på spørsmål om eget alkoholforbruk, samsvarer imidlertid ikke alltid med hva de faktisk gjør. I følge Fangen (2004:141) kan ikke informasjon som kommer frem i intervju behandles som handlingsdata, men heller tolkes som en historie som gjenspeiler hvordan informantene ønsker å presentere seg selv. I tråd med den tankegangen, er det empiriske materiale i oppgaven bygd på den lankesiske elitens selvpresentasjon snarere enn hva de faktisk gjør. I følge Wiederberg (2001) representerer også måten individene ser på det de gjør, og hvilke begreper de fremstiller sine forståelser gjennom en type samfunnsmessige fakta. Individene er bærere av sosiale og kulturelle mønstre, og måten de fremstiller og presenterer seg selv på sier mye om hva slags samfunn de lever i (jfr Wiederberg 2001:58). Således er kvalitative intervjuer egnet til å svare på både hvilke mening alkoholen tillegges i individenes biografiske fortellinger om seg selv, og hvilke samfunnsmessige fortellinger om alkohol som eksisterer i Sri Lanka.

I tillegg til at samfunnsmessige fakta kommer indirekte frem gjennom måten informantene snakker om alkohol, kan informanter også bidra til å kommentere og gi direkte informasjon om kulturen de lever i. I følge Ryen 2002 forventes det at informanten i tillegg til å svare på spørsmål rettet mot seg selv, også uttale seg om hva slags samfunn de lever i (Ryen 2002:17). Det benyttet jeg meg av gjennom å stille informantene direkte spørsmål om det lankesiske samfunnet generelt, og om forholdet mellom modernisering og alkohol.

Å være i Sri Lanka med åpne sanser

I en intervjusituasjon er det imidlertid fare for at en av informantene svarer i tråd med normer og forventninger enten i gruppen de kommer fra, eller i forhold til hva de tror intervjueren forventer at de skal svare (Baklien og Samarasinghe 2003, Skjelmerud 1998, Jfr også Fangen

2004 om selvrepresentasjon i intervjuene)⁴⁰. For å få en dypere og en mer objektiv forståelse av både konteksten folk praktiserer sine alkoholvaner innenfor, hvordan de oppfører seg når de drikker, samt kunnskap om samfunnet generelt, så jeg det derfor som hensiktsmessig å supplere de kvalitative intervjuene med andre metoder. Som den mest tilgjengelige arenaen for meg, ble observasjon på utesteder og nattklubber valgt som en bimetode for å få kunnskap om selve drikkesituasjonen. (mer om det under gjennomføring av feltarbeid).

Kunnskap om moderniseringsprosesser og det lankesiske samfunnet generelt er tilgjengelig på flere måter. Begrenset av tid og ressurser, tok jeg i bruk de mest gjennomførbare og effektive strategiene. En metode som ble valgt, var å gå på kjøpesentre, sitte på kafeer, og observere gatebildet generelt. Slik fikk jeg anledning til å plukke opp og forstå elementer i kulturen. I tillegg var lankesisk tv og aviser et viktig vindu inn i samfunnet. Til slutt oppsøkte jeg biblioteker, forskningsinstitusjoner og ulike aktører på alkoholfeltet⁴¹ for å samle relevant og mer forskningsbasert materiale, samt snakke med folk som kunne gi bidra med kunnskap om Sri Lanka, deriblant expats⁴², forskere og ADIC⁴³ ansatte. Spesielt ADIC ble benyttet som en ressurs under hele feltarbeidet.

Hvem må jeg intervju for å få svar på problemstillingen – hvem er eliten?

Hvem tilhører eliten i Colombo, og hvor finnes de? Hvilke kriterier var mest hensiktsmessig å bruke i utvelgelsen av informanter for å få svar på spørsmålene jeg stilte i kapittel 1?

I utgangspunktet var det vanskelig for meg å vite hvem som tilhørte den gruppen av eliten jeg ønsket å snakke med, og hvordan jeg skulle få øye på dem da jeg i utgangspunktet verken kjente Colombo som by eller særlig mange folk i Colombo. Etter råd fra

⁴⁰ Jeg kommer tilbake til hvordan dette kan ha påvirket denne studien lenger ned i forbindelse med gjennomføringen av intervjuene.

⁴¹ Blant disse er forskere, innehaver og markedsførere på utestedet Clancy's og direktøren i National Board for Dangerous Drug Control.

⁴² Samlebetegnelse på internasjonale folk som bor og jobber i Sri Lanka, for eksempel bistandsarbeidere, ambassadesansatte, FN-ansatte og internasjonale forretningsfolk.

⁴³ ADIC er Alcohol and Drug Information Center i Colombo og er et ressurscenter i Colombo som jobber med rusforebyggende arbeid og noe rusforskning i Sri Lanka. ADIC er startet opp av FORUT i 1987, men fikk status som en uavhengig organisasjon i 1990. ADIC er knyttet til IOGT internasjonal. FORUT og deres søsterorganisasjon i Sverige (IOGT-NTO) står for finansieringen, men ADIC har også mottatt betydelig støtte fra NORAD ("Stein til byrden" 1990:142), se også her for mer: <http://lanka.net/adic/>

nøkkelinformanter og andre expat som kjenner det lankesiske samfunnet godt, lærte jeg hvilke arenaer eliten beveger seg på og ytre kjennetegn det var hensiktsmessig å gå etter for å identifisere eliten. Hovedarenaen for eliten er Colombo. Colombo skiller seg fra resten av Sri Lanka som en mer modernisert og vestliggjort by. Øvre middelklasse- og overklassen i Colombo er den gruppen i Sri Lanka som i størst grad har adoptert en slik vestlig livsstil⁴⁴, og de har også sine helt egne arenaer som er ganske annerledes enn resten av samfunnet. Blant disse er egne kjøpesentre, egne utesteder og egne restauranter og kaffebarer. Alle arenaene er kjennetegnet av høye priser og vestliginspirert stil. Markører som klær, hårfrisyre, utstråling av selvillit og godt engelsk språk er ytre, synlige kjennetegn på aktørene som tilhører disse arenaene. Mindre synlige kjennetegn er høy sosioøkonomisk posisjon, som utdanningsnivå og jobb. Med utgangspunkt i klassebegrepet som brukes i denne oppgaven, hvor både økonomiske ressurser og livsstil ble lagt til grunn for definisjonen, ble informantene derfor plukket ut på bakgrunn av arenaene de tilhører (jfr teorikapittel)⁴⁵. Noen formelle kriterier, som henger sammen, ble allikevel brukt i rekrutteringsprosessen for å sikre at informantene jeg snakket var i målgruppen for problemstillingen:

Livsstil: Jeg har først og fremst lagt vekt på livsstil og hvilke referansegruppe informantene identifiserer seg med. Med det mener jeg at gruppen jeg har intervjuet definerer seg selv som tilhørende en gruppe⁴⁶ mennesker som går ut på byen (goes clubbing) av og til, eller de tilhører miljøer hvor det er vanlig.

Økonomiske ressurser. Informantene i studien er videre rike lankesere i aldersgruppen 18-45 . Med rik mener jeg de som har mer enn nok penger til livets opphold og derfor også tid og ressurser til å bruke penger på fritidsaktiviteter (eller pleasure). De har med andre ord råd til å føre en livsstil som muliggjør en subjektiv tilhørighet til eliten. Det er imidlertid variasjoner mellom informantene med hensyn til hvor rike de er, men alle lever godt over fattigdomsgrensen og er dermed rikere enn gjennomsnittet på Sri Lanka. At de i det hele tatt har mulighet til å delta på arenaene jeg beskrev overfor, er et sikkert tegn på deres økonomiske posisjon.

⁴⁴ Jfr kap.1 og kap. 3.

⁴⁵ Eliten vil si øvre middel- og overklassen, se kapittel 2 for klassedefinisjon.

⁴⁶ I Colombo er denne gruppen veldig liten og eksklusiv (jfr kapittel 6).

Jobb og utdanning: Alle informantene har en god jobb med høy status, eller er under utdanning og kommer sannsynligvis til å oppnå en god stilling/posisjon. Noen av informantene var i utdanning samtidig som de hadde en god jobb.

Engelskkunnskaper (utdanning): Engelskkunnskaper ble lagt til grunn som et viktig kriterium for utvelgelsen av informanter. I Sri Lanka er engelskkunnskaper en form for kulturell kapital som fungerer som differensieringsprinsipp i forhold til klassetilhørighet⁴⁷ og aspirasjonsmuligheter (jfr kapittel 3). Engelskferdigheter er i mange tilfeller viktigere enn utdanning for å oppnå gode jobbmuligheter i Sri Lanka (Jfr kap 3 om engelsk som kulturell kapital i klassesystemet). I følge Hettige, tilhører de som snakker godt eller flytende engelsk som regel eliten, og bor de bor ofte i urbane strøk (Hettige & Mayer 2002).

Bosted: Alle informantene bor i Colombo og har gjort det de siste årene. Noen kommer derfra, mens andre er innflyttere og har blitt en del av Colombo eliten i voksen alder.

Alder: Informantenes alder er mellom 18 og 45 år. Det er hovedsakelig individer i denne aldersgruppen som frekventerer Colombo's utesteder og klubber. Det finnes også de som er både eldre og yngre, men det er ikke så mange av dem. Til sammen intervjuet jeg 20 stk, ca halvparten kvinner og halvparten menn. Av informantene tilhører åtte av dem aldersgruppen 18-25 år, fem er fra 25-30 år, fire er fra 30-35 år og fire er fra 35-45 år.

I løpet av rekrutteringsprosessen ble det klart at ikke alle informantene hadde vokst opp i elitefamilier i Colombo. Noen hadde fått innpass i eliten på bakgrunn av egen utdanning og ervervet sosioøkonomisk posisjon (jfr analysen). Dette viste seg å bli et interessant analytisk skille i forhold til problemstillingen.

Jeg kommer ikke til å bruke alle intervjuene da det i ettertid ble klart at ikke alle som ble intervjuet var helt i studiens målgruppe (det gjaldt 3 av de 20 jeg intervjuet). Noe av informasjonen som kom frem i disse intervjuene er allikevel interessante som generelle bakgrunnsinformasjon, så det blir tatt med i analysen der det passer.

⁴⁷ Jfr Bourdieu om kapital som differensierende (1995 og 1996). Kapital er feltavhengig og forskjellige former for kulturell kapital virker differensierende på ulike måter i ulike samfunn (se også kap. 2).

Gjennomføringen av feltarbeidet

I denne delen vil jeg ta leseren med gjennom de ulike fasene av feltarbeidet og diskutere hva jeg faktisk gjorde, og svakheter og styrker ved det jeg gjorde.

Førforståelse inn i feltet

Som nevnt innledningsvis, var feltarbeidet mitt første besøk til Sri Lanka. Kulturen, spesielt kjønnskulturen, er veldig annerledes enn i Norge. Jeg har imidlertid reist en del i India før, hvor kulturen på mange måter er lik kulturen i Sri Lanka, og var forberedt på en del av utfordringene jeg kom til å møte. Likevel møtte jeg en del situasjoner underveis i feltarbeidet jeg ikke var forberedt på, spesielt i forhold til at jeg som norsk kvinne er vant til en kultur der kvinner kan bevege seg fritt rundt i offentligheten uten å få reaksjoner. Jeg diskuterer noen av disse erfaringene lenger ned.

Når det gjelder min erfaringsbakgrunn i forhold til alkohol som tema, har jeg jobbet som miljøarbeider på institusjon for rusmisbrukere i Norge i flere år. Tilnærmingen til alkoholfeltet i det arbeidet er annerledes og mer problemfokuset enn denne oppgavens fokus (Jfr kap 1 om ulike retninger innen alkoholforskningen). Likevel tror jeg erfaringen kan ha vært nyttig å ha med seg som bakgrunn både for å forstå rusens sosiale konstruksjoner, og for å snakke med folk om alkohol. Personlig har jeg ikke tatt noe avholdsstandpunkt, men har et moderat forbruk av alkohol. Jeg var åpen om mitt forhold til alkohol overfor informantene.

Rekruttering av informanter: hindringer og døråpnere

For å rekruttere informanter, er arenaene eliten beveger seg på et godt sted å starte. I utgangspunktet var planen derfor å oppsøke offentlige arenaer, som for eksempel kaffebarer, treningsstudioer, kjøpesentre og kunstgallerier, for å ta direkte kontakt med folk der. I tillegg planla jeg å ta kontakt med private og internasjonale skoler i Colombo. Begge strategiene ble vanskelig å gjennomføre på grunn av hindringer, og jeg ble nødt til å endre taktikk.

I følge Fangen (2004:125) kan både forskerens kjønn og etnisitet ha betydning for hvilken rolle han eller hun tillegges i feltet. Å skaffe informanter ved å ta kontakt med folk på offentlige arenaer viste seg av den grunn å bli vanskelig, spesielt i forhold til menn. For det første fikk jeg i kraft av å være både kvinne og vestlig en del uønsket oppmerksomhet i Sri Lanka. Kjønnsrollekulturen der er mer tradisjonell enn i Norge (jfr kap 2), og kodene for hvordan en kvinne opptrer i det offentlige gjorde en slik strategi vanskelig. For mange menn i

Sri Lanka gir det status og ha vestlig kjæreste, og jeg opplevde flere ganger at menn fulgte etter meg, slang kommentarer og prøvde å komme i kontakt med meg. Det var ubehagelig, og jeg tror mange lett ville misforstått situasjonen om jeg hadde tatt kontakt med dem, spesielt på kjøpesentrene. For det andre, var at det er en del østeuropeiske prostituerte i Colombo som aktivt oppsøker menn for å skaffe kunder nettopp på elitens arenaer. Et par ganger ble jeg oppsøkt av lankesiske menn på kjøpesentrene som spurte om jeg var fra Russland. For dem er det ikke så lett å se forskjell på en russisk og en norsk kvinne, og det kunne derfor ha oppstått ubehagelige situasjoner for meg som forsker⁴⁸.

Å rekruttere fra privatskoler viste seg også å bli vanskelig. For det første ville det blitt en tidskrevende prosess jeg ikke hadde ressurser til å gjennomføre. For det andre fikk jeg inntrykk at skolene i utgangspunktet var skeptiske til temaet mitt. De fryktet at å bringe temaet inn på banen i skolesammenheng ville gi inntrykk av at det er ok å drikke alkohol. Med en slik holdning fra mange av skolene, kan det tenkes at elevene ville oppfattet meg som en representant for skolen og hatt betenkeligheter med å svare ærlig.

Da de opprinnelige strategiene for å rekruttere informanter feilet, benyttet jeg kontakter jeg hadde fått i begynnelsen av feltarbeidet som døråpnere inn i elitemiljøet. Døråpnerne ble også benyttet som uformelle informasjonskilder i tillegg til intervjuene. Blant disse var forskere ved universitetet i Colombo og Social Science Association i Colombo, samt ansatte på ADIC og FORUT, vestlige ”expats” som jobbet på ambassader, i FN og UNICEF, som lærere og i andre bistandsorganisasjoner (jfr lenger opp) . Til slutt ble jeg introdusert for en lankesisk kvinne i 20 årene som jeg intervjuet, men også traff og gikk ut på byen med par ganger utover selve intervjuet. Deretter ble snøballmetoden benyttet ved at døråpnerne jeg først kom i kontakt med anbefalte og introduserte meg til sine venner som informanter, som igjen rekrutterte sine venner (jfr Ryen 2002:90).

Svakheter og fordeler ved måtene å rekruttere informanter på

Et problem med å bruke snøballmetoden i rekruttering av informanter, er faren for at informantene assosierer forskeren med gruppen eller vedkommende som har formidlet kontakten. I følge Nielsen kan nettopp ”Vennskap med representanter fra et spesielt miljø eller en politisk fraksjon kan resultere i at folk assosierer oss med den gruppen” (Nielsen

⁴⁸ Jfr Peggy Golde (1986) i Fangen 2004.

1996:156). Å bli assosiert med en spesiell gruppe kan føre til at informantene svarer i tråd med hva de forventer er akseptert i den gruppen (jfr Baklien og Samarainsghe 2003 og Skjelmerud 1999). Spesielt i forhold til informanter rekruttert gjennom ADIC-nettverket kunne dette blitt et problem da ADIC er kjent i Sri Lanka for sitt avholdsstandpunkt. Dette ble imidlertid ikke noe stort problem. Jeg opplevde at informantene oppfattet meg som uavhengig av de som hadde satt meg i kontakt med dem.

En annen svakhet ved rekrutteringen av informanter i denne studien, er at det ikke er systematisk plukket ut, og en kan derfor stille spørsmålsteget ved generaliserbarhet. Jeg drøftet utvalget av informanter med et par forskere ved Universitetet i Colombo. De hevdet det var normalt for eliten å frekventere Colombos utesteder og nattklubber fra tid til annet, og at alkohol er etablert som vanlig ingrediens i deres sosiale sammenhenger⁴⁹. Med utgangspunkt i at denne oppgaven er et casestudie av eliten ”som går ut”, tror jeg derfor det går an å si noe generelt om den urbane elitens alkoholkultur og fortellinger om alkohol. Dessuten er det viktig å ikke tenke kvantitativt innenfor rammen av kvalitative studier (Wiederberg 2001:kap 1). Målet med denne studien er derfor ikke å gi en generaliserbar beskrivelse av elitens drikkevaner, men å gå i dybden for å finne faktorer som kan bidra til å forstå og forklare alkoholkulturen. Dette gjøres gjennom å utforske og analysere samfunnsmessige fortellinger om alkohol og elitens individuelle forståelser av alkohol og motivasjoner for å drikke, eventuelt ikke drikke (Jfr også under intervju metode tidligere i kap.).

Fordelen med å bruke snøballmetoden, er at informantene ofte kjenner hverandre og således kan utfylle hverandre. Slik er det lettere å få innsikt i en gruppes alkoholkultur, og det sosiale i drikkesituasjonen. (Dessuten er sladder undervurdert som sosiologisk informasjonskilde).

Settingen: hvor foregikk intervjuene?

Settingen intervjuet foregår i kan virke inn på gjennomføringen, og det er derfor viktig å finne et passende lokale å utføre intervjuet (Jfr Hammersley & Atkinson 1996:173-177). Alle intervjuene i studien ble foretatt i en kontekst informantene var fortrolig med, enten på informantens jobb eller på kafé. I følge Repstad (1987) kan nettopp kjente og trygge

⁴⁹ I følge uformelle samtaler med forskere, er det å drikke alkohol normalen innen eliten, mens å være avhold blir sett på som avviket. Andelen som ikke drikker alkohol er sannsynligvis lavere innad i eliten enn i befolkningen generelt.

omgivelser ha en positiv effekt på informantens åpenhet. Jeg opplevde spesielt at den avslappede kaféstemningen mange av intervjuene foregikk i virket positivt inn på informantens åpenhet, både fordi intervjusituasjonen kunne minne om drikkesituasjonen og fordi intervjuet ble uformelt.

Allikevel var det ikke uproblematisk å benytte kaféintervju. Kaféintervjuet viste seg å ikke være spesielt godt egnet til å intervjuet menn, da noen menn misforsto hensiktene mine (mer om det lenger ned). Jobbsettingen ble en mer formell intervjusituasjon som virket preventiv på slike misforståelser. Svakheten her var derimot at informanten ofte ble avbrutt av telefoner eller andre medarbeidere som kom inn på kontoret, og det var lettere å miste tråden.

I ettertid ser jeg at en av de største hindringene ved feltarbeider var nettopp at jeg ikke hadde et ”profesjonelt” lokale å foreta intervjuene i.

Gjennomføring av intervjuene

De fleste intervjuene ble foretatt som halvstrukturerte samtaler med en og en informant. Jeg startet ut med en ganske detaljert intervjuguide, men forkastet den etter hvert delvis til fordel for en mer åpen intervjuform. En mer åpen og avslappet intervjuform fungerte bedre i forhold til både temaet og settingen intervjuene ble foretatt i. Den opprinnelige intervjuguiden ble brukt som en sjekklister for å kontrollere at samtalen dekket de temaområdene jeg ønsket.

Ved tre tilfeller foretok jeg intervju av to og to informanter sammen. Dobbeltintervjuene var ikke planlagt på forhånd, men det falt seg naturlig i situasjonen. Denne intervjuformen er et interessant supplement til enkeltintervjuene fordi den får bedre frem det sosiale i drikkesituasjonen. Informantene snakket om felles opplevelser og utfylte og korrigerer hverandre. Under deler av intervjuene hadde jeg anledning til å lene meg tilbake og bare lytte til informantenes diskusjon seg i mellom. Ulempen er at det kan tenkes at informantene sensurerte svarene mer i dobbeltintervjuet og svarte i henhold til hva de trodde vennen forventet (jfr sterke normer rundt alkoholbruk).

Ved informert samtykke fra informantene, ble alle intervjuene tatt opp på bånd. Ulempen med båndopptaker er at informanten kan bli bundet av båndopptakeren, eller teknikken kan svikte. Jeg opplevde imidlertid ikke at informanten ble bundet av båndopptakeren. Tvert i mot hadde

jeg med lydbånd muligheten til å frigjøre meg fra notater og fokusere mer på samtalen under intervjuet.

Dessverre oppsto et par tekniske problemer med lydbåndet. Noen av båndene hadde litt dårlig lyd kvalitet på grunn av støy i bakgrunnen, noe som gjorde transkriberingen litt vanskelig, spesielt gjaldt det kaféintervjuene. I tillegg gjorde aksenten til informantene det vanskelig å tolke noen av utsagnene. De tekniske problemene tatt i betraktning, er det en fordel at jeg både utførte og transkriberte intervjuene selv. Med intervjusituasjonen og helhetsinntrykkene av intervjupersonen i minne ble det lettere å tolke hva informantene sa der lyden var dårlig. Delene forstås lettere ut i fra helheten. Umiddelbart etter hvert intervju skrev jeg ned notater fra intervjuet for å bevare helhetsinntrykket. Det var også nyttig for huske detaljer det ikke er mulig å ta opp på bånd, som for eksempel kroppsspråk, klesstil og samtale tema før og etter selve intervjusituasjonen.

For å sikre anonymiteten til informantene, er både båndene og de transkriberte intervjuene oppbevart på et sikkert sted, og de er ikke markert med fullt navn. I analysen er personopplysninger og navn endret slik at det ikke er mulig å identifisere noen av informantene.

Supplerende metoder - observasjon

Å titte på utelivet

Som tidligere nevnt, ble observasjon benyttet som supplerende metode til intervju. Da observasjon ikke er hovedmetoden i denne oppgaven, ble den ikke foretatt systematisk. For å få et visst førstehåndsintrykk av hvordan livet fortoner seg på nattklubbene og utestedene i Colombo, benyttet jeg derfor muligheten til å være med å observere da de ”uformelle informantene” beskrevet overfor skulle ut på byen. Den praktiske gjennomføringen foregikk ved at jeg fulgte ekstra godt med på hva som foregikk rundt meg mens vi var ute, og skrev notater da jeg kom hjem.

Det hadde vært interessant å studere de ulike utestedene og klubbene i Colombo i seg selv for å se om kulturen, stilen og klientellet på de ulike stedene skiller seg fra hverandre. Dessverre lot det seg ikke gjennomføre grunnet knapp tid og knappe ressurser. I tillegg ville det vært umulig for meg som ung, hvit kvinne å observere på utesteder alene uten å vekke alt for mye oppmerksomhet (jfr tradisjonell kjønnkultur i Sri Lanka, kap 1). Personlig ville jeg ikke følt

meg komfortabel og trygg i en slik situasjon. Et annet argument er at utelivet rett og slett ikke er så segmentert i Sri Lanka som i for eksempel Norge⁵⁰. Det er få steder og en liten elite, så du møter mange av de samme menneskene på alle stedene (jfr kapittel 6).

Kunnskapsproduksjonen og forskningsrelasjonen

I følge interaksjonistiske retninger innen sosiologi er informasjonen som kommer frem i det kvalitative intervjuet et produkt av intervjurelasjonen, eller samhandlingen mellom intervjueren og informanten⁵¹ (Ryen 2002, Thagaard1998, Kvale 1997). I denne studien innebærer intervjurelasjonen et møte mellom to kulturer. Jeg opplevde flere ganger at kulturforskjellene bidro til at det oppsto situasjoner og problemer jeg ikke var forberedt på i intervjusituasjonen. Både settingen intervjuene foregikk i, intervjurelasjonen og forskerens posisjon som kvinne og vestlig kan ha bidratt til å påvirke forskningsprosessen her. Hva skjedde i Sri Lanka, og hvordan foregikk denne påvirkningsprosessen i mitt møte med Colombo-eliten?

Erfaringer fra det tverrkulturelle intervjuet

For å kunne forstå den daglige kommunikasjonen mellom to personer som tilhører ulike kategorier, må man kunne forstå den historiske relasjonen mellom kategoriene (Ryen 2002:235).

Å gå inn i en tverrkulturell intervjusituasjon, krever først og fremst at en lærer seg noen av kodene for kommunikasjon som ligger i kulturen. Jeg opplevde at før jeg hadde knekt noen av de kulturelle kodene og reglene for samhandling som ligger i kulturen, var det lett å gjøre feil eller oppføre seg på måter som kan misforstås (se eksempel lenger ned). I tradisjonell nord-sør forskning gjelder dette i følge Ryen (2001) spesielt for samhandling mellom kjønnene. Reglene for hvordan kjønnene skal oppføre seg ofte er svært forskjellig i de to kulturene, og kvinnelige forskere som gjør feltarbeid i en fremmed kultur må ofte ufrivillig forholde seg til den lokale kjønnsrollekulturen og forhandle om kjønn fordi de ikke kjenner de lokale normene (Ryen 2002: kapittel 12).

⁵⁰ Jfr f. Eks Saglie (1994) i Ødegård (1996)

⁵¹ Jfr Etnometodologene: Mennesker har egne metoder for å skape felles forståelse av både hverandre og generelle sosiale situasjoner (Ryen 1997:30)

Når forskeren er kvinne

Hvordan og hvorfor fikk min posisjon som kvinne, samt settingen intervjuene foregikk i betydning for intervjuerelasjonen og kunnskapsproduksjonen⁵²? Jeg vil illustrere med et eksempel fra en intervjusituasjon med en ung mann, som jeg synes er dekkende for hvordan jeg ble ufrivillig kastet ut i forhandlinger om kjønn, og hvor settingen intervjuet foregikk i var avgjørende for misforståelsen som oppsto.

Eksempel fra en forhandlingssituasjon: Jeg hadde fått telefonnummeret til informanten fra en annen informant og ringte han en lørdag formiddag. Han hadde allerede hørt om meg og ventet på at jeg skulle ringe. Vi avtalte å møtes noen timer etter på Crescat, et av de mer eksklusive kjøpesentrene i Colombo. Det var midt i kjøpesentrenes ”rushtid” på lørdagen, så jeg syntes det var litt for bråkete til å gjennomføre et intervju der og foreslo derfor at vi kunne dra til Barefoot istedenfor, en kafé/restaurant tilknyttet en butikk hvor de selger håndlagede klær, kunst, interiør og bøker. Barefoot er en oase i en ellers forurenset og støyende by. Prisene der er relativt høye, så kundemassen består stort sett av vestlige og den lokale eliten. For å komme oss fra Crescat til Barefoot måtte vi ta en ”threewheeler”. Siden informanten gav meg av sin tid ved å stille til intervju, syntes jeg det var min plikt å betale for turen. Det var uaktuelt for han. Det samme skjedde da vi skulle gjøre opp regningen for colaen vi drakk på Barefoot under intervjuet; han insisterte på å betale. Jeg prøvde alt jeg kunne å si i mot, men tydeligvis virket det truende på hans maskulinitet og forestilling om mannens rolle i en slik offentlig situasjon. Gjennom sin jobb kjente informanten også Colombos utesteder godt og hadde et stort kontaktnett i de miljøene. Etter intervjuet snakket han om alle stedene han skulle ta meg med på og alle jeg skulle få møte. Da dette var et av de første intervjuene jeg gjorde, manglet jeg erfaring og tenkte at det ville vært fint med noen som kunne orientere meg rundt i Colombos uteliv, så jeg ga han telefonnummeret mitt. Etterpå skjønnte jeg at han hadde helt andre tanker bak hjelpsomheten enn jeg opprinnelig trodde. Det begynte med at han sendte meg ”søte tekstmeldinger”, som jeg unnløt å svare på. Etter det fulgte invitasjoner om å gå ut med han, noe jeg takket høflig nei til. Til slutt ga han heldigvis opp.

Erfaringen overfor ble i ettertid diskutert med en lankesisk sosiolog, som fortalte at kjønnsrollekulturen i Sri Lanka er slik at når en gutt møter en jente i offentligheten er de som

⁵² Forskerens status, kjønn, settingen for intervjuene, etc virker ikke bare inn på forskningsrelasjonen i det tverrkulturelle intervjuet, men også i situasjoner der forsker og informant tilhører samme kultur (Fangen 2004).

kjæresten å regne. I lys av den informasjonen ble det forståelig hvorfor misforståelsen i intervjusituasjonen oppsto, da jeg fra Norge er vant til at gutter og jenter kan omgås både offentlig og privat som venner uten at det betyr noe mer enn det. De første erfaringene gjorde meg imidlertid klokere og mer bevisst på misforståelsene som kunne oppstå i senere intervjusituasjoner. Etter det gjennomførte jeg de fleste intervjuene med menn på informantens arbeidssted, og i disse tilfellene oppsto det ikke like store misforståelser på grunn av en mer profesjonell setting.

Til tross for misforståelser og negative erfaringer, tror jeg ikke min posisjon som kvinne nødvendigvis virket negativt inn på forskningsresultatene. Tvert i mot kan noen ganger være en styrke inn i feltet, da kvinner gjerne har lettere for å være fortrolige med kvinner, og kvinner virker ikke truende på menn (Fangen 2004:27). Tatt i betraktning den tradisjonelle kjønnskulturen i Sri Lanka, tror jeg min posisjon som kvinner har vært en styrke spesielt i forhold til kvinners fortrolighet. I tillegg har den antakeligvis også vært en fordel i den forstand at opplevelsene jeg hadde i møte med menn har gjort meg ekstra oppmerksom på kjønnsrolleaspektet i det lankesiske samfunnet, og på forholdet mellom kjønn og alkoholens mening. Opplevelsene har gitt meg viktig informasjon som vil bli brukt videre i oppgaven, og vil nok farge perspektivet i analysen.

Når forskeren er vestlig

Forskerens kjønn er ikke det eneste som har betydning for forskningsrelasjonen, men også forskerens etniske opprinnelse. Hvilken betydning har det hatt for intervjuene at jeg er vestlig? I lys av vestlige bistandsorganisasjoners - og multinasjonale organisasjoners virksomhet, samt arven fra kolonitiden, er det ikke urimelig at vestlige forskere i utviklingsland ofte tillegges en viss status som også kan virke inn på forskningsrelasjonen (Ryen 2002:235). I tillegg forbindes vestlig livsstil for mange, spesielt blant den urbane eliten, med status. Jeg opplevde imidlertid ikke at informantene følte seg underlegne fordi jeg var vestlig. De tilhører selv en statusgruppe i Sri Lanka, og jeg fikk inntrykk av at de i stor grad identifiserte seg mer med meg og min vestlige livsstil enn med lavere samfunnsgrupper i Sri Lanka. Muligens ville informanten opplevd intervjurelasjonen som mer asymmetrisk i møte med en vestlig forsker hvis de hadde tilhørt den fattigere delen av befolkningen, eller om forskeren var en hvit mann (Baklien 2004).

At jeg er vestlig kan til og med ha bidratt positivt til at kvinnene turte å åpne seg og fortelle om alkoholvanene sine fordi de vet det er mer akseptert for kvinner i vesten å drikke enn det er for kvinner på Sri Lanka. Alkoholforbruk er derfor for mange unge og jentene et svært personlig anliggende de skjuler, spesielt for familien. Selv om det er mere akseptert å drikke alkohol for gutter enn jenter på Sri Lanka, opplevde jeg også at noen av de mannlige informantene forsikret seg flere ganger om at informasjonen de gav meg ikke kom til å lekke ut til familien⁵³.

På en annen side kan det være at informantene prøvde å imponere meg nettopp fordi jeg er vestlig, og de forbant meg med den vestlige livsstilen. Jeg fikk noen ganger inntrykk av at informantene skrøt av alkoholforbruket sitt⁵⁴. Det kan tenkes at de som blir intervjuet noen ganger svarte mer i tråd med hva de tror forskeren ønsker å høre enn hva som faktisk er sant, noe som i og for seg er viktige funn i seg selv.

Å være sosiolog på seg selv

Forholdet mellom forsker og forskningsfeltet understreker også hvor viktig det er å være sosiolog på seg selv når en foretar tolkning av forskningsresultater. Det vil si å bevisstgjøre seg fra hvilket ståsted analysen foretas (Bourdieu 1990). En mannlige forsker, eller en lankesisk forsker (for ikke å snakke om en mannlige lankesisk forsker) ville nærmet seg feltet fra et helt annet ståsted enn meg, og tolkningene ville også sannsynligvis blitt ulike. Personlige erfaringer påvirker både informasjonsinnsamlingen og analysen. En kan slik lære viktige ting om sine data gjennom refleksjon over egen rolle i feltet (Eriksen og Nielsen 2002:189). Gjennom diskusjonen av intervjurelasjon overfor, håper jeg derfor at leseren har fått et visst inntrykk av min posisjon og relasjon til feltet. Således har også leseren mulighet til å vurdere forskningsresultatene i denne studien og selv være sosiolog på forskeren og forskerens tolkninger.

Noen etiske betraktninger

Som nevnt i kap 1, er oppgavens tilnærming til alkohol basert på en kulturell forståelse av alkohol, og ikke en patologi- eller avviksmoell. Det innebærer at det i stor grad ble satt fokus

⁵³ Det er tydelig at det er forskjell mellom generasjoner, og at mange skjuler alkoholforbruket for foreldre pga respekt (jfr analysekapittel 7)

⁵⁴ Jfr kunnskap blir konstruert i intervjurelasjonen.

på alkoholens positive sider i intervjuene for å forstå hvilken mening alkoholen har i individenes liv. Da det er disse aspektene ved alkohol som i utgangspunktet får folk til å starte å drikke, var det et nødvendig fokus for å få svar på problemstillingen. Med det ønsker jeg ikke å undervurdere alkoholens skadevirkninger på individ og samfunn, eller fremstille alkohol som noe utelukkende positivt. Allikevel er det viktig å fokusere på alle sider ved alkohol for å få en helhetlig forståelse av alkoholkulturen i et samfunn. Et problem med en slik tilnærming, kan være at spørsmålene jeg stilte i intervjuene kan ha virket legitimerende på problematisk alkoholbruk. Spesielt tatt i betraktning at forskeren er vestlig og vestlige av mange forbindes med status og høyt alkoholkonsum (jfr kapittel 1 og Baklien og Samarasinghe 2003)

KAP 5: ULIKE DRIKKEMØNSTRE

Som i de fleste kulturer, er det også i Sri Lanka strenge regler og normer i for hva som er akseptert i de ulike drikkesituasjonene (jfr. Baklien & Samarasinghe 2003, Pedersen 1998, Room et al 2002). Hvem kan drikke hva, hvor mye og hvem har lov å bli full? Dominerende situasjonsdefinisjoner eller fortellinger i situasjonen blir avgjørende for hvilke normer som gjelder. I tillegg bærer hvert enkelt individ med seg sine individuelle fortellinger om både alkohol og alkoholens rolle i egen biografi, som blir avgjørende for hvordan de forholder seg til normene i situasjonen (jfr teorikap.). I datamaterialet utkrystalliserer det seg fire forskjellige drikkemønstre som blir behandlet som idealtyper: ”de moderate”, ”stordrikkene”, ”stopperne” og ”de avholdne”. Idealtypene har ulike fortellinger om alkohol, og forholder seg til de rådende normene i drikkesituasjonene på forskjellige måter (gjennom opprør eller tilpassning). Hvilke rådende fortellinger og normer finnes, og hva kjennetegner de ulike idealtypene som kan forklare hvilke fortellinger de har og hvordan de forholder seg til fortellingene og normene i drikkesituasjonene?

Idealtypene

Idealtypene⁵⁵ eksisterer ikke nødvendigvis som rene typer i virkeligheten, men informantene kan plasseres i kategorier som ligner mer eller mindre på idealtypene. Noen av informantene er imidlertid litt vanskelig å plassere da de befinner seg i grenselandet mellom to idealtyper. Idealtypene har ikke bare like drikkevaner, men de har også forholdsvis lik sosiokulturell bakgrunn og ambisjoner i livet. Kan sosial bakgrunn forklare hvilke fortellinger idealtypene har? Og kan fortellingene igjen forklare hvilken symbolsk mening alkoholen har for individene og hvordan tar de ulike idealtypene i bruk alkoholen som symbolsk markør? På bakgrunn av oppgavens teoretiske utgangspunkt kan det tenkes at individer som kommer fra forskjellige bakgrunn med ulike fortellinger møter nye fortellinger som voksne (se kapittel 2). Gamle fortellinger blir utfordret eller bekreftet, og nye oppstår i skjæringspunktet mellom egne og samfunnets nye og gamle fortellinger. Hvordan kommer dette til uttrykk i de ulike idealtypene?

I tillegg til drikkevaner, hva kjennetegner de ulike idealtypene med hensyn til strukturell bakgrunn og fortellinger?

⁵⁵ Begrepet idealtyper er hentet fra Weber (1921) 1997

Struktur (sosiokulturell bakgrunn):

- Hvor de kommer fra (Colombo eller utenfor?)
- Sivilstatus og hvor bor de nå: hjemme hos foreldre, alene eller sammen med ektefelle.
- Sosial bakgrunn (kommer de fra overklasse, øvre middelklasse, eller er de en del av eliten i kraft av egen utdanning eller arbeidssituasjon?)
- Engelskkunnskaper
- Nåværende sosioøkonomisk status: under utdanning eller i jobb, eventuelt hva slags jobb.
- Hvor er utdanningen gjennomført – lankesisk privatskole, internasjonal skole eller statlig skole?

Fortellinger:

- Ambisjoner i livet – egne og/eller barnas ambisjoner.
- Hvorvidt det er akseptert i oppvekstfamilien å drikke alkohol eller ikke, hvilken fortelling om alkohol er den dominerende her sammenlignet med eventuelt nåværende familie?
- Orientert mot vestlige eller tradisjonelle verdier?
- Hvordan plasserer de seg selv i det sosiale rom, og hvilken rolle spiller alkohol for denne plasseringen?

”De moderate”

De moderate utgjør majoriteten av informantene, men noen av dem er litt vanskelig å plassere fordi de beveger seg mot de andre idealtypene. De moderate drikker alkohol av og til. Det hender de blir fulle, men stort sett drikker de moderate mengder alkohol i kontrollerte former. Alkohol konsumeres hovedsakelig når de går ut eller er på fest med venner fredag eller lørdag kveld. Hvis de blir fulle, skjer det da. Går de derimot ut midt i uka, er det i forbindelse med middag eller businessrepresentasjoner. I en slik setting drikker de bare litt og blir aldri fulle.

Felles strukturelle kjennetegn på de moderate er først og fremst at de har vokt opp i Colombo og kommer fra forholdsvis rike familier hvor det hos de fleste er akseptert å drikke alkohol, i hvert fall til spesielle anledninger. Selv jobber de enten i det private næringsliv eller med kreative og kunstneriske yrker. Alle snakker svært godt engelsk, noe de har lært enten

hjemme eller gjennom utdanning på privat eller internasjonal skole. De aller fleste moderate har utdanning fra privatskole eller utlandet, noen få er fortsatt under utdanning.

De moderate har høye ambisjoner. Utdannelse og gode jobber med ansvar er viktig. De som har barn er også ambisiøse på barnas vegne, noe som kommer til uttrykk gjennom at de forsøker å sikre barnas fremtid gjennom å betale dem inn på privatskoler. Noen av de moderate planlegger å flytte til utlandet for å ta utdanning eller jobbe, men de fleste er godt fornøyd med å være i Sri Lanka og synes de har gode muligheter der. De moderate er på mange måter vestlige i livsstil og klesstil, men allikevel mer tradisjonelle enn stordrikkere, og de kommer ofte fra mer tradisjonelle familier. På to områder skiller de seg spesielt fra stordrikkere når det gjelder orientering mot vestlige vs. tradisjonelle verdier (se mer om stordrikkere lenger ned). De moderate har respekt for foreldrene og er restriktive med å drikke foran foreldrene sine, spesielt gjelder det jentene og de yngste. Respekt for foreldre er en viktig tradisjon i Sri Lanka, og å ikke drikke foran foreldrene er nettopp en måte å vise denne respekten på. Flere moderate informanter understreket dette poenget, noe følgende sitat viser:

Do you sometimes drink with your family?

No, my family don't like that.

They don't like you to drink?

My parents are like elders and we respect them, so I can't drink in front of my parents. We respect them! But my father can drink with us, but we can't drink with him. But there are some people in Sri Lanka, they are thinking differently. Sometimes they are very close with their children and the parents drink with their sons and daughters. That's it. But my parents, no! They don't want me to drink. We respect them and they don't like, so that's why.

(Moderat kvinne 26)

Det andre punktet de moderate skiller seg fra stordrikkere på, er de moderate mennenes holdning til kvinner som drikker. De synes det er greit at kvinner drikker alkohol, men er skeptiske til at kvinner drikker like mye som menn. Som følgende sitat illustrerer, bør kvinner i hvert fall ikke bli fulle:

Do you think it is ok for girls to drink?

I don't like it if it was my girlfriend. I don't like my girlfriend to drink.

You don't like your girlfriend to drink.... Why not?

I don't think... I mean, if it's with me alone or, of course if no one company, I mean no ones family is there....Okey, I would say a cold beer or a glass of beer, that's okey.... But I will not have a girl who drink to get drunk...(..)

(Moderat mann 24)

Uttalelsen kommer fra en som selv liker å drikke seg full av og til, og skrøt av det til meg. Poenget hans blir trukket frem av nesten alle de moderate mennene. Da majoriteten av eliten befinner seg blant de moderate, peker derfor sitatet på en svært viktig norm i forhold til kvinner og alkohol i Sri Lanka, noe jeg kommer nærmere inn på senere (se kap 6 for mer).

Jeg vil illustrere de moderate med et case om to menn på 32 og 41 år som begge har ledende stillinger i samme bedrift i privat sektor. Begge har utdanning fra privatskoler i Sri Lanka. Intervjuet ble foretatt på et møterom i bedriftens lokaler. Begge mennene har engelsk som første språk hjemme, men behersker også singalesisk. Den eldste er gift og har tre barn, mens den yngste er gift og har ett barn. Barna går på privatskoler med engelsk som undervisningsspråk. Begge oppgir språk som hovedårsak til at de velger privatskole for barna sine. Informantene er venner, og de går av og til ut for å ta en drink eller øl sammen. Spesielt på fredager har de en "guttegreie" hvor de går på klubb for å ha sosialt samvær. Sosialt samvær er hovedårsaken til at de moderate drikker alkohol, noe som blir gjentatt flere ganger av informantene:

Our friends are basically social makers. They will drink when we meet up. They will not drink to get pissed, or the guys will not basically drink at home by themselves.... I think it's just that we socialize. In this category that we are all in, drinking is not heavy drinking, it's social drinking.

(Moderat mann 41)

Som sitatet viser, er de moderate veldig opptatt av å understreke at de kun drikker for å være sosiale, og gjennom det distingverer de seg fra de som drikker for å bli fulle. Til tross for at målet er sosiabilitet, liker de allikevel å bli beruset av og til. Å bli beruset er imidlertid noe annet enn å bli skikkelig full. Å holde seg innenfor grensen av hva som er akseptert rus (i hvert fall synlig) blir viktig for de moderate:

Do you sometimes get drunk when you drink?

Once in a while, not all the time (Mann 32)

Well, I consume very, very little. I don't think anyone can get drunk from that consumption (mann 41).

I like to get into a stage where you just are a bit high... ha, ha, and not like the stage where you vomit all over the place. I don't want to get into that stage nowadays. I want to keep my colour...ha, ha (Mann 32).

(Moderate menn 32 og 41)

De moderate ønsker altså ikke å bli assosiert med de som drikker mye og blir fulle, men å bli litt brisen er ok⁵⁶. Moderasjonen understrekes igjen av alkoholpreferanser. Informantene var opptatt av å understreke at de var "light drinkers", noe sitatet viser:

What kind of alcohol do you like to drink?

I am basically a beer and bacardi person.

What kind of beer do you drink, then? Yeah, I like that, it's light beer, it's nice. I am a light person, you will figure out. I don't like, I don't drink scotch or arrack.

Lager, or the local beer Lion, or even the Carlsberg. I am okey with that .I also like the Corona.

Do you drink it because of the taste, or?

Yeah, I like that, it's light bear, it's nice. I am a light person, you will figure out. I don't like, I don't drink scotch or arrack.

(Moderat mann i 40 årene)

Sitatet ovenfor er representativt for hvordan de moderate er opptatt av å vise hvem de er gjennom alkoholpreferanser og hvordan de drikker. Alkoholen blir en symbolsk markør på hvem de er, hvilken gruppe de ønsker å tilhøre, og hvem de vil markere en distanse til. ("dem" og "oss"). Tydeligvis er normen om moderasjon viktig for identiteten, men samtidig skryter de indirekte av alkoholforbruket. Det er således viktig for de moderate å markere at de drikker, men ikke mye. Hvilke tidspunkt de moderate går ut for å drikke alkohol kan gi en mulig forklaring på dette paradokset. Et viktig kjennetegn ved de moderate er at de har ansvarsfulle jobber som setter begrensninger på når de kan gå ut. Helgene og kveldene blir fritid hvor det er lov å ta litt ekstra av (jfr alkohol som time-out rituale). Hverdagslivet derimot, krever tilstedeværelse og forpliktelse, og i en slik sammenheng hører ikke alkohol i store mengder hjemme, noe følgende sitat illustrerer:

⁵⁶ Informantene bruker ofte uttrykket "to get high" når de beskriver effekten av alkohol. Uttrykket er vanskelig å oversette da det ikke finnes noe tilsvarende uttrykk på norsk. Informantene bruk er uttrykket når de beskriver følelsen av at alkoholen virker, de blir ikke dritings, men godt brisne, eller brisne nok til at eventuelle endringer i atferden blir attribuert til alkohol (jfr alkohol som unnskyldning). Jeg velger derfor å oversette det med de norske begrepene "beruset" eller "pussa".

(...)... Say Friday and Saturday night you know, drinking is usual. Drinking during the week is unusual (mann 32).

So you never go out in the week?

Yeah... even if we go, it would be just a beer, or two bottles of beer, maximum! (mann 32).

I wouldn't drink, really. I would stay sober (mann 41).

If you have to go to work, you sit there, and you have a lot of things on your mind (mann 32)

So you maybe have one or two glasses of wine (mann 41).

(Moderate menn 41 og 32 år)

Moderasjon kan her tolkes som et symbol på at du har en viktig og bra jobb, og dermed også er betydningsfull. På en annen side kan nettopp forbruk av alkohol være et symbol på at du er velstående og betydningsfull, spesielt forbruk av de "rette" merkene. Balansegangen mellom å drikke litt, men ikke for mye blir viktig. Moderasjon viser at du har kontroll og styring, mens alkoholkonsum viser at du er velstående, og det er viktig for de moderate (jfr teorikap om symbolsk forbruk og klasse).

De moderate distingverer seg også fra de som prøver å markere status gjennom synlig forbruk. Selv drikker de bare for opplevelsens skyld, for å være sosiale og velger lettere alkoholvarer de selv mener styres av smak. At smaken styrer preferansene er imidlertid noe alle de moderate understreker. De sier de drikker bare det de liker, men snakker om hvordan andre drikker for "show off". Det er noe som "de andre gjør", men ikke "vi":

The other reason why people drink a lot of arrack is the fact that they want to show that they are good drinkers. You have that kind of ego, the younger crowd and the older crowd...they want to show that "I can drink! Two bottles is no problem, so I am a god drinker and have been drinking for ages and..." So they want to show they like to have arrack, Old reserve and you know.... But we like to have tasty drinks, like bacardi breezer, and shots. But we hardly finish a half a bottle, just two or three shots, then we call it a day...(mann 32).

Do people sometimes show off when they drink, with what they are drinking and how much they drink?

In clubs and everything... (mann 32).

Some of them (man 41).

But not the type of people who we associate with, aint (mann 31).

We just go out to enjoy the evenings, have a good time, drink whatever you want to drink, nobody to impress, nobody who cares what you drink or how much you drink (mann 41).

(Moderate menn 41 og 32)

Å gi uttrykk for å ikke være opptatt av status er viktig for de moderates identitet. De moderate plasserer således seg selv i det sosiale rom gjennom å markere avstand til de som er opptatt av statussymboler.

Kort oppsummert kjennetegnes de moderate av at de har viktige jobber, er forholdsvis moderne og vestliggjorte, drikker moderate mengder alkohol og blir moderat beruset hvis de i det hele tatt blir beruset. Moderasjon er en viktig del av identiteten, og de distingverer seg fra stordrikkene, de fattige problemdrikkene og de som drikker for "show off". Selv oppgir de moderate at de drikker primært for å være sosiale. De moderate er også gjennomsnittlig eldre enn stordrikkene, som blir gjort rede for i neste avsnitt.

"Stordrikkene"

Stordrikkene drikker ofte og/ eller mye hver gang de drikker, og de blir gjerne fulle. Således skiller de seg fra de moderate både når det gjelder hvor ofte og hvor mye de drikker, samt hvor beruset de tillater seg å bli. Mens de moderate bare blir pussa, kan stordrikkene også bli "pissed" eller "wasted", som er betegnelser de bruker på tilstanden overstadig beruset.

Stordrikkere er forholdsvis ung, fra begynnelsen av 30 årene og ned til 19. De kommer stort sett fra Colombo eller har bodd i Colombo store deler av livet. Ingen har barn, men en av kvinnene er gift. Ellers bor stordrikkene enten hjemme hos foreldrene, eller de har flyttet til en slektning, kjæreste eller for seg selv. Stordrikkene kommer fra familier hvor foreldrene har bra jobber innen privat sektor. Selv har de høyere utdanning, god jobb innen business eller kreative yrker, eller de er i ferd med å ta utdanning innenfor de samme områdene. Alle stordrikkene snakker godt engelsk, enten fordi det er deres førstespråk fra hjemmet, eller de har hatt det som andrespråk i utdanning ved internasjonal skole eller i utlandet.

Stordrikkene deler seg i to kategorier når et gjelder familiebakgrunn. Den ene gruppen kommer fra liberale overklassefamilier med mye penger og høy aksept for alkoholkonsum. Den andre gruppen kommer fra mer tradisjonelle familier hvor alkohol er mindre akseptert, spesielt for jenter, på grunn av kultur eller religion. Muslimske bakgrunn peker seg ut ved at alkohol er tabu, noe flere av informantene understreker⁵⁷. For de med tradisjonell bakgrunn representerer alkohol et brudd med foreldrenes kultur, og de er gjerne i konflikt med

⁵⁷ Jfr også Baklien & Samarasinghe 2003, hvor en muslimsk landsby i Sri Lanka pekte seg ut som den med minst alkoholproblemer sammenlignet med andre settinger med ulike etniske konstellasjoner.

foreldrene. Konflikten er et uttrykk for at denne gruppen ikke har samme respekt for foreldre og etablerte familietradisjoner som du finner hos svært mange i Sri Lanka (Jfr Bakgrunnskap). Denne gruppen planlegger videre å dra til vesten for utdanning eller finne seg en vestlig kjæreste fordi de synes kulturen i Sri Lanka er "narrow minded".

Stordrikkere som kommer fra liberale familier derimot, er blant de aller rikeste av informantene. Både familie (foreldre) og ektefelle er liberale i forhold til alkohol, og det er mer akseptert for jenter innen denne gruppen å drikke. "Stordrikkere" har både en mer vestlig kles- og livsstil enn de andre idealtypene. Jentene jeg intervjuet i denne gruppen var for eksempel mer lettkledde enn de andre, med korte skjørt, singlet eller utringede topper⁵⁸. Stordrikkere med liberal bakgrunn har reist mye og sett andre kulturer i tillegg til at de har penger og ressurser til å gå ut og drikke mye. Samtidig har de hushjelp til å ta seg av hjemlige sysler, noe som frigjør fritid til å gå mye ut, spesielt for kvinner.

Stordrikkere drikker for å ha det gøy, danse, flørte og være sosiale. De uttrykker også i større grad negative holdninger til den tradisjonelle lankesiske kulturen enn de andre idealtypene, og alkoholen brukes til å markere opprør mot og distingvere seg fra "samfunnets normer" og "de vanlige lankeserene". Vestlige verdier oppvurderes, mens lankesiske verdier nedvurderes. Slik får de en motkulturell identitet hvor avstandstagen fra det lankesiske og orientering mot det moderne og vestlige liv er viktig.

Jeg vil illustrere stordrikkere med to eksempler, først en fra tradisjonell bakgrunn, så en fra liberal bakgrunn:

Aziz er en mann i 20-årene som kommer fra en muslimsk familie. Han er opprinnelig utenbys fra, men familien har bodd i Colombo de siste seks årene. Jeg fikk kontakt med Aziz gjennom noen venninner av søsteren hans som fortalte meg at han "måtte jeg bare snakke med, for han er helt gæren". I starten av intervjuet var han derfor svært skeptisk til å åpne seg i frykt for at jeg ville sladre om det han fortalte, men åpnet seg etter hvert da han forsto at intervjuet er

⁵⁸ En slik klesdrakt er ikke vanlig i Sri Lanka. Til og med vestlige som går kledd slik vekker mye oppmerksomhet, og det til tross for at vestlige kvinner i stor grad er fritatt for reglene som gjelder for de lokale kvinnene.

konfidensielt⁵⁹. Aziz har en kreativ jobb ved et kjent privat foretak i Sri Lanka, samtidig som han tar bachelor i det samme på si ved en privat utdanningsinstitusjon i Colombo. Han tjener sine egne penger (har god lønn!) og bor for tiden gratis hjemme hos foreldrene, noe som frigjør masse ressurser han kan bruke til å gå ut og drikke alkohol. Etter endt bachelor planlegger han å reise til vesten for å fullføre en mastergrad.

Aziz går ofte ut og drikker, og målet er å bli full for å ha det gøy. Å være full handler for han i stor grad om å ha det gøy:

What do you do when you go there (to Cascades)?
First actually, you know we just want to get pissed, ha, ha (Aziz).
You want to get pissed...why? Do you like the feeling of being...
Getting pissed? Eh... actually I like when you are, you know a bit high and dancing and the music and everything, and then you know.. It's quite enjoying, you know like.. I don't like to get pissed until you get you know, until you puke. Just drink and you know, just have fun and all (Aziz).
But do you get drunk every time you go out?
Nnnoooo, I ... most of the time I'm really high. In a sense...eh buzzed I should call it (Aziz).

Aziz drikker forholdsvis mye når han går ut i forhold til de moderate som bare tar ”a couple of drinks”:

How many alcohol units do you drink when you go out, in overage?
Mh...alcohol units? I...just... just about 7-8 tequila shots and 4 beers and something to drink, or some arrack (Aziz)

På grunn av mengdene alkohol Aziz drikker, hender det han blir full og mister kontrollen. Når han mister kontrollen blir han aggressiv og sloss. En gang ble han nektet adgang til Cacades, en av de mest populære nattklubbene i Colombo i et halvt år på grunn av slossing. Å bli aggressiv når du er beruset er forøvrig noe som er forbeholdt de mannlige stordrikkere. Ingen av kvinnene i denne studien, heller ikke de kvinnelige stordrikkere, har selv vært involvert i slosskamp eller sett andre kvinner sloss (jfr ulike forventninger til og normer for kvinner og menn som drikker alkohol, se teorikapittel og analysekapittel 6 for mer).

⁵⁹ Jfr Fangen (2004:63) om problem med portvakter som kjenner informantene.

I motsetning til de moderate, er ikke festing bare begrenset til helgen for stordrikkene, men foregår gjerne midt i uka, selv om de må på jobb dagen etter. Aziz er intet unntak:

So how many days a week do you go out?

Ahh..Tuesdays, Thursdays, Fridays and Saturdays.

So, how can you manage to work and go out like this, that often?

Yeah.. Some days, because I am really hang over you know, I just can't work at all, but just you know.

But...eh ... but not like, it's not regularly. I'm saying I'm not doing it very often like this. I am doing it one week, and then just a small break, and again one week. Just one day I just go there and you know, *at least for like every week I go once. That is a must!*

(Aziz)

Til tross for at Aziz har forpliktelser i form av en jobb han må stå opp til hver dag, går han ut og drikker seg full midt i uken. En dag i uken er i hvert fall et "must". For Aziz virker det som om det å gå ut, være moderne og vestliggjort er viktigere for identiteten enn en bra jobb. Alkohol blir her en symbolsk markør han bruker for å gjøre opprør mot det tradisjonelle og vise at han er liberal. Hans forhold til lankesiske jenter viser også hvordan han prøver å distingvere seg fra de tradisjonelle lankeseren. Han er opptatt av å være en "liberal og frihetssøkende mann" i motsetning til de som er "narrow minded", noe han understreker gjentatte ganger:

Have you only had this British girlfriend, or have you had any Sri Lankan girlfriends?

Hmmm... I don't know... I don't like Sri Lankan girls.

Why?

Ha, ha.... I have no idea. I just, I don't know. I had three girls, girlfriends. All are from the UK. And my first crush was a Sri Lankan, but I don't know whether...they're not my type! Not open minded.

They just... I don't know, they are really narrow-minded.

You think the girls are narrow-minded?

Yes. Ha, ha.

So in what sense are they narrow minded? Is it when it comes to drinking, or?

Yeah, when it comes to drinking. And then you know they just... I can't you know, like sometimes they can be really... I don't know, they are possessive you know. I really don't like that you know... they're saying not to drink...

Do you like to have more freedom?

I like to have freedom! I like to do what I want. Not just you know, I don't like that girls say: "Don't do this, don't do that".

(Aziz)

Som vi ser, liker ikke Aziz lankesiske jenter da han mener de er for trangsynte og tradisjonelle. I stedetfor foretrekker han vestlige jenter, og har hatt flere europeisk kjærester, som på mange måter er mer liberale enn de lokale jentene. Han bodde også sammen med en av dem mot foreldrenes vilje da de var sammen (det er slutt nå). Livsstilen hans, med clubbing og mye alkohol, ble introdusert til han av den europeiske kjæresten og representerer et brudd med den tradisjonelle kulturen. Han har endret referansegruppe og identifiserer seg nå mer med en vestlig livsstil, hvor "clubbing" og det å gå på pub er viktige ingredienser for han. Det kan tenkes at vestlige jentene tillater en slik livsstil i større grad enn majoriteten av de lankesiske jentene. Her er det også imidlertid viktig å være klar over at jentene Aziz har vært sammen med har bodd i Sri Lanka som expats. Vestlige expats er kjent for en ganske utsvevende livsstil med mye alkohol⁶⁰. I motsetning til de europeiske kjærestene og livet på nattklubben, representerer familien til Aziz det tradisjonelle han gjør opprør mot og distingverer seg fra:

Do your family accept that you drink alcohol, or do they know about it?

They know! Sometimes I got here really pissed. You know like I go there and just breed and sink, just like that in the morning. I'm sleeping and they get the smell and you know, they blast me like ...saying I'm drinking and stop all that, you know...(...)...They don't like it! Because we are Muslims and they don't accept that, *but I am the only person who is very different from the family, I do all.*

(Aziz)

Aziz tegner et bilde av familien og den lankesiske kulturen de representerer som streng og frihetsbegrensende fordi han ikke kan leve som han vil uten å få reaksjoner fra andre. Denne kulturen ønsker han seg bort fra og drømmer om et liv i utlandet hvor alt er mye friere, og hvor han slipper unna den sosiale kontrollen. Alt i alt opplever Aziz den lankesiske kulturen som begrensende på den han ønsker å være, noe han understreker gjentatte ganger i løpet av intervjuet:

What do you like about foreign countries that you don't like in Sri Lanka?

When it comes to foreign culture, that is they are open minded sometimes. Like you know you can do whatever you want, nobody tells anything, but in Sri Lanka you can't do anything. Someone come and tell, might tell something, or just you know, shout at you. And the other thing is, in Sri Lanka you can't

⁶⁰ Noe som blant annet kan forklares med at de er langt hjemmefra og derfor ikke er utsatt for den samme sosiale kontrollen de opplever hjemme.

do what you really want, you know there is a lot of difficulties. But in other countries, you can just do what you want.

(Aziz)

Det kan virke som kulturelle begrensninger og den sosiale kontrollen det medfører oppleves sterkere av Aziz som kommer fra en tradisjonell og streng familie enn for stordrikkere fra mer liberale familier. (Se kapittel 6 for mer).

Mary er en 32 år gammel stordrikkere som kommer fra en mer liberal familie enn Aziz. Familien hennes er i tillegg svært rik. Foreldrene har jobbet i utlandet i mange år, og hun vokste delvis opp utenfor Sri Lanka hvor hun har gått på internasjonal skole. I tillegg har Mary reist mye på ferie i Europa og Amerika. Engelsk er Mary's førstespråk. Singalesisk kan hun bare snakke, ikke lese eller skrive. I dag er hun gift med en lankesisk forretningsmann og er selv leder i et businessforetak hun selv har startet. Intervjuet med Mary foregikk sammen med hennes venninne Chamindra (som er mer lik de moderate) på Barista, en nyåpnet kaffebar på Galle Road⁶¹. Kvinnene hadde vært på aerobic-trening og tok seg tid til en liten lunsj med meg før de skulle tilbake å jobb. Intervjuet er preget av mye fnising, og kvinnene synes tydeligvis alkohol er et svært spennende og engasjerende tema.

Mary går ofte ut, noen ganger flere ganger i uken, og hun drikker seg gjerne full. Favorittdrikken er cocktail. Hun elsker å feste og være sosial, spesielt liker hun å gå ut med venninnene sine. Da starter de gjerne med et vorspiel hvor de drikker cocktail hjemme hos noen eller på et rolig sted. Derfra går de videre innom en del av Colombo's eksklusive klubber og barer, for til slutt å ende opp på en nattklubb. Å gå ut med venninnene er et nytt fenomen i Mary's liv. De er en liten gruppe venninner som nettopp har startet en jenteklubb. Mennene deres har hatt sin guttegreie lenge, og nå syntes de det var på tide for dem å gjøre det samme. Således er kvinnene svært moderne og skiller seg fra vanlige lankesiske kvinner som sjeldent går ut, i hvert fall ikke bare kvinner alene. Som stordrikkere, begrenser ikke Mary alkohol bare til helgen, men hun kan også gå ut midt i uken selv om jobben venter neste dag. Det samme gjelder venninnene hennes:

What is the best day to go out?

⁶¹ I et område med eksklusive hoteller og kjøpesentre.

Well no it happens that it is Wednesday, Fridays and Saturdays. So even Glove on Wednesdays is supposed to be a place where a lot of people go out, but last Wednesday when we went, it wasn't a nice crowd. The music is supposed to be good. They have a very nice band, live band playing there... And then a lot of people from there come to Rhythm and blues, because that goes on until three o'clock in the morning. We use to end up there too. It's a very, very small place with lots of bands playing there. A lot of people hang out there. (Mary)

Do people hang out until three o'clock in the night and then they go up to work the day after?

Yeah, we do that! (Mary)

Begge ler.

We are like zombies (Mary).

And I teach in the morning, I teach at my, you know, one of the schools. And I am like a zombie when I go in the morning, but then I just quick up, you just have to (Chamindra).

I think you get used to it. You know your body does that (Mary).

(Mye latter).

Mary understreker også at hun drikker mye, mer enn hva som er normalt for jenter. Slik distingverer hun seg fra de mer tradisjonelle lankesiske jentene:

Well, if I compare myself to a normal Sri Lankan girl, I mean you know, I drink a lot, I have to say so too, yeah I can consume quite a lot... I can finish maybe, maybe two bottles of wine (Mary).

In one night?

Yeah. ...ha, ha (Mary)

Mary understreker gjentatte ganger på en fnisende måte at hun drikker mye. Det er tydeligvis viktig for hennes identitet å være moderne og liberal, noe hennes alkoholkonsum er en symbolsk markør på (jfr kapittel 2). I tillegg til identifikasjon med vestlig og moderne livsstil og alkoholforbruk, ligger de strukturelle forholdene til rette for at Mary kan gå ut mye og bruke penger på alkohol. Hun har tid på grunn av fleksibelt arbeid. I tillegg har hun mye økonomiske ressurser⁶² og ingen barn. Og om hun hadde hatt barn, ville ikke det vært noe problem heller. Det samme gjelder venninnene hennes:

It doesn't matter whether you have kids or not. You can still go out. People have maids, and nannies for their kids...(...)...I think in Sri Lanka everybody has a maid. Even when you are growing up you're having maids. Where did you get somebody who didn't have a maid at that time? (Mary).

⁶² Økonomiske ressurser frigjør også tid i den forstand at hun kjøper seg fri fra husarbeid etc. ved å ha hushjelp, noe hun har flere av.

At Mary tar det for gitt at alle i Sri Lanka har en hushjelp, sier også noe om hvor selvfølgelig rikdommen er for Mary, og hvor isolert hennes liv er fra den fattige majoriteten. De som teller for henne, er de rike. Hennes posisjon blant eliten i Sri Lanka tas som en selvfølge, noe hennes selvtillit og glamorøse klesstil også vitnet om.

Mary knytter alkohol og uteliv til underholdning. Og siden hun har mye penger og tid, blir det å gå ut gjerne et alternativ når hun kjeder seg:

I go out quite a lot, like I go out with my husband quite a lot. We don't have children, so generally by Friday we don't know what to do. And you know, somebody is gonna call us, and we end up going to Library or something, you know. So we hang out a lot at The Library. So once or twice a week we are going out, and then we are fed up and talking about not going out. (Mary)

So you get a bit tired of going out?

Yeah. You get really tired. *But in Sri Lanka you don't get much entertainment. So the only entertainment that you get is maybe nightclubs. So that's why we tend to go out a lot* (Mary).

Det kommer også frem her at hun ofte pleier å gå ut med mannen sin. Både mannens og familiens liberale forhold til alkohol kan bidra til at Mary opplever den sosiale kontrollen i mindre grad enn for eksempel stordrikkere fra tradisjonelle familier (spesielt kvinner). I likhet med de andre gruppene snakker likevel Mary om at eliten i Colombo er et lite og gjennomsiktig miljø⁶³ hvor alle kjenner alle og sladderer sprer seg raskt. Det har blitt mer vanlig for jenter å gå ut alene i Colombo de siste årene, men det er allikevel ikke fullt akseptert ennå. Selv om sladderer rammer Mary og hennes venninner, som til forskjell fra majoriteten går ut uten menn, opplever de ikke den sosiale kontrollen i samme grad fordi deres menn og nærmeste venner også aksepterer at de går ut:

But I think now it's more...bit, by bit girls are coming out, you know. Right now there are a lot of girls who go out (Chamindra).

You know like we have ladies, or girls' nights. Just like that you got so many girls doing the same thing. Before like when we were having girl's night, everyone would be like... and especially when you are married, It's like everyone like: "do you have a problem in your marriage". (Mary).

Yeah, that's classic. (Chamindra)

⁶³ Jfr Colombo eliten som et "small town community" i storbyen. Se kap 6 for mer om sosial kontroll og alkohol.

You know, and then they... the society starts talking, but maybe your husband is okay with it, you know. Society, when they see a girl getting out a lot of time, they think: "oh, she is evil". So that is still there. I think that is still there in a way (Mary).

I mean as long as our husbands are okay with, I think ... (Chamindra)

The society here is a bit, I think, I can't say they are open-minded... (Mary)

They are not open -minded at all (Chamindra).

They talk so much, you know (Mary).

På samme måte som Aziz, distingverer Mary og hennes venninne seg fra de tradisjonelle lankeserene, som de betegner som "narrow minded", mens de selv ønsker å bli oppfattet som "open minded". Dette er hovedkjennetegnet på stordrikkene. Å være moderne, frigjort og "skille seg ut fra" de tradisjonelle lankeserene er viktig både for identiteten og for å markere status. Klesstil, livsstil og høyt alkoholkonsum, spesielt av internasjonale alkoholmerker, er de symbolske markørene stordrikkene tar i bruk i sin definisjon av hvem de er til forskjell fra resten av lankeserene (jfr kapittel 2).

"Stopperne"

I likhet med stordrikkene, har høyt alkoholkonsum også vært en betydningsfull status- og identitetsmarkør for stopperne. Allikevel skiller stopperne seg fra stordrikkene på flere måter. Stopperne pleide på samme måte som stordrikkene å drikke mye og ble ofte fulle, men har trappet ned eller sluttet helt. Alkoholkonsumet kom for stopperene litt ut av kontroll. De tar avstand fra fortiden, og høyt alkoholkonsum er erstattet av avholdenhet, eller moderasjon (jeg kommer tilbake til poenget med eksempel lenger ned).

Å slutte å drikke betyr dermed to forskjellige ting. For noen av stopperne betyr det å bli totalt avholdende, mens for andre igjen betyr det å slutte med sterke alkoholvarer, det vil si alt unntatt vin og øl, og holde alkoholinntaket i små, kontrollerte mengder (Jfr kapittel 6 om alkoholens fortellinger).

Stopperne skiller seg også fra de andre idealtypene på flere måter når det gjelder sosial og geografisk bakgrunn. For det første kommer de ikke fra Colombo, men fra andre steder i Sri Lanka (Blant annet Kandy). Ingen av "stopperene" i studien er gift eller har barn, men bor i egen leilighet i Colombo. De er alle under 30 år. Familiebakgrunnen er fattigere og mer tradisjonell enn de andre gruppene. Stopperne har også i større grad utdannelse fra offentlige universiteter i Sri Lanka. Noen har imidlertid vært inntatt av privatskoler. Engelsk er ikke

stopperenes førstespråk, men er tilegnet gjennom utdanning eller kurs i forholdsvis voksen alder. Colombo-eliten har blitt stoppernes nye referansegruppe (jfr om klasse og livsstil i kapittel 2). I motsetning til mange andre som har utdanning fra lokale universiteter, har denne gruppen selv fått innpass i deler av Colombo's elite gjennom utdanning, gode jobber i det private og gjennom tilegnelse av ny livsstil (hvor alkohol har spilt en viktig rolle som statusmarkør). Selv kommer de stort sett fra tradisjonelle lankesiske familier hvor alkohol bare er akseptert for menn.

Stopperene har høye ambisjoner om hva de vil oppnå i livet, noe som innebærer at de må klatre på den sosiale stigen for å nå målene. Å dra til utlandet for å fullføre utdannelsen er drømmen. En av dem var i ferd med å reise til Europa for å fullføre en mastergrad rett etter jeg intervjuet han. Stopperne kjennetegnes videre ved å ha en vestlig klesstil, til viss grad en vestlig livsstil og mange *internasjonale* venner i Colombo. En venn av en av de kvinnelige "stopperne" fortalte at det er lettere for innflyttere å få aksept i et internasjonalt miljø i Colombo enn i den lokale eliten. Den lankesiske overklassen er både bedre i stand til å gjennomskue vedkommendes sosiale bakgrunn, og de bryr seg mer om det enn folk i det internasjonale miljøet. Eksemplet viser at det er viktig å kjenne de sosiale kodene for å bli akseptert i elitemiljøet i Colombo, og kodene kjenner du bare hvis du er vokst opp der og har den "rette" habitusen (jfr Bourdieu 1995). Din sosiokulturelle bakgrunn vil henge ved deg i form av habitusen og danne grunnlag for hvilke kapitalformer du tilegner deg og hvilke strategier du velger for å få innpass i eliten. For stopperne som kommer fra landsbygda og ikke kjenner de kulturelle kodene i det urbane elitemiljøet i Colombo, vil således habitusen skinne igjennom og være til hinder for å oppnå status. En forklaring på hvorfor stopperne nettopp er stopperer kan derfor være at de overdrev måten de brukte alkohol som symbolsk statusmarkør for å komme inn i eliten (jfr conspicuous consumption). Kanskje ble de gjennomskuet og fant ut at hvis de skulle oppnå status eller nå ambisjonene sine, måtte de bruke alkoholen på en annen måte. Å bli totalt avholden eller slutte å drikke i betydningen bli moderat var kanskje en bedre strategi for å klatre sosialt?

Bli venn med en expat og få en snarvei inn i eliten!

Som vi ser skiller stopperne seg her fra stordrikkere. Mens stordrikkere allerede er en del av eliten i Colombo og kjenner kodene der, kan de bruke alkohol for å markere at de har status og er moderne, mens stopperne ikke kjenner kodene og blir nødt til å bli moderat eller avholden for å være en del av eliten. Kan det tenkes at normen om moderasjon eller

avholdenhet, spesielt for kvinner, er de dominerende fortellingene om alkohol blant den lankesiske eliten? Det kan virke som stordrikkere som allerede er i elitemiljøet kan tillate seg å drikke mer og bryte de etablerte kodene eller fortellingene fordi de allerede har status. De distingverer seg ytterligere og er først ute med den nye, moderne livsstilen hvor høyt forbruk av internasjonale alkoholvarer er viktige symboler. Stopperne derimot, kan ikke bryte kodene på samme måten fordi de ikke kjenner kodene eller er en del av eliten fra før, men tilpasser seg de dominerende fortellingene som eksisterer på feltet. Således var det kanskje lettere for stopperne å bruke alkohol for å få innpass i det internasjonale miljøet i Colombo fordi de internasjonale expats ikke er inne i det lankesiske klassesystemet på samme måten som den lokale eliten. Stopperne hadde mulighet til å bruke alkohol som statusmarkør for å komme inn i det internasjonale miljøet (expats drikker mye!). Samtidig gir det for deler av eliten status å være vestlig og ha en vestlig livsstil hvor alkohol har en viktig funksjon som symbolsk markør. De internasjonale vennene kan for stopperne ha vært en snarvei til å få tilgang til de kulturelle kodene og statussymbolene en vestlig livsstil fører med seg. Kapitalen de tilegnet seg her vil kanskje senere bli brukt til å komme inn i eliten (jfr Bourdieu 1995, Skjelmerud 1999). For Jayani kan det synes som nettopp det er tilfellet, og jeg vil fortelle hennes historie.

En innflytters historie

Jayani sin historie er interessant både fordi den gir en god illustrasjon av stopperne, og fordi den viser hvordan ulike fortellinger om alkohol kan brukes for å få status. Jayani er en kvinne midt i 20 årene. Hun har tatt utdanning ved et universitet utenfor Colombo, men avsluttet før hun fullførte en grad da hun heller drømmer om å nå toppen innenfor et kreativt yrke. Jayani bor i egen leilighet i Colombo og har fått en bra stilling med god lønn innen sitt kreative felt grunnet talent, men foreløpig er hun bare lærling. Jayani har bodd i Colombo i tre år. Da hun kom til Colombo, hadde hun ingen venner og begynte å henge sammen med folk fra det internasjonale expat miljøet:

Actually I didn't have ...in Colombo, when I first came to Colombo, I didn't have any Sri Lankan friends. So lot of time I am going out with foreign friends. I don't have many Sri Lankan friends here.

(Jayani)

I det internasjonale miljøet møtte Jayani sin første kjæreste, en europeer, introduserte henne til clubbing livet og alkohol (på samme måte som Aziz ble introdusert til alkohol og clubbing, jfr stordrikkere):

My first boyfriend was French. My second boyfriend is Sri Lankan. And with my first boyfriend I start like going out and have a drink and go for a dance or go for a dinner or something. So that was the first time I tried to drink.

(Jayani)

Som sitatet viser, fikk Jayani etter hvert en lankesisk kjæreste, i tillegg har hun også flere lankesiske venner i Colombo. Allikevel ble Jayani først introdusert til alkohol av en utenlandsk kjæreste. Deretter lærte hun å drikke sammen med en utenlandsk venninne, helt til hun sluttet fordi det tok litt av:

I used to drink, but I was like: stopped drinking. Because we had a friend called Anne, French friend, we both were single two years ago, and we started, I started drinking with her actually.

(Jayani)

De første årene i Colombo var Jayani mye ute og drakk. Hun ble ofte full og i følge henne selv ukontrollert. Å bli kjent med nye mennesker og komme inn i et miljø i Colombo innebar å gå mye ut og drikke. I tillegg syntes Jayani at alt det nye livet førte med seg var spennende og gøy, med mye musikk, dansing og flørting. Spesielt dansing ble understreket som hovedårsaken til at hun likte alkohol:

I drank, because when you drink you can dance....like crazy, you know (laughs). That's the main thing.

(Jayani)

Jayani drakk aldri før hun kom til Colombo, bare et lite glass champagne på julaften. Alkoholdebuten ble trigget i møte med ny kultur, nye mennesker og nye fortellinger i Colombo. Kulturen i Colombo skiller seg ganske mye fra det hun er vant til hjemme, spesielt når det gjelder kvinner som drikker. Å drikke alkohol ble en del av den nye, moderne identiteten Jayani fikk i Colombo, noe hun nå tar avstand fra:

(...) Boys drink. They can drink anything. But some girls drink just because it's Colombo (Etterlikner): "We are from Colombo, we can smoke, we can drink", you know. I hate that. Do you think girls from the rest of the country drink? No, in Kandy, no. if my Kandy friends knew I was like this, they won't believe. *Because I wasn't like this. This wasn't me.*

(Jayani)

Å komme til storbyen innebærer for Jayani å flytte fra et tett samfunn hvor alle kjenner alle og det er stor grad av sosial kontroll, til et løst samfunn med lav sosial kontroll (jfr Christie 1982, se mer i kapittel 6). Fravær av sosial kontroll i storbyen kan være en av forklaringene på hvorfor stopperne i starten tok på seg en ny identitet og prøvde ut grenser i forhold til alkohol. Storbyen blir således en frison for innflytterene hvor de kan prøve ut ulike fortellinger og identiteter uten å bekymre seg for ryktet.

Etter noen år i Colombo fikk Jayani problemer med helsen på grunn av mye stress og mye festing. I tillegg hadde hun mye problemer med kjæresten. Hun fant ut at hun ville slutte å drikke alkohol fordi det ikke var bra for henne, verken for helsen eller hennes sosiale liv, eller for å nå ambisjonene. Både alkoholforbruket og atferden under beruselse hadde tatt av. Alkoholen ble i større grad brukt til å slukke sorger (kjærlighetssorg) isteden for å bare danse og ha det gøy:

For a long time I think I drank because my boyfriend stopped talking to me. I drank a lot. And one day I was going crazy...and so I drank too much vodka, vodka, vodka, vodka.

(Jayani)

I tillegg opplevde Jayani at alkoholen hadde en negativ effekt på helsen hennes, og at den gjør henne trist:

...(...) Now I have stopped, and I hate drink. I don't want to drink because I know the burn. It's like petrol...you are drinking petrol. (...)

(Jayani)

og:

Can you describe to me how you feel when you drink alcohol? Do you get happy, sad, or angry..or..? I get SAD (sier hun dramatisk og ler). Last time, I mean three years ago I was happy. You know we were dancing and everything... But now I can't drink. If I drink I will cry... because of my boyfriend.

(Jayani)

Selv om Jayani har hatt egne negative erfaringer med alkohol, er ikke det den eneste årsaken til at hun sluttet å drikke. Hennes far var selv en anerkjent utøver innen samme felt Jayani selv jobber, men alkoholmisbruk hadde satt en stopper for karrieren hans. Jayani forteller om hvordan farens alkoholbruk hadde resultert i vold og gjort barndommen hennes vanskelig:

(...) I hate arrack..and because my dad is a big alcoholic..

Ok?

He is drinking a lot of arrack. And my childhood was crap...even now... The main reason I come to Colombo, to this job, is he. He is the one.

Ok...so he is still drinking?

Yeah, he is still... because my mum came, and I asked: " How is he doing? " And she said he was sick. And she went to treat him and stuff... and the next day he got drunk again. And comes and blame and stuff. It Is crap, we don't sleep in the night, sometimes. He is like animal... he is jealous, he is trying to kill my mum, trying to hit me, blaming me with bad words, you know like bad things...like...no, I don't like it.

Is that also why you don't like alcohol anymore?

Yeah... actually I realized I like to drink wine, because it is nice and gives me nice... whatever feeling, you know. But now I was thinking: What's the point, you know? It is just rubbish. Drink a lot of water, that's better.

(Jayani)

Jayani's ambisjoner var å bli en anerkjent utøver innen sitt felt og starte for seg selv. Fra barndommen bar hun med seg fortellingen om hvordan alkohol (spesielt problemdriking) kan ødelegge for karrieren og knuse drømmer. Denne fortellingen ble utfordret av en ny, moderne fortelling hvor alkohol er tegn på status og vellykkethet. Således har hun tatt i bruk begge fortellingene om alkohol. De første årene i Colombo brukte hun alkohol, spesielt vin og vodka, som et middel til å komme inn i den urbane elitekulturen, først det internasjonale miljøet, så den lokale eliten (jfr Bourdieu1995). Gjennom å drikke (hovedsakelig vodka og vin) og bli full tok hun i bruk en moderne og vestlig fortelling om alkohol hvor jenter drikker alkohol for å posisjonere seg og oppnå status. Med de negative erfaringene med alkohol tok fortellingen fra barndommen over som den dominerende fortellingen. For å nå ambisjonene og opprettholde status, er avhold eller moderasjon den viktigste strategien innen denne fortellingen. Vi ser her at alkoholens symbolske mening skifter med fortellinger. I barndommens fortelling er alkohol ødeleggende for ambisjonene, mens i den andre fortellingen ble alkohol et verktøy til å klatre på den sosiale stigen (jfr helten i den ene fortellingen blir skurken i den andre, Frønes 2001).

Selv om Jayani har sluttet å drikke og fått flere venner i det lankesiske elitemiljøet har hun fortsatt flest venner i expat-miljøet.

Kort oppsummert befinner stopperne seg innenfor flere fortellinger om alkohol, og de veksler mellom fortellingene for å oppnå status. Først fikk alkohol en sentral symbolsk funksjon i den

nye moderne identiteten på samme måte som hos stordrikkere fra tradisjonelle familier, både til å distingvere seg fra sin egen bakgrunn og som statussymbol. Deretter tok fortellingen om avhold eller moderasjon over, en fortelling som synes å være en dominerende fortelling blant eliten, spesielt blant de moderate⁶⁴. Selv om det ligger en annen motivasjon bak det å være moderat for Jayani enn for ”de moderate”, handler de tilsynelatende begge ut fra samme fortelling: å ikke drikke for mye alkohol er tegn på at du har en betydningsfull jobb eller posisjon i samfunnet. Således gir både det å drikke og det å ikke drikke status, men på ulike måter, i ulike situasjoner og for ulike individer.

”De avholdne”

De avholdne har en del til felles med stopperne i den forstand at de ikke drikker. Allikevel skiller de seg fra dem på mange måter, både når det gjelder sosial og geografisk bakgrunn og hvilke fortellinger de har om alkohol.

De avholdne drikker ikke alkohol, og de har sjelden eller aldri prøvd det. Ikke uventet er det flest kvinner i denne gruppen. De avholdne går gjerne ut eller deltar på fest selv om de ikke drikker, men ikke like mye som de andre gruppene. I denne gruppen finnes både de som er født og oppvokst i Colombo, og innflyttere. De som kommer fra Colombo bor enten hjemme eller gjorde det frem til de giftet seg og flyttet sammen med en ektefelle. Innflytterne bor alene. De avholdne snakker godt engelsk og har lært det hjemme eller gjennom utdannelsen fra de var barn (privat skole frem til universitetet). Felles for alle er akademikerbakgrunn. De kommer fra familier hvor minst en av foreldrene er akademikere, og de tar selv akademisk utdanning, enten på universitetet eller ved privat utdanningsinstitusjon. Av de som er ferdig med utdannelsen, har alle fått gode jobber innenfor kulturlivet eller academia (i motsetning til sine medstudenter som ikke snakker engelsk) og de viser mer samfunnsengasjement enn de andre gruppene, noe som kan henge sammen med typen utdanning de har.

De avholdne kommer fra forholdsvis tradisjonelle familier hvor alkohol er uvanlig. Unntaket er noen av fedrene som av og til drikker litt i forbindelse med spesielle anledninger, f.eks bryllup. Ektefellene til de avholdne drikker bare i små og moderate mengder.

⁶⁴ Fortellingen eller normen om moderasjon befinner seg i skjæringspunktet mellom det moderne og det tradisjonelle, spesielt når det gjelder jenter. Kommer tilbake til det i kapittel 8.

De avholdne skiller seg imidlertid i to grupper: De som har vokst opp i Colombo har mindre motforestillinger mot de som drikker alkohol enn de som er vokst opp utenfor Colombo. Det virker som om de er mer vant til alkohol og ikke stiller spørsmålsteget ved at folk drikker, noe som tyder på at det er ”normalt” å drikke alkohol for eliten. Innflyttere blir mer sjokkerte når deres hverdagsvirkelighet blir utfordret, og de møter en ny hverdagsvirkelighet hvor alkohol ikke lenger enten er tabu (spesielt for kvinner) eller forbundet med problemdriking (jfr Berger & Luckmann 2000 (1966), se kapittel 2). En av de avholdne kvinnene forteller om sitt kultursjokk i møte med Colombo:

(...)...I was born and bred in Kandy, so that culture is you know, totally different because of the temple of the tooth relic, and that city is quite conservative. But then when I came to Colombo it was like a cultural shock for me when I went out clubbing and all that when you see all the girls drunk... and then you know, most of them where you know, they are in a date, so... kind of a cultural shock, but then again it's a, maybe the rest of the city is maybe..?....

But how did you experience that cultural shock when you came to Colombo?

Ehmm. I'm not a narrow-minded person, like... so it was shocking, and it was quite...it is still quite interesting for me when I go clubbing, or something. I just love to watch people. It's just nice, because sometimes you really don't see the... you haven't seen the world I guess... not the world, the city of Colombo, and it's a totally different city to and people to the rest of the country. Maybe more westernised.

Yeah... do you like the westernised culture?

Mmmm. Maybe dress code-ways and in another little, little ways, but it's... I guess on and off going clubbing and all that is okay, but then it's nice if we can keep the culture and you know....?...., because what happens is ahmm.. most of the girls, *girls and the guys who come to Colombo, they change. I don't know why, maybe because of they want to fit into the group or something they totally become the Colombo-type, they say.*

(Kvinnelig stopper i 20 årene)

Uttalelsen kommer fra Amalie. Hun er i 20 årene og student ved en privat utdanningsinstitusjon i Colombo. Hun er opptatt av å ikke være trangsynt (eller ”narrow minded”) i forhold til vestliggjøring av kulturen. Blant annet har hun en kjæreste som hun pleier å overnatte sammen med, noe som er svært uvanlig i Sri Lanka hvis du ikke er gift. Og i likhet med de andre avholdne, har hun en vestlig klesstil. Allikevel er de negativt innstilt til en del ting den nye kulturen fører med seg, spesielt til økt alkoholkonsum blant kvinner⁶⁵. Menn

⁶⁵ De avholdnes fortellinger om alkohol tar ofte form som kjedefortellinger. Jeg kommer tilbake til kjedefortellinger senere.

som drikker alkohol er normalt og stilles ikke så mye spørsmål ved. Menn har alltid drukket. Kvinner som drikker derimot, er ikke like akseptert i henhold til de avholdne. Det ser verre ut enn menn. Amalie uttaler følgende om kvinner/jenter som drikker:

(...)...It's weird, because you have seen so many guys drink, but then when you see girls it looks really ugly, you know.

Is it more ugly with girls than the boys?

yes, very much...

In what way?

Because for a girl the way that we have been brought up, the culture that we have you know, when you see a girl lie there you know, just drunk, it looks very cheap, you know. *It brings her down to a very low level*, I guess. That's the way I see it... that's the way I have been brought up to be. Not that my parents have brought me up to be, you know, to think that way, *but it's that it is the Sri Lankan culture*, I guess.

(Amalie)

Kvinner og alkohol gis av Amalie mening innenfor en tradisjonell fortelling om alkohol. Hun sier selv at forestillinger om at kvinner ikke skal drikke, at alkohol trekker kvinnen/jenta ned på et lavt nivå, ligger i den tradisjonelle lankesiske kulturen, og at det er disse forestillingene som ligger til grunn for hennes oppfatninger (Jfr kap 3 og 6).

Amalie jobber hardt og mye med skolen samtidig som hun har fått utdanningsrelevant praksis på et kontor. En slik situasjon begrenser hvor mye tid eller overskudd hun har til å gå ut eller på fest. Hun er heller ikke interessert i å drikke de gangene hun går ut og har liten forståelse for hvorfor andre gjør de, noe hun understreker flere ganger:

...(...)...You think: «why they do that?» when you see them puking and all that. It's just: "why do you have to suffer?" you know, just to drink and.. It is difficult to understand if you haven't experienced that. But it is just that I am not interested in experiencing either.

No, you don't feel like it?

No. I don't feel it necessary. I don't think it will change anything like even if I try drinking. Because I am just not interested. I don't want to do it. I don't want have anything to do with that.

(Amalie)

De avholdne uttrykker liten forståelse for hvorfor folk drikker og har ikke ønske om å erfare det selv. En viktig begrunnelse er måten folk oppfører seg på i beruset tilstand, hvor de gjør

ting de eller ikke ville gjort. Å drikke innebærer en viss risiko for å miste kontrollen og dumme seg ut, og det ønsker ikke de avholdne:

When people drink, they all act like fools!

(Amalie)

De avholdne har hovedsakelig negative assosiasjoner til alkohol og beruselse. Det forteller blant annet om de som drikker for "show off" og later som om de er mer beruset enn de i virkeligheten er. Amalie drikker aldri, men liker å observere andre som gjør det. Gjennom observasjonen stiller hun seg på en måte utenfor fellesskapet (jfr alkohol som kommunionsrituale) på nattklubben og får også med seg mer enn de som er i ett med fellesskapet:

(...).Like, even, even if they are not really drunk, they pretend to be drunk, like you know don't walk straight and they say weird things you know, try to really pretend. But for the people who don't, especially for girls and all that who, who don't, haven't had much exposure for drinking, they really think it's true. But then since I have been out a little bit, I know that, you know, I can say the difference...like this one is really drunk or this one is not. But some of some of them it doesn't... they do believe, yeah.

(Amalie)

Mens for de som drikker, spesielt de moderate, er alkoholen en viktig del av sosiale sammenhenger, stiller de avholdne seg utenfor dette drikkefellesskapet, hvor alkoholvaner ser ut til å være et redskap individer bruker til å vise seg frem.

For de avholdne er det å ikke drikke viktig for hvem de er, å ha kontroll er essensielt. Slik distingverer de seg fra de som drikker, og spesielt de som drikker og mister kontrollen. De avholdne er også på mange måter mer tradisjonelle enn de andre idealtypene. Det kan tenkes at i fortellingen om seg selv tar de i bruk tradisjonelle fortellinger hvor foreldre og det sosiale miljøet de er vokst opp i får betydning for hvilken symbolsk mening alkoholen har i livene deres i kraft av at de ikke drikker. Alle de avholdne kommer fra en akademisk elite. Kanskje er ikke symbolsk forbruk av alkohol like viktig for denne gruppen som for de andre idealtypene som i større grad representerer privat sektor, eller tilhører "the Commercial Class" (Jfr Hettige 2002 i kapittel 2). At de avholdne nettopp er avholdne, kan også henge sammen med at de fleste er kvinner, og at i Sri Lanka er det like "normalt" og akseptert for kvinner å

drikke som for menn, noe som kan henge sammen med alkoholens rolle i de dominerende fortellingene om femininitet og maskulinitet i Sri Lanka (Se mer i kapitel 6).

Oppsummerende diskusjon: Si meg hva du drikker, og jeg kan fortelle deg hvor du kommer fra

Familien vi er født og sosialisert inn i utgjør vår første referansegruppe og vil alltid påvirke våre holdninger og handlinger senere i livet, spesielt i et familieorientert samfunn som Sri Lanka (Jfr kap 2 og 3). Fortellingene om alkohol i familien den lankesiske eliten kommer fra kan dermed bidra til å forklare hvorfor de har de alkoholvanene de har i dag. De ulike idealtypene kjennetegnes av at de kommer fra forholdsvis lik sosial og geografisk bakgrunn, samtidig som alkoholen har en ganske lik mening i den biografiske fortellingen om seg selv (jfr Frønes 2001). Mye kan derfor tyde på at individets bakgrunn, som i følge Bourdieu (1995) kommer til uttrykk i deres habitus, har betydning for hvordan alkohol benyttes som identitetsmarkør (jfr Bourdieu 1995). På en annen side ser vi at det eksisterer flere ulike fortellinger individet kan ta i bruk i fortellingen om seg selv, og at hvordan individet tar i bruk alkohol som identitetsmarkør ikke nødvendigvis er en refleksjon av sosial bakgrunn. Stopperne og stordrikkere fra tradisjonelle familier er eksempler på det. Modernisering og samfunnsendring, spesielt i Colombo, presenterer individet for et stadig mangfold av fortellinger, og individene møter nye fortellinger som utfordrer gamle fortellinger og hverdagsvirkelighete. Spesielt stopperne og kvinner føler konflikt i forhold til hvilken fortelling de skal ta i bruk i sin egen biografiske fortelling, og hvilken mening alkoholen har i denne fortellingen. Dette kan skyldes kulturelt etterslep; at fortellingen de har om seg selv ikke harmoniserer med de dominerende samfunnsfortellinger, og de møter således motstand når de prøver å leve ut egne fortellinger om alkohol (jfr Frønes 2001:132). Vi ser her at til tross for modernisering og fortellingsmangfold, er sosial bakgrunn og kjønn av betydning for hvilke strategier lankeserene benytter når de tar i bruk alkohol som identitetsmarkør. Også venner er en viktig påvirkningsfaktor her. Venner utgjør som regel en viktig referansegruppe etter familien, som bidrar til å forme habitus (Pedersen 2001). De som gjør opprør mot familiens og samfunnets dominerende fortellinger om hvilke drikkevaner som sømmer seg og ikke, møter til en viss grad motstand. Konflikt mellom ulike fortellinger og hvilke fortellinger som blir den dominerende handler om definisjonsmakt, noe jeg kommer tilbake til senere i analysen.

Alkohol som distingverende identitetssymbol

Videre ser vi at lankeserne i stor grad bruker alkohol til å definerer seg selv gjennom å beskrive hva de *ikke* gjør heller enn hva de faktisk gjør. I følge Frønes (2001) er "Identitetskonstruksjon forankret i relasjoner, langs hovedaksene *asymmetri*, forskjellighet fra, og *symmetri*, likhet med. Fra subkulturforskning vet vi at kontrastering, "hva jeg ikke er" er en sentral del av identitetsdanningen...(…)… Identitet dreier seg ikke bare om hva en er, men om hva en ikke er" (Frønes 2001:50). De ulike idealtypene bruker nettopp kontrastering i stor grad når de markerer hvem de er gjennom å distingvere seg fra andre ved å legge vekt på at "sånn og slik er andre, men ikke jeg og mine venner". Alkoholen får en viktig symbolsk funksjon for de ulike idealtypene i denne kontrasteringen. De moderate er opptatt av at de ikke drikker for å bli fulle eller for show off, bare for å være sosiale. Stordrikkene derimot, er opptatt av at de ikke er så "narrow-minded" som andre lankesere, men at det er greit for dem å gå ut mye og drikke mye fordi de og deres referansegruppe er annerledes enn "de andre". Stopperne er opptatt av å ta avstand fra tidligere livsstil, noe de gjør gjennom å understreke at de ikke er slike som drikker mye lenger. De markerer også avstand til de som lever ut livsstilen de selv hadde før. De avholdne markerer at de ikke er slike som drikker i det hele tatt, og det å drikke blir diskreditert. Andres drikkevaner blir beskrevet som noe negativt, og gjennom det markerer de avstand. Kontrastering er en form for distinksjon (jfr Bourdieu 1995 i teorikap). Distinksjon handler som vi så i teorikapittel om smak og livsstil. I neste kapittel vil jeg se på lankesernes alkoholpreferanser og sosiale konstruksjoner rundt drikkesituasjoner. Hvordan kommer distinksjonene til uttrykk her?

KAP 6: ALKOHOLENS SOSIALE KONSTRUKSJONER –

Forventninger, assosiasjoner og atferd knyttet til ulike typer alkohol og drikkesituasjoner

Innledning: Hva drikker eliten?

Som tidligere engelsk koloni er Sri Lanka i utgangspunktet en øl- og whisky nasjon. I tillegg er den lokalt produserte arracken svært populær. "Unrecorded" eller hjemmebrent alkohol, vanligvis kalt kasippu, er også vanlig i Sri Lanka, men ikke blant eliten.

Generelt konsumerer eliten hovedsakelig internasjonale og importerte alkoholvarer, men noen foretrekker også lokalt produserte alkoholvarer som Lion beer og lokal arrack, da spesielt en eksklusiv lokal arrack. Alkoholproduktene eliten drikker kan deles inn i både ulike typer alkohol (øl, vin eller sprit) og ulike merker innenfor hver type alkohol (f. eks Carlsberg øl og Corona øl). Det er sterke assosiasjoner og normer knyttet til både type og merke alkohol. Om du drikker Carlsberg øl eller Lion, eller eventuelt øl istedenfor vin, har en symbolverdi utover det å drikke alkohol. Gjennom det du drikker sender du signaler til andre om hvem du ønsker å være eller hvilken situasjon du er i⁶⁶. Normene regulerer hvem som tillates å drikke hva, i hvilke situasjoner hvem tillates å drikke hva, hvor mye og hvordan en reagerer på ulike typer alkohol. Det hele styres av forventninger til alkoholen og definisjonen av drikkesituasjonen, med andre ord hvilket plot du befinner deg i (jfr kap 2). Forventningene til alkoholen igjen, varierer med fortellinger, sosial bakgrunn og om du er kvinne eller mann. Majoriteten av det alkoholkonsumerende segmentet av befolkningen i Sri Lanka har tradisjonelt bestått, og består fortsatt, av menn, men kvinner kommer stadig sterkere til syne på arenaen, noe som gjenspeiles i nye trender innen alkoholvaner. Vin for eksempel, en typisk feminin drikk, er et nytt fenomen på fremmarsj, spesielt blant den urbane eliten i Colombo (jfr Hettige 2003). Både alkoholen og drikkesituasjonene er med andre ord bærere av fortellinger og symboler.

Hvilke alkoholvarer drikker eliten, og hvilke assosiasjoner, normer og forventninger knyttes til ulike typer og merker alkohol? Hvilke fortellinger og definisjoner styrer, og hva symboliserer alkoholen i de ulike drikkesituasjonene? Sier normene knyttet til type alkohol og drikkesituasjonene noe om hvem som sitter på definisjonsmakten? Idealtypene lansert overfor vil bli brukt gjennom hele analysen.

⁶⁶ Jfr Goffmann 1992 om rammer og selvpresentasjon.

Alkoholens fortellinger

Øl er trygt...

Øl assosieres med menn, det er noe menn drikker. Både den moderate og stordrikkende mann foretrekker øl. Hvilket merke, om det er lokalt produsert Lion beer eller importert Carlsberg, spiller ingen rolle. Også noen få kvinner drikker øl, men de velger helst de internasjonale merkene Carlsberg eller Corona.

Øl regnes av mange ikke som ordentlig alkohol. Et par avholdne kvinner fortalte om sine ektemenn som pleide å drikke en del alkohol før, men nå var blitt svært moderate. Moderat vil her si at de stort sett bare drikker øl, og øl regnes for å være nesten det samme som brus:

Beer is like, you know some guys thinks it's very mild. (E)

Yeah!(u)

They just go for a dinner with their wife they'll have a beer, that kind of thing. Even for a girl, beer would be like a soft drink (ha, ha.)

(To avholdne kvinner i 20 årene)

Øl betyr således kontroll og moderasjon. Drikker du "bare øl" er det lettere å beholde kontrollen. De moderate mennene foretrekker øl, og ølkonsum blir et viktig symbol på hvem de ønsker å være (Jfr kap.5). Øl er således den perfekte drikken for å signalisere status for menn. Den er både symbol på maskulinitet og status i kraft av å være en kostbar alkoholholdig drikk, samtidig som det er selve symbolet på måtehold. Å konsumere kostbar alkohol med måte signaliserer at du har en viktig og betydningsfull posisjon i samfunnet (jfr teorikapittel). Øl tillegges slik en dobbelt betydning, og eliten drikker gjerne øl når de går ut midt i uka og skal opp tidlig dagen etter, eller i forbindelse med business representasjoner. Både stordrikkene og de moderate benytter øl i slike situasjoner som krever moderasjon. Til og med noen av "stopperne", drikker fortsatt øl (eller vin), med argumentet er at øl ikke er ordentlig alkohol fordi man ikke mister kontrollen så lett.

... Sprit derimot, er skikkelige saker

Å virkelig drikke alkohol betyr for mange å drikke sterkere typer alkohol og bli overstadig beruset. Når eliten virkelig ønsker å feste og ta av, må derfor sterkere alkoholvarer til. Sprit assosieres med å "komme i humør", bli "høy", eller godt beruset. Sprit omfatter drikker som

for eksempel whisky, bacardi, vodka og tequila. Flere informanter la vekt på spritens humørforvandlerende effekt:

(...) I love my beer, that's my first preference. But if I want to get into a mood, get high or something, I'll have a bacardi or vodka and...(u)

(Moderat mann i 30 årene)

På samme måte som sprit assosieres med fest, dans og ”komme i stemning”, assosieres det også med noe negativt. Spritdrikkeren lever farligere og mister oftere kontrollen enn øldrikkeren, spesielt menn som drikker sprit. De kan bli aggressive, både i form av fysisk aggresjon mot andre menn eller ubehagelig seksuell tilnærming til det motsatte kjønn. Informantene skiller klart mellom konsekvensene av å bli full på øl og full på sprit:

(...) But most of the time I try and stick with the beer, because then I am used to it, and I know the limit and things like that...(...)... So I stick to the beer. Usually when I go to nightclubs I don't, you know, drink hard stuff. Because all Sri Lankans they might be, you know after liquor one guy knocks you, and they often start to fight. That's why I prefer to drink beer.

They start to fight after drinking liquor?

Yeah! That usually happens. Not every time, but it happens. You get the Sri Lankans, and sometimes they drink and drink and drink. They don't know their limit. After they are drunk, they don't know what they are doing. An innocent person, I mean, they knock on the person and start a fight or something.

(Moderat mann i 20 årene)

Nesten alle kjenner eller har observert menn som blir aggressive når de drikker alkohol på nattklubber. Allikevel rapporterer bare en av informantene, en mannlig stordrikker, at han har vært involvert i voldelige episoder selv. Den aggressive atferden blir av alle tilskrevet til alkoholen, ikke personen selv. Er du full når du sloss, har du en god unnskyldning, men bare hvis du er mann. Kvinner sloss derimot aldri, tanken på det er utenkelig. Også alkohol og fattigdomsstudien til Baklien og Samarasinghe fant at alkohol blir brukt som unnskyldning for voldelig atferd blant fattige i Sri Lanka. Menn som slår kvinner i fylla, forklares med alkoholen og blir således i stor grad akseptert (Baklien og Samarasinghe 2003). Både for fattig og rik legitimerer drikkesituasjonens liminale fase at menn oppfører seg aggressivt når de drikker, mens ikke for kvinner.

Øl assosieres her med måtehold, mens sprit assosieres med aggresjon og tap av kontroll. Denne forestillingen er gjennomgående hos nesten alle informantene.

Det kan synes som om forventningen til alkoholens virkning styrer opplevelsen av alkohol. Øl er også alkohol og har den samme fysiologiske virkningen på kroppen som sprit. Meningsdannelsen rundt de ulike alkoholtypene, og fortellingene knyttet til dem, blir således en sosialt skapt konstruksjon som styrer praksisen rundt alkoholbruken. Forventningene styrer opplevelsen, for eksempel at du tror du blir full av sprit, men ikke øl, har betydning for hva slags oppførsel du tillater deg og andre (jfr teorikapittel). Sprit representerer således i større grad enn øl time-out fra normer og regler for akseptert atferd for den lankesiske eliten.

Sprits kjønn

”Harder liquors”, eller spritbaserte drikker, kan deles opp i to underkategorier med ditto ulike assosiasjoner og appell til kvinner og menn: alkohol som drikkes rent, og alkohol som blandes i drinker og cocktail. Den første kategorien appellerer hovedsakelig til menn og omfatter brunt brennevin som whisky, brandy, rom⁶⁷ og lokalt produsert arrack. Spritbaserte drinker og cocktail, eller generelt drinker som smaker søtt er derimot kvinnenens favoritt⁶⁸.

Den mannlige spriten...

Den rene alkoholen og det brune brennevinet blir for mange et symbol på mannlighet eller styrke og brukes til å markere territorier. Både de moderate og stordrikkene drikker det, men stordrikkene konsumerer større mengder. Brennevin viser at du er en god drikker, at du er tøff. Spesielt arrack assosieres med aggresjon, noe som forsterkes av at ingen av de kvinnelige informantene drikker det. Jenter som drikker som drikker arrack er visst uvanlig:

Hardly any of the girls touch an arrack.
(Avholdskvinne i 20 årene)

Menn som drikker mye sterk sprit, da spesielt arrack viser at de er ”flinke drikkere”⁶⁹. Det blir en måte å tøffe seg på, eller demonstrere status og styrke, ”to show off”⁷⁰. Flere av

⁶⁷ Bacardi er den vanligste typen rom her.

⁶⁸ De ulike alkoholtypenes appell til kvinner versus menn reflekteres også i media og alkoholreklamen i Sri Lanka.

⁶⁹ Eller ”good drinkers” som informantene kaller det.

informantene nevnte at menn ofte bruker arrack for å vise seg ("show off"), vise at de er mandige og tåler mye alkohol.

Det er imidlertid ikke helt likegyldig hva slags brennevin lankesiske menn drikker. Valg av type brennevin handler om distinksjon, om hvor i feltet en ønsker å posisjonere seg (jfr Bourdieu 1995 i teorikapittel). For eksempel er dyr arrack bedre enn billig arrack, mens de mest distingverte velger Scotch whisky. Arrack vekker således ulike reaksjoner hos informantene avhengig av pris. Billig arrack forbindes med fattige og problemkonsum av alkohol, og de fleste synes den smaker og lukter vondt. Det er en drikk for de fattige, de som ikke har penger til "ordentlig alkohol". Dyr arrack derimot, sidestilles gjerne med god kvalitetswhisky. Samtidig gir det mer status å drikke whisky sammenlignet med arrack, da spesielt Scotch. I et intervju kom det frem at noen velger å drikke Scotch i den synlige offentligheten, mens arrack forvises til den mer usynlige hjemmearenaen. Smaken blir slik tillagt mindre betydning enn hvilke symbolske signaler den sender ut. Scotch whisky forbindes av mange med mer status enn arrack (jfr Bourdieu i teorikapittel):

There are some people who just love it(arrack), they just love it. If they choose between bacardi or scotch or arrack, they would go for arrack (E).

Ha, ha (U)

Someone wants to try scotch, but they choose to prefer arrack (E).

So arrack and scotch are quite similar?

Not really, there are very different tastes (U).

What you can associate with arrack is whiskey. Arrack is the local whiskey. But the image, when you go out, you've rather be seen drinking a scotch. When you are with friends or in a family-party, you don't care, it's your own family and you prefer to drink a good old arrack (E).

(To moderate menn i 30- og 40 årene)

Scotch blir her et symbol på dannelse, rikdom og tilhørighet til eliten, samtidig distingverer de deg fra de fattige og "problemdrikkere", som mange av informantene assosierer med arrack, gjennom å drikke scotch. Arrack brukes således til show off for å demonstrere styrke og tøffhet, mens scotch whisky brukes til å demonstrere rikdom og status.

⁷⁰ Jfr Baklien og Samarasinghe 2003, som også fant at alkohol blir benyttet til "Show off" blant fattige i Sri Lanka.

Posisjonen scotch whisky har fått blant den lankesiske eliten stammer fra tiden da britene var koloniherrer i Sri Lanka. Selv om britene for lengst offisielt er ute av Sri Lanka, har arven fra koloniherrerne satt varig preg på mye av den lankesiske kulturen, spesielt elitekulturen, i form av kulturelle fortellinger og symboler, uttrykt her gjennom ulike meninger alkoholen tillegges (jfr kap 2):

Sri Lankans now have discovered wine, whereas they were earlier a serious, they are still a serious scotch drinking nation.

Scotch...whiskey..?

They prefere whiskey, because it's very British to do it. You see we are very British.

(Moderat kvinne i 40 årene)

I følge informantene, kan det imidlertid se ut som om både vin og cocktail er kommet inn på banen i takt med modernisering, vestliggjøring og kvinnenens inntok på utelivsarenaen, og jeg vil nå ta for meg assosiasjoner knyttet til cocktail.

Den feminine cocktailen

Cocktail-drinker er den store kvinnedrikken, og assosieres gjerne til noe positivt, som dansing, musikk, latter, samhold, jentekvelder etc. Settingen cocktail konsumeres i er stort sett nattklubber, vorspiel før en skal ut på nattklubber og på hjemmefester. Cocktail passer ikke hvis en ønsker å sitte ned og spise middag eller ta en hyggelig prat, men hvis en vil ha gøy, danse, føle seg "høy". Cocktail gir for mange et kick, det "bruser i blodet" og en føler seg vill og gal:

(...) Ehh.. drinking is cool, because I like, some drinks I like... I like the way it tastes, and sometimes it just, you know.. how can I put it..? (thinks for a while).. you see, you can do crazy things, you can be crazy...hmm'

So you're not that crazy when you don't drink?

I am (laughs) .. No, it's not that we drink to get crazy, but sometimes when we drink, we get crazy.

Something like that. We all drink, and sometimes we, you know, drink a bit too much.. as well, so that is how it happens.

(Kvinnelig stordriker i begynnelsen av 20-årene)

For kvinner er dette kanskje ikke en atferd som er tillatt i det daglige, og cocktail blir derfor selve symbolet på "time out". At jenter foretrekker alkoholdriker som smaker søtt er imidlertid sammenfallende med en global trend (jfr rusbrusens appell til unge kvinner i Norge

og Skjelmerud 1999). Jenter som drikker mye cocktail er gjerne stordrikkere. De moderate holder seg hovedsaklig til vin, supplert med en liten drink når de skal ta av i ny og ne. Rusen kvinner får når de drikker cocktail blir beskrevet som en mer positiv rus enn den menn får av for eksempel arrack. En blir ikke aggressiv og utagerende av cocktailrus, men i et humør der lysten til å danse, flørte og være litt "galere" enn normalt blir dominerende. Slik representerer også cocktailrusen for kvinner en time-out fra hverdag og kulturelt aksepterte normer for atferd, men på en annen måte enn spriten gjør for menn. Kvinner blir sjeldent aggressive når de drikker sprit, og de har en mer kontrollert, eller "civilized" atferd enn menn, noe alle understreker. Ingen av informantene har sett kvinner som sloss, og de ler litt ved tanken på det:

Girls don't fight. I didn't see any girls fight. I don't think girls fight, I would love to see a girl fight, ha, ha, ha.

(Moderat mann i 20 årene)

Selv om kvinner ikke blir aggressive av å drikke, er det svært viktig for kvinner å ikke drikke for mye for å unngå å bli synlig beruset, noe som ikke bare innebærer tap av kontroll, men også tap av verdighet. En synlig beruset kvinne har som regel drukket sprit, og atferden hennes beskrives ved at hun ikke kan gå ordentlig, hun kaster opp, blir søvnnig eller begynner å gråte. Et slikt syn opptrer sjelden, men blir ikke beskrevet som særlig pent. Til tross for at noen menn i realiteten oppfører seg mye verre enn kvinner ved at de blir aggressive og ubehagelige når de drikker for mye, synes de fleste en full kvinne er mye verre:

It's weird, because you have seen so many guys drink, but then when you see girls it looks really ugly, you know.

(Avholdskvinne i begynnelsen av 20 årene)

Som vi ser her, ligger det kjønnsespesifikke atferdsnormer og forventninger til hva som er passende atferd for kvinner og menn i drikkesituasjonen. Kanskje det er denne holdningen som gjør at kvinner drikker mer vin, en drikk som er forbundet med mer måtehold enn drinker i tillegg til at den gjør det lettere å holde kontrollen.

Vin

Vin er en forholdsvis ny drikk på alkoholmarkedet i Sri Lanka, og den er i ferd med å bli en viktig ingrediens i elitens alkoholkultur. Vin vekker flere assosiasjoner: Den er hovedsakelig

en drikk for kvinner, men menn drikker den til ”gode middager”, og de mest moderate når de går ut. Vin er en sofistikert drikk som på grunn av ”lavt” alkoholinnhold⁷¹ gjør det lettere å beholde kontrollen og vite hvor grensen går. På samme måte som øl, regnes ofte ikke vin som ordentlig alkohol. En av ”stopperne” sier at han ikke drikker alkohol mer, bare noen glass vin (3-4) hver gang han går ut. Takket være at han bare drikker vin, blir han heller ikke full lenger:

Do you sometimes get drunk now?

Not now, no, because I am only drinking wine.

(Mannlig stopper i slutten av 20 årene)

Igjen ser vi at vin, på samme måte som øl i eksemplet overfor, i noen tilfelle ikke regnes som alkohol. Vin er en sofistikert drikk for den moderate eliten som ikke ønsker å bli beruset. En moderat kvinne kommer i sitt resonnement frem til at vinens økende popularitet må være årsaken til at hun sjelden ser folk som er synlig beruset i sin omgangskrets, en omgangskrets som i følge henne selv består av det øverste segmentet av eliten i Colombo:

(...) but when I came back (fra et par år i Australia), the people had discovered wine... and I remember I had a big party on my tenth anniversary, and I ordered two crags of wine, because suddenly the whole of Colombo had discovered wine when I came back. And behold, they were all drinking wine, you know, so we saved on the scotch and a lot of the wine went. So I think from maybe the last 6-7 years, there has been a revolution of some sorts of wine. *Maybe that's one reason why I don't see people drunk anymore.*

(Moderat kvinne i 40-årene)

Igjen ser vi at forventinger til type alkohol en drikker har betydning for hvordan alkoholen oppleves og hvordan en oppfører seg når en drikker. Mens den lankesiske eliten i denne kvinnens omgangskrets tidligere drakk scotch og gjerne ble fulle, blir de ikke lenger synlig beruset på grunn av vin.

Vin blir i Sri Lanka videre en symbolsk markør på hvilken klasse du tilhører. Vin er stort sett importert i Sri Lanka og derfor også kostbart (jfr Hettige 2003). Således kan vin brukes til å

⁷¹ Hvor mye alkohol som er lavt alkoholinnhold er relativt.

posisjonere seg i det sosiale rom, eller definere seg som en del av den eksklusive overklassen som i følge utsagnet under er av de få som har mulighet til å drikke vin:

(...) the thing is, here wine is an upper-class drink. Only few people can drink, only few people accept wine, you know.

Because of the price?

Social status and price. Wine in Sri Lanka is a *precious* drink compared with arrack and other beer, and it is because we import wine.

(Mannlig stopper i slutten av 20-årene)

Vin blir beskrevet som en ”precious” drikk, det vil si kostbar og nydelig. Vin blir således en forfinet drikk sammenlignet med annen alkohol. Spesielt i motsetning til de som drikker arrack og øl, blir vin et symbol på at du tilhører det betydningsfulle ”fintfolket” (jfr kapittel 2 om symbolsk forbruk). Vinens image styrkes ytterligere av forventninger til vinen og dens effekt på kroppen, nettopp moderasjon, kontroll og helse. Vin knyttes i motsetning til annen alkohol gjerne til god helse, og mange begrunner vinkonsumet sitt med helseprofitt:

So, where did you find out that wine was good for health?

Doctors use to tell it all the time to patients and in the papers. I have heard about French people, they drink only wine.

For the health?

Yeah, that is, I think they got the lowest heart attacks rate in the world.

In France?

Yeah, they don't get heart attacks all the time like here in South Asian countries and other Europe countries.

(Mannlig stopper i slutten av 20 årene)

Spesielt den moderate eliten og stopperne fra slutten av 20 årene og oppover understreket helseaspektet ved vin. De yngste informantene tenkte ikke så mye på at vin er helsefrembringende. Ingen av de yngste mennene drakk vin, bare kvinnene⁷². For de aller yngste kvinnene var vin mer en måte å vise sin selvstendighet og frigjorthet på. Slik blir alkohol også for kvinner knyttet til show off, men på andre måter enn for menn.

⁷² Med ”de yngste mener jeg fra midten av 20-årene og yngre.

Champagne

Champagne benyttes av de fleste bare til spesielle anledninger som jul eller til feiringer. Bare en kvinne hadde champagne som sin favoritt-drikk, og hun er nok den rikeste og mest sofistikerte businesskvinnen blant informantene:

I'm not much of an alcohol-drinker I must confess, but ehh... I do take, I love champagne! You see, if there is a champagne on offer, I will drink! But if there is a cheap kind of champagne, I will not drink it. Right, so I'm picky.

(Moderat kvinne i 40 årene)

Champagne er eksklusivt og dyrt, og derfor forbeholdt de aller rikeste som vanlig fest drink. De litt mindre rike derimot, drikker champagne bare til spesielle anledninger.

Kasippu

Kasippu er navnet på ulovlig hjemmebrent sprit, og den utgjør mellom 40-50% av alkoholomsetningen i Sri Lanka (Hettige 2003:9). Allikevel har ingen av informantene smakt kasippu. Kasippu blir assosiert med fattige, folk som drikker for å glemme problemer, konemishandling og voldelighet. I det hele tatt vekket kasippu bare negative reaksjoner, og alle syntes synd på de som drikker mye kasippu. Holdningen til kasippu er preget av holdningen: "Kasippu er for de med problemer, ikke oss":

I think drinking culture in Sri Lanka is very dangerous because, you know, within the lower class families, you know, families get poorer and poorer every day because the money or income is not spent on food or education for their children or, you know, other family obligations...then they drink kasippu, and then again arrack sometimes, because of price. That's a bad thing in Sri Lanka.

So it's a big poverty problem?

Yeah, it's a big poverty problem because of the alcoholics.

But is alcohol a problem for the rich people?

No, *it's totally different.*

(Mannlig stopper i slutten av 20 årene)

En studie av alkohol og fattigdom i Sri Lanka bekrefter et slikt bilde av kasippu. Studien fant at nesten ingen rapporterte at de hadde det morsomt med kasippu eller "illicit alcohol", det til tross for at drikkesituasjoner som regel er forbundet med nettopp å ha det morsomt. En mulig forklaring som ble gitt, er at kasippu ikke har noen symbolsk status verdi. Kasippu er heller ikke akseptert som en ingrediens i noen av de ritualiserte drikkesituasjonene (Baklien og

Samarasinghe 2003:147). Som vi har sett, har alle andre typer alkohol i Sri Lanka en symbolsk statusverdi på hver sin måte, og de er aksepterte som ingredienser i ulike drikkeritualer. Gjennom å markere avstand fra kasippu, markerer de også avstand fra livsstilen det representerer. Også for fattige er det å drikke kasippu forbundet med skam. Alkohol og fattigdomsstudien til Baklien og Samarasinghe viser at det er mer skam knyttet til det å drikke kasippu enn det å være full på kasippu. Å drikke arrack eller spesielt vestlig importert alkohol, som for eksempel bacardi, er derimot forbundet med status og blir brukt til show off når de en sjelden gang tar seg råd til å kjøpe det (ibid 2003: 52).

Betydningen av alkoholens fortellinger

Forventninger til hva de ulike alkoholtypene medfører har mye å si for opplevelsen av alkohol og atferden som frembringes av alkoholen. At en ikke blir full av vin, men av whisky, sier noe om de sosiale konstruksjonene rundt alkoholen, hvilken mening alkohol gis i folks fortellinger. Gjennom hvilken alkoholtipe en drikker, markerer folk også hvem de er eller hvor de ønsker å høre hjemme. Det samme gjør de gjennom atferden de får under beruselse, som igjen henger sammen med hva de drikker. Alkoholen symboliserer slik mening utover selve handlingen, eller drikkeakten. For eksempel er du en god drikker hvis du drikker arrack eller whisky. Å være en god drikker betyr at du er mandig. Å drikke arrack og whisky blir da en måte å demonstrere sin maskulinitet på og posisjonere seg som mann. Bare menn har lov å være gode drikkere, og gode drikkere kan godt være synlig beruset. Å drikke vin eller øl er en måte å demonstrere at du er sivilisert på, fordi du beholder kontrollen. Mange menn drikker derfor i større grad enn kvinner vin og øl bare i de situasjonene de trenger å være siviliserte, som for eksempel under businessrepresentasjoner og i middager, eller hvis de har ”sluttet” å drikke alkohol.

At vin er knyttet til måtehold kan for eksempel belyse det faktum at vin er en ”feminin” drikk. Fortellingen om kvinner og måtehold i Sri Lanka er veldig sterk. Samtidig gir det til en viss grad status for moderne kvinner i eliten å drikke alkohol som symbol på frigjøring og likestilling. Slik blir vin på den ene siden et uttrykk for en moderne og frigjort identitet og fortelling i opprør med tradisjonelle kjønroller, og et symbol på feminine verdigheten og en mer tradisjonell fortelling på den andre siden. Hvorvidt en kvinne drikker eller ikke, hva og hvor mye hun drikker, kan således gi et hint om hvilken fortelling hun befinner seg i. Når men drikker vin derimot, symboliserer vinen bare moderasjon, ikke frigjorthet og opprør slik som hos kvinnen. For at menn skal markere opprør, må sterkere drikkevarer til.

Samme kvinne kan imidlertid benytte alkohol på ulike måter til å leve ut flere fortellinger, men i ulike kontekster. Definisjonen av situasjonen, eller hvilket plot en er i kan legge føringer på hvilke fortellinger det er tillatt å leve ut. Det handler om hvem som har den legitime makten, eller sitter på definisjonen av situasjonen. Neste delkapittel vil gå inn i de ulike kontekstene og se hvilke fortellinger som er dominerende på ulike arenaer, og hvilken betydning det har for hva slags alkohol som drikkes, hvem som drikker hvor mye og hva slags beruset atferd som er tillatt (Jfr kapittel 2 om definisjonsmakt og definisjonskamper).

Drikkesituasjonenes fortellinger

Ulike typer alkohol gis ulik symbolsk mening i form av at de forbindes med ulike situasjoner, og skaper forventninger til ulike opplevelser, positive og negative. I hvilke situasjoner er det vanligst for eliten å konsumere alkohol, og hvilken type alkohol ”passer” i de ulike situasjonene og hvem deltar der? Alkoholens mening i drikkesituasjonen vil her si noe om plottet i drikkesituasjonen, og hvilken fortelling som definerer situasjonen. Ulike script gir også individet ulike muligheter til å prøve ut normer i forskjellige drikkesituasjonen, avhengig av normene (Jfr kap 2).

Eliten drikker sammen

Med drikkesituasjoner menes her situasjoner hvor flere er til stede og drikker sammen. Som vi så i teorikapittelet, knyttes alkohol gjerne til sosiale situasjoner Det gjelder også den lankesiske eliten, noe de er veldig opptatt av å understreke gjennom å fortelle at de nesten alltid drikker sammen med noen, og svært sjelden alene. En av informantene fortalte om en situasjon hvor han hadde drukket et par øl alene.

Do you sometimes drink alone?

Alone...? Very, very, very rarely. Why did you ask that question?

I'm just trying to..

It's very rarely actually. I mean if I'm really tired after a days work... but then again, it will be only one bottle of beer...one bottle or two bottles. When after you become really tired or something, and then I feel I can't go home now, too early to go home or something like that, then yeah. But it happens very rarely. I mean, last time must be one and two months ago. It's very rarely, actually, once in two months or something. Then again I try, I mean, to call somebody to see if anybody is there, a friend, if nobody's there, then I go for it.”

(Moderat mann i 20 årene)

Det er tydeligvis ikke helt stuerent å drikke alene for eliten. Muligens forbindes det å drikke alene med noe de som har problemer gjør. Først blir informantene nesten litt fornærmet når jeg spør om han drikker alene. Deretter er han veldig opptatt av å understreke hvor sjelden han gjør det, og at han bare drikker svært moderate mengder øl i tilfeller hvor ingen andre er tilgjengelig og han er sliten og trenger å slappe av. Det er med andre ord ikke sosialt akseptert å drikke alene.

I følge Partanen er drikking i mange kulturer synonymt med å drikke sammen. Å drikke i ensomhet er synonymt med avvik, i noen tilfeller forbindes det med sykdom (Partanen 1991:218). Det kan synes som om dette er den dominerende og mest eksplisitt uttalte fortellingen om alkohol blant eliten i Colombo også. Å drikke alkohol forbindes med noe sosialt, det er noe en gjør sammen med andre, og i sammenhenger hvor det primære målet er samværet. Alkohol blir her noe en samles rundt, som smører de sosiale relasjonene og fremmer fellesskapet. Slik kan alkoholens mening for eliten knyttes til Simmels begrep om sosiabilitet (Jfr kapittel 2). Spesielt blant de moderate er denne fortellingen dominerende (Jfr idealtypene). Å drikke alene representerer et avvik fra den dominerende fortellingen, og er noe bare fattige kasippudrankere og ”de med problemer” gjør. Dette imaget understrekes av Baklien og Samarasinghe (2003:58), som fant at kasippu forbindes med skam og kjøpes av fattige og drikkes alene, mens annen type alkohol er noe en samles rundt, og som forbindes med å ha det gøy. (Jfr assosiasjoner til kasippu overfor).

De ulike arenaene hvor er alkohol en viktig ingrediens i elitens sosiale liv, er følgende: ute på byen, det vil si nattklubber og barer; på fester eller middager i hjemmet, med enten venner eller familie; og i forretningsmiddager og i forbindelse med forretningsrepresentasjoner

Utelivets arena: Nattklubb og barer

Som offentlige arenaer var nattklubber de mest tilgjengelige for meg som observatør, og blir derfor i stor grad brukt som utgangspunkt for analysen. I tillegg er denne offentlige arenaen svært interessant som møteplass for folk med ulik bakgrunn og ulik fortellinger. Ulike fortellinger, både samfunnets dominerende fortellinger (gamle og nye) og individenes individuelle fortellinger spiller seg ut og konkurrerer om å definere situasjonen på utestedene.

Når eliten går ut på byen, gjør de det sammen med venner, enten bare av samme kjønn av begge kjønn eller ektefelle. Selv om trenden er i ferd med å gradvis endre seg, går kvinner i

motsetning til menn sjelden ut i grupper med bare kvinner eller alene. Kvinner komme stort sett alltid til utesteder sammen en date, eller i større grupper representert ved begge kjønn.

Å komme inn på en nattklubb i Colombo, er som å komme til helt ny verden sammenlignet med resten av Colombo og Sri Lanka⁷³. Interiør, gjestenes klesdrakter, musikk, drikkevarer og til en viss grad atferd er som på et hvilket som helst utested i vesten. Det synes som om alle samfunnets tradisjonelle normer og regler er opphevet for en liten stund mens du er der.

Nattklubbens stemning blir av en del beskrevet som nesten magisk; her kommer folk for å danse, oppleve stemninger, blir ”høye”, flørte og bli absorbert av det sosiale fellesskapet og koble av fra en stressende hverdag. På mange måter blir drikkesituasjonen på nattklubben et ritual som ved at *alkoholen blir et symbol på time out både fra hverdag og sosiale normer* (Jfr om alkoholens fortellinger). I tillegg er nattklubben en arena med *communitas egenskaper* hvor lankeserene kan komme for å bli inkludert i elitefellesskapet for en liten stund (Jfr Ødegård 1996). Drikkesituasjonen på en nattklubb utspiller seg således som et ritual hvor alkoholen både bidrar til å skape communitasfellesskap og legitimerer en time out.

Time out

I moderne samfunn symboliserer tilstedeværelse av alkohol i følge Gusfield (1989) fritid. Også blant den moderne eliten i Colombo knyttes alkohol til fortelling om fritid, noe som understrekes av tidspunktet eliten går på nattklubb for å drikke:

...I also think, because you mostly drink ...I mean I drink late in the night, I don't drink at six o'clock in the evening, or twelve o'clock in the day. When you go out to drink, it's about eighth- nine or nine thirty, or something like that.. so if I drink or don't drink, I get out there and dance. I think the drink and the time compliments, the occasions compliment (U).

(Moderat mann i 30 årene)

Eliten går ut på fritiden, det vil si på kveldene og i helgene. For de aller fleste er fredag og lørdag de store drikkedagene. Flere av informantene nevnte at folk i Colombo jobber mer enn før i kjølvannet av økonomisk modernisering og internasjonalisering, og det å gå på nattklubb og ta seg en drink blir et viktig time out ritual fra en stressende hverdag. Samtidig har det

⁷³ Spesielt Cascades som jeg hadde mest erfaring med. Cascades er nattklubben hvor ”alle” går fra tid til annen. Den tilhører Colombo Plaza/Oberoy hotell, og ligger på Galle Road, rett ved flere eksklusive hoteller og kjøpesenteret Crescat.

dukket opp en mengde nye klubber og kafeer i Colombo de siste årene som gir folk mulighet til å gå ut og *ta en time out fra hverdagens stress* (jfr kapittel 2). Fritiden har blitt mer hellig.

Eliten besøker nattklubb sent på kvelden, gjerne etter at de ha spist middag eller vært på vorspiel. For mange er nattklubben siste stoppested før en går hjem. Besøket der blir således drikkeritualets høydepunkt. Gjennom alkoholrus trer individene over i utelivets liminale sone og tar en *time out fra hverdagens normer og roller*⁷⁴. I nattklubbens *liminale sone* legitimerer alkoholen atferd som ellers ikke er akseptert, og det understrekes ytterligere av hva slags forventninger og assosiasjoner individene har til hva som skal skje, og hva slags alkohol eliten drikker der. De fleste, både kvinner og menn, drikker mest cocktail, tequila, Scotch og andre sterkere alkoholvarer på nattklubb. Tilstedeværelse av disse alkoholtypene blir symbolske markører på hvilken situasjon det er, og hvilket plot de befinner seg innenfor (jfr kapittel 2 om alkoholens fortellinger).

Å være med i fellesskapet for en liten stund: Nattklubben et *communitas* fellesskap?

Som jeg var inne på overfor, er nattklubben en offentlig møteplass for folk med ulike fortellinger og sosial bakgrunn. Gjennom å være medium for sosiabilitet, bidrar alkoholen til at nattkubbene i Colombo til en viss grad blir et *communitas* fellesskap hvor folk kan delta på tross av sosial bakgrunn og alkoholen fordrer til solidaritet og integrasjon i en midlertidig og konstruert gruppe. (Ødegård 1996)⁷⁵. Personlige særtrekk blir satt i parentes i sosiabiliteten. Hvilken status individet har ellers i samfunnet har ingen betydning, og det er bare relasjonen og fellesskapet mellom individene i situasjonen som er viktig (Album i Ødegård1996). Alkoholen bidrar til å skape en fellesskapsstemning der individet kan oppnå en følelse av tilhørighet i situasjonen og gli inn i det sosiale *communitas* fellesskapet:

(...) You see, some people... it might be like this: some people, ehm... when they drink, they feel like the drinking *will get them into the society-kind-of thing, so that they can move along with people, get along with people...* especially people who are really tired and shy, they probably drink to, you know... Because when you are drunk half the time, you don't know what you are doing or what you are saying. So they could, they probably don't want to feel left out when their friends drink... ands so

⁷⁴ Alkohol og Fattigdomsstudien til Baklien og Samarasinghe fant alkoholens normsuspenderende funksjon også blant fattigfolk i Sri Lanka (Baklien og Samarasinghe 2003).

⁷⁵ De fattige i Sri Lanka har selvfølgelig ikke mulighet til å delta på disse arenaene.

that's why some drink... something like that, could be because of that. Or... it could be just because everyone drinks, so I will also drink.

(Kvinnelig stordrikker i begynnelsen av 20 årene)

De som ikke drikker, stiller seg utenfor det midlertidige communitasfellesskapet, mens de som drikker glir over i en slags transcendent tilstand hvor rusen, musikken, dansen og stemningen lager et fellesskap en kan gli usynlig inn i. Flere av informantene understreket at det ikke er det samme å gå ut å byen uten å drikke:

(...)...it is maybe not the same. Because when you are drunk, you don't care. Like you don't care who is watching, you don't care who is there, you just want the music, the sound, you know. But when you are not drunk, you are just watching other people... who is watching you and stuff, you know. “

(Kvinnelig stopper i 20 årene)

Og:

I drink because I like it. And maybe because of the company, the atmosphere. I mean if you go to a nightclub, it's no use going to a nightclub if you don't even take a beer. You can't just sit down and wait there, you know, people drink all around you...”

(Moderat mann i 20 årene)

Atmosfæren i drikkesituasjonen er viktig å være en del av for mange, og det blir du bare hvis du drikker alkohol. Det bekreftes også av de avholdne, som i mindre går ut enn de andre idealtypene, fordi det ikke er helt det samme å delta på utelivets arena uten å drikke. Slik får alkoholen en integrerende funksjon for de som deltar i drikkesituasjonen på nattklubben, ulikheter viskes ut for en liten stund og *alle som er der og drikker er med*.

På en annen side vil hva du drikker og måten du oppfører deg på i situasjonen sende ut signaler om hvilken status du har i samfunnet generelt, utenom situasjonen. Det er viktig å kjenne de legitime kodene for hvilke alkoholvaner som er gyldige i situasjonen (Jfr Bourdieu 1995). En stordrikker vil for eksempel sende ut andre signaler om hvem han eller hun er i forhold til en avholdens gjennom måten de tar i bruk alkoholens symboler og fortellinger og hvilke fortellinger en tar i bruk (Jfr Idealtypene). Dette er i tråd med hva Ødegård (1996) fant i sin studie av alkoholens funksjoner i det moderne uteliv i Oslo. Det ligger en kime til ekskludering i nattklubbens sosiabile communitasfellesskap. For å bli en del av utelivets fellesskap, krever det at du kjenner symbolene i konteksten. Symbolene kan variere fra kontekst til kontekst, eller fra gruppe til gruppe. Som i vi så under idealtypene i kap 5, hadde stopperne i utgangspunktet problemer med å komme inn i eliten. De prøvd å bruke alkohol

som middel til sosial mobilitet, men de kjente ikke de legitime kodene i utelivet, og måtte endre strategi (Jfr kap 5 og 6).

Slik kommer alkoholens paradoksale funksjon til uttrykk i utelivets kontekst ved å være symbol på integrasjon samtidig som den distingverer og markerer ulikhet (Jfr kap 1).

Utelivets arena er en plattform der alkoholen kan benyttes til å komme inn i eliten eller oppleve fellesskapet for en liten stund. Samtidig er det et symbolmettet område der alkoholen benyttes til distinksjon og ekskludering gjennom symbolsk makt (Jfr teori).

Communitasfelleskapets harmoni er derfor bare tilsynelatende. Under overflaten foregår det en kamp om definisjonene: hvilke symboler og fortellinger om alkohol skal være gjeldende, og hvem får lov å ta i bruk de ulike symbolene? Det er for eksempel ulike regler for hvordan og hvilke fortellinger om alkohol de ulike idealtypene og kjønnene kan ta i bruk på nattklubben. Hvilke fortellinger om alkohol de ulike idealtypene tar i bruk på nattklubben, er avhengig av hvordan de opplever den sosiale kontrollen i Colombos elitemiljø.

Sosial kontroll i et tett samfunn midt i det løse

Ødegård sin studie stammer fra en kontekst som på mange måter skiller seg fra Colombo. I Oslo er utelivet mer segmentert og anonymt enn i Colombo. Fordi Colombo er en storby i Sri Lanka, kunne en tenke seg at utelivet var mer anonymisert og manglet sosial kontroll. Flere av informantene bekrefter imidlertid det motsatte. Colombo-eliten utgjør et tett lite samfunn, og det er større grad av sosial kontroll som regulerer folks atferd på utestedene her enn i Oslo. Det er vanskeligere å gli usynlig inn i mengden og bli en del av communitasfelleskapet. Colombos elitemiljø beskrives nesten som et "small-town"-samfunn i storbyen, eller et tett samfunn midt i det løse.

Nils Christies skille mellom løse og tette samfunn kan være et fruktbart perspektiv for å forstå mekanismene bak den sosiale kontrollen i Colombos elitemiljø. Små, tette samfunn er preget av at medlemmene er synlige for og avhengig av hverandre. Store, løse samfunn er derimot preget av usynlighet og uavhengighet (Christie 1982). Colombos elite miljø befinner seg midt i en storby preget av løs samfunnsstruktur. Elitemiljøet er allikevel veldig lite og gjennomiktig hvor medlemmene er synlige for hverandre, noe som legitimerer betegnelsen tett samfunn midt i det løse:

It's just a very, very small crowd. Even the people who go out.. if you go to Cascades every day, it's the same crowd you are going to see. If you go to Blue Elephant, it's the same crowd. It's just a very small society in Colombo that goes out. So basically when you go to Blue Elephant, you know almost everyone, because that's the same crowd that's going there.

(Kvinnelig stordrikker i 30 årene)

I et lite tett samfunn er det vanskelig, eller nesten umulig, å ha hemmeligheter overfor andre, og det er i større grad enn løse samfunn preget av sosial kontroll. Den sosiale kontrollen som virker i tette samfunn kalles primærkontroll⁷⁶. Primærkontroll defineres som ”Alle former for belønninger og straffer som springer ut av og er bygget inn i det vanlige samværet” (Christie 1995: 29). Bygd inn i vanlige samværformer blir primærkontroll en kontrollform som i utgangspunktet ikke er ment å være kontroll. Primærkontrollen brukes som svar på normbrudd eller atferd som avviker fra sosiale og moralske forventninger og kommer for eksempel til uttrykk gjennom sladder, ryktespredning, bemerkninger og eller sosial utstøtning (Christie 1995). I følge informantene er nettopp sladder et vanlig fenomen blant den lille gjennomsiktige gruppen av eliten som går ut utgjør i Colombo:

It's such a small place and people talk.. I mean whoever goes out to these places talk.

(Moderat kvinne i 30 årene)

Opplevd sosial kontroll springer ut fra respekt for eldre. Respekt for foreldre og eldre er en viktig del av den tradisjonelle kulturen i Sri Lanka, som skiller kulturen her fra mer moderniserte samfunn. Det til tross for at denne tradisjonen innen deler av den lankesiske eliten kan synes å være på vikende front. Foreldres holdninger til alkohol vil således påvirke lankeserenes atferd i drikkesituasjonen gjennom ulik grad av opplevd sosial kontroll på utestedene i Colombo. Blant den eldre generasjonen dominerer tradisjonelle fortellinger om alkohol og kjønn i større grad enn hos de yngre. Og i motsetning til de tradisjonelle fortellingene som dominerer ellers i Sri Lanka, er nattklubben et sted hvor moderne og vestlige fortellinger er mest dominerende og eliten kan slippe seg løs, drikke seg full og være ville og gale, i hvert fall tilsynelatende. Selv om moderne fortellinger synes å være dominerende på Colombos utesteder, er de i kontinuerlig konflikt med foreldre generasjonens

⁷⁶ Primærkontroll i motsetning til sekundærkontroll, som brukes mest i løse samfunn. Sekundærkontroll defineres som: ”Tiltak som iverksettes utenom det vanlige samvær, og da som oftest av en eller annen spesialist med atferdskontroll som yrke (Christie 1995).

tradisjonelle fortellinger. Hvem som får lov å ta en time out sier således noe om hvilke fortellinger som gjelder, og hvem som definerer situasjonen på nattklubben og hvem som opplever sosial kontroll. For hvem er nattklubben en frisone?

Hvorvidt Colombos uteliv fungerer som løst eller tett samfunn, avhenger av din sosiale bakgrunn og hvor du kommer fra. Som diskutert under idealtypene, kommer de moderate og avholdne stort sett fra tradisjonelle familier i Colombo, og de føler gjerne den sosiale kontrollen som sterkere enn andre grupper. Opplevd sosial kontroll modererer drikkevanene hos denne gruppen. Mange av de moderate og de avholdne er inneforstått med den rådende kulturen og de kjenner de fleste innen eliten. Et normbrudd fra deres side vil sannsynligvis føre til sanksjoner i form av rykter og sladder, som kan spre seg fra nattklubbens nattlige scene og nå nærmeste familie og andre betydningsfulle personer. Prisen å betale for et normbrudd er således høyere for dem enn den er for innflytterne, som har forlatt landsbygdas tette samfunn til fordel for byens mer løse samfunn. Innflytterne er en mer usynlig gruppe og opplever ikke den sosiale kontrollen i Colombo i samme grad som de innfødte. Derfor har de heller ikke så mye å miste om de bryter med normene (jfr historien om ”stopperne” i kapittel 5):

Because we are certainly only a handful of them (Hun snakker om eliten), a minority, a very small percent of them are in the university. Most of the students are from all over the country, and they live in youth hostels and something like that. So for them it's like a holiday here in university. Their parents are not there to see them, so it's a free life for them. Where as for us, we both are from Colombo, because it's our home-city and a lot of people we know and we have no such freedom.

(Avoldskvinne i 20 årene)

Flere forteller om innflytterne som forandrer seg og blir en helt annen enn de var på hjemstedet. Colombo er veldig annerledes enn resten av Sri Lanka når det kommer vestliggjøring, modernisering og størrelse. Innflytteren møter en ny verden, fri for sosial kontroll, hvor de kan eksperimentere med nye identiteter (Jfr Stopperen Jayani), og nattklubben er en arena hvor det er mulig. I løse samfunn hvor medlemmene er mindre synlige for hverandre, og den gjensidige avhengigheten er lav, vil den primære kontrollen vanskelig få tak på deltakerne. Den opplevde sosiale kontrollen endrer seg imidlertid hvis man oppholder seg på et og samme sted over tid. Det løse samfunnet blir et tett, og den sosiale kontrollen får tak på deltakerne. Stopperne er et godt eksempel på det. Når de først

har fått innpass i elitemiljøet og blitt kjent med folk, endrer de livsstil og moderer alkoholforbruket sitt eller stopper helt. De blir mer synlige og får plutselig et rykte å passe på.

Eksempelvis blir kvinner som går ut alene med bare venninner og drikker alkohol betraktet som avvikere fra sosiale normer om hva som er passende atferd for kvinner i Sri Lanka. Et par av informantene har opplevd å bli utsatt for sosiale kontroll gjennom sladder etter å ha handlet på tvers av samfunnets forventninger (jfr om stordrikkeren Mary og hennes venninne under idealtypene). Elitesamfunnets tette karakter skaper et godt klima for primærkontroll i forhold til slike normavvik, og sladderer løper fort løpsk når noen kvinner lever ut fortellinger som bryter med de dominerende fortellingene i samfunnet:

Do your girl friends drink, and get drunk?

Yeah...but some may say or want to get drunk, but they do it at a private place. They'll do it at someone's apartment or at home with some friends. Not quite common??(U)

So they drink more at home than out in public?

Not really, but you just get together at home, a gathering, a private gathering. (E)

Do you know why they don't drink in public?

It's just that. *You see in Sri Lanka, especially Colombo is a very small place.* (E)

Everyone knows the other person. You get drunk and parents and it's like a village...everyone knows..ha, ha.. (U)

(To avholdsjenter i 20 årene)

At kvinner idet hele tatt kan gå ut alene, er tegn på at fortellingene er i ferd med å endre seg blant deler av eliten, men det foregår hele tiden en kamp om fortellingene her. Colombos uteliv er nok den arenaen hvor moderne fortellinger om alkohol har slått mest rot. Nattklubben blir således en frison fra samfunnets normer hvor eliten i større grad enn mange andre steder kan leve ut sine vestlige og moderne alkoholvaner. Sosiokulturell- og geografisk bakgrunn regulerer imidlertid hvem som kan leve ut hvilke fortellinger gjennom sosial kontroll. I tillegg er kjønn en viktig faktor som spiller inn på hvem som får lov å ta en time out fra samfunnets normer på nattklubben. Hvilke fortellinger om kjønn og alkohol spiller seg ut på nattklubben i Sri Lanka, hvordan foregår kampen om hvilke fortellinger som skal gjelde på nattklubben?

Alkoholens symboler i fortellingen om det maskuline og det feminine

I forbindelse med alkoholens fortellinger så vi at de ulike alkoholtypene knyttes til maskulinitet og femininitet på ulike måter. Kvinner drikker noe annet enn menn.

Kjønnssymbolene eliten tillegger de ulike alkoholtypene, for eksempel at vin er en feminin

drikk, mens arrack er en maskulin drikk, sier noe om kjønnsesifikke atferdsnormer som ligger i drikkesituasjonen på nattklubben. Tradisjonelt har det vært forbundet tabu med kvinner som drikker, og alkohol har vært forbeholdt menn og alltid vært en mer naturlig del av mannskulturen. Avhold knyttes til femininitet, mens det å drikke mye knyttes til maskulinitet. Kvinner drikker derfor mye mindre enn menn i Sri Lanka (Jfr Gefou-Madinou 1992, Hettige 2003, Baklien og Samarasinghe 2003). Nå er praksisen imidlertid i endring, ved at kvinner nå deltar i stadig større grad på i det offentlige utelivet, en arena som i stor grad har vært forbeholdt menn, og drikker mer enn før. På bakgrunn av det kunne det tenkes at de kjønnsesifikke atferdsnormene og fortellingene i drikkesituasjonen også er i ferd med å hvikes ut i Sri Lanka.

Forskning fra vestlige land viser imidlertid at til tross for at kvinner mange steder er mindre kontrollert av familien enn før, og gradvis inntar menns arenaer hvor de drikker mer alkohol nå enn tidligere, er atferdsnormene for beruselse fortsatt kjønnsesifikke (Gefou-Madinou 1992:11). Det er andre grenser for hva som sømmer seg for kvinner enn det er for menn. Kvinner skal ikke bli fulle, mens for menn gir det status å være full (ibid, Nilsen og Rudberg 1990).

Ved første øyekast virker nattklubbene og utestedene i Colombo som unntaksarenaer for kvinner. Her kan de til en viss grad slippe unna alle samfunnets normer og fordommer og drikke så mye og hva de vil:

But is it acceptable for girls to drink?

In society?

Yes, in the same way as it is acceptable for boys to drink?

Not always... Ok, like when we go out in the night and all that, you see, it's like completely different crowd, the people...everyone drinks and that's ok. But you see, when you go to society, if you go to normal shops, and if a girl just ask for a bottle of wine, people watch what you drink and that kind of thing, in just one of those normal shops on the road. But if you go to other places, like to Cascades or something like that, then no one bother. Because that... those people who come there, they drink and they do everything, so it's nothing for them. But in general society, it's a big thing for them.

(Stordrikkende kvinne i begynnelsen av 20 årene)

Vi ser her at gjeldende normer og fortellinger på nattklubben står i kontrast til dominerende fortellinger om kvinner og alkohol ellers i det lankesiske samfunnet, noe som understreker

nattklubben som en unntaksarena for kvinner. Selv om nattklubben blir opplevd av mange kvinner som en frison fra samfunnet, noe det til en viss grad er, kan ikke kvinner gjøre som de vil, de blir observert. Kvinner deltar mer enn før, men atferdsnormene kjønnsesifikke, og de deltar på andre premisser enn menn. *Alt* er ikke tillatt for kvinner i samme grad som for menn:

(...) Drinking will might be accepted, but a drunk person will not be accepted among the girls. That's the huge difference you know.

(Avholdsman i slutten av 20 årene)

Hovednormen er at kvinner kan drikke, men de bør være moderate. Avholdne kvinner og moderate menn er mest tydelige på dette standpunktet, mens stordrikkene av begge kjønn syntes selv det er greit at jenter blir fulle, noe som kan henge sammen med stordrikkernes motkulturelle identitet (Jfr idealtypene i kapittel 5).

Kvinnens handlingsrom på nattklubben er også mer begrenset enn menns. De forholder seg mer passive både i forhold til dansegulvet og til å nærme seg det motsatte kjønn. Jeg observert at i Colombo er det mennene som styrer på dansegulvet. Kvinner som danser gjør det med en partner av motsatt kjønn, mens menn danser i tillegg alene eller i grupper med andre menn. Fra erfaringer med utesteder hjemme, er jeg vant til det motsatte; at kvinner dominerer dansegulvet. I tillegg har bare menn har lov å sjekke opp det motsatte kjønn i Sri Lanka, kvinner blir sjekket opp.

At kvinner deltar, men på andre premisser enn menn, handler om at motstridende fortellinger om kvinner og alkohol konkurrerer om definisjonsmakten på nattklubbens arena. Den dominerende fortellingen om alkohol og kvinner i samfunnet generelt, og hos foreldregenerasjonen spesielt, er en tradisjonell fortelling hvor kvinner som drikker blir symbol på umoral og skam⁷⁷. En ung kvinnelig stordrikk er i konflikt med sin tradisjonelle familie på grunn av den moderne livsstilen hun fører med å gå ut og drikke alkohol forteller om det:

Do you think the parents who are strict to girls are strict to the boys as well?

No, they are not. *There is always discrimination there.*

⁷⁷ Jfr kontroll av kvinners bevegelsesfrihet i Sri Lanka, kapittel 3

Okay...?

Difference, you know: *The boys can go out and, you know, have fun and all that. But at the moment a girl does it, you know, she gets slapped and you know, thrown out of the house.*

Do you know why?

Because... I don't know... you see in Sri Lanka, people, *they value female virginity more than male.*

So they think when women get married they should be virgins and all that. The parents go through a lot of trouble to *protect* the child, to make sure she doesn't, you know, have sex before marriage, something like that.

Do they think there is a risk that girls have sex before marriage if they go out at night?

Yeah, something like that... You know because friends go out in the night, going out in the night is a big problem, you know for them. They have to be home by six o'clock and things like that. But the guys, you know, they can go out and stay out until around two or three in the morning, they don't care. Especially the rich people, they just give money to the boys, so they can do whatever they want. You get that as well.

So there is a big difference.

Yes, it is.

But the girls who go out...are they from more liberal families?

Those girls who go out, you know, their parents, they are more broad-minded, so they let the girls go out. You see my parents are really strict. They don't want me going out for the same reason. That's why I moved out.

(Stordrikkende kvinne i begynnelsen av 20 årene)

Den tradisjonelle fortellingen som knytter kvinner som drikker til seksuell tilgjengelighet bunnar i en kjedefortelling og lever fortsatt i beste velgående i Sri Lanka. Innenfor kjedefortellingen er frykten for konsekvensene av alkoholbruk er stor: en seksuelt tilgjengelig kvinne øker risikoen for at hun mister jomfrudommen. En konsekvens av at unge jenter mister jomfrudommen, kan være at hun mister sin verdi på ekteskapsmarkedet, og *det* bringer skam over familien i Sri Lanka (Jfr kapittel 3).

I den tradisjonelle fortellingen beskrevet overfor blir kvinner som drikker assosiert med mangel på selvkontroll og selvrespekt, samt ukontrollert seksualitet. Fortellingen har bidratt til eksklusjon av kvinner fra offentlige arenaer, og har i mange samfunn vært en måte å sikre kvinnelig underordning og maskulin dominans i samfunnet. I forlengelse av det har kvinnelige alkoholkonsumenter blitt stigmatisert som sosiale avvikere (Gefou-Madinou 1992:8).

I varierende grad har unge lankesere internalisert denne tradisjonelle fortellingen gjennom sosialiseringprosessen. Den tas for gitt. Gjennom reklame, gjennom vestlig media, Internett, og i møte med utelivet blir hverdagsvirkeligheten og tatt-for-gitt fortellinger utfordret og satt på prøve. Med utgangspunkt i foreldregenerasjonens fortellinger skaper kvinnene sine egne fortellinger i møte med nye fortellinger på nattklubben (jfr teori i kap 2). I datamaterialet utkrystalliserer det seg to fortellinger eller strategier de lankesiske da kvinnene velger. Enten gjør de opprør mot tradisjonelle fortellinger og drikker, slik den stordrikkende jenta i eksemplet overfor har gjort, eller de tilpasser seg foreldregenerasjonens fortellinger gjennom avholdenhet eller et svært moderat alkoholkonsum. Handlingsalternativene innenfor henholdsvis den vestlige, moderne fortellingen og den tradisjonelle fortellingen gir alkoholen ulik symbolsk mening: I den vestlige fortellingen blir alkohol forbundet med å være moderne og frigjort, mens i den tradisjonelle er alkohol symbol på skam og skaper dårlig samvittighet for kvinner. Som jeg var inne på tidligere, handler hvilke kvinner som kan tillate seg å leve ut hvilke fortellinger om sosial kontroll.

At de fleste, både kvinner og menn, var bevisst på det potensielle stigmaet som henger fast ved kvinner som drikker alkohol, er et uttrykk for kulturelt etterslep (jfr teori). Selv om praksisen i Colombo endres i den forstand at kvinner går ut og drikker, og at fortellingene også har endret seg blant deler av den urbane eliten (blant de stordrikkende og moderate kvinner), dominerer fortsatt fortellinger om at det ikke er akseptert til en viss grad, og det skaper konflikt og begrenset handlingsrom hos moderne unge kvinner i Sri Lanka (Jfr Fønes og Brusdal 2000). Spesielt blant den eldre generasjonen er den tradisjonelle kjedefortellingen beskrevet overfor fortsatt levende (Jfr kap 2 om generasjoner). Nattklubber er således en frisone for kvinner i Sri Lanka, men med begrensninger.

Menn derimot, har større handlingsrom og færre begrensninger på nattklubben enn kvinner. Nattklubben blir i større grad en frisone for menn i den forstand at de kan drikke seg fulle, og alkoholen blir brukt som en legitim unnskyldning til å gjøre ting som ellers ikke er akseptert (jfr time out fra normer). I motsetning til andre drikkesettinger, for eksempel familiemiddagen, som er en arena for rolig samtale og sosialt samvær, er det mer akseptert å bli synlig beruset for menn på nattklubber. Flørting og slåssing blir nevnt som to motsetningsfylte aktiviteter menn bedriver når de er fulle på nattklubber. Ofte henger de sammen. Flørter du med feil dame, står du i fare for å bli banket. Menn blir rett og slett beskrevet som usiviliserte ved at de tar seg friheter både overfor det motsatte kjønn og i

forhold til å slippe løs sinnet i offentligheten⁷⁸. Å oppføre seg usivilisert er imidlertid mer akseptert for menn enn kvinner. Det kan til og med gi status. En fortelling om maskulinitet og mannlighet hvor menn skal markere status og beskytte sitt territorium overfor andre menn blir levd ut på nattklubben eller diskoteket. Alkoholen handler her om å markere sin posisjon og mannlige identitet, om å demonstrere macho verdier:

(...) some boys they might drink because.. to feel more macho, and you know more manly, because men are supposed to drink, and that's why they drink.

(Kvinnelig stordriker i begynnelsen av 20 årene)

I Sri Lanka er det, som jeg har vært inne på flere ganger, en svært tradisjonell og patriarkalsk kjønnskultur hvor menn i stor grad har makt over kvinner og skal være familiens forsørger og overhode. Maskulinitet blir ytterligere markert ved at menn som blir aggressive eller går over grensen i flørting med det motsatte kjønn gjerne er synlig beruset og drikker sterkere drikker som arrack, scotch og bacardi (jfr kapittel 6).

De dominerende fortellingene om kjønn på nattklubben gir altså menn større handlingsrom enn kvinner, og menn har makten i den forstand at alkoholen i større grad legitimerer en time out for menn. Mens kvinner som drikker ofte blir definert som avvikere, vil det å ta en time out gjennom å drikke mye og bryte normene for akseptert atferd derimot bidra til å gi menn status. Det kan virke som om denne fortellingen om kjønn blir ekstra forsterket i drikkesituasjonen (jfr Douglas (1989) om at "alcohol construct the world as it is"). Slik peker fortellingene som blir iscenesatt på nattklubben utover selve drikkesituasjonen og sier noe viktig om samfunnet generelt, som for eksempel et tradisjonelt kjønnsrollemønster hvor kvinners atferd kontrolleres (Jfr Douglas 1989). I forlengelse av kjønnsrollemønsteret, symboliserer alkohol ulike ting for kvinner og menn, og det medfører ulike konsekvenser for kjønnene å drikke alkohol.

⁷⁸ Jfr "Alcohol changes for the worst". Hvorvidt alkoholen gjør det varierer på tvers av kulturer, og sier noe om de sosiale konstruksjonene rundt alkohol, og om kulturen i samfunnet generelt (Douglas 1989, Partanen 1991 og Room et al.2002).

Hjemmets arena: fest eller middag med familie og venner

Familie

Når det gjelder å drikke sammen med familien, er det store forskjeller blant informantene. For noen, spesielt kvinnene, er det absolutt tabu. For andre igjen er det gammel vane og helt akseptert å drikke foran familien (jfr kapittel 5). De fleste menn kan drikke sammen med familien, gitt at de er voksne. Med familie mener jeg her storfamilien, det vil si foreldre, besteforeldre, søsken og tanter og onkler.

Til tross for at det virker som om det er en stadig økende aksept for at elitekvinner drikker alkohol og blir moderat beruset på nattklubb i Colombo, gjelder det ikke i familiesettinger. Kvinner som liker å "ta litt av" når de er på nattklubb, utviser stor moderasjon i familiesituasjoner. Hvis kvinner drikker sammen med familien, drikker de derfor bare øl eller vin, mens i nattklubbens frisoner kan de tillate seg å drikke spritbaserte drinker. Blant de som drikker sammen med familien, drikker verken menn eller kvinner seg synlig beruset. Alt foregår i moderate former og i forbindelse med spesielle anledninger. Allikevel kan menn tillate seg å drikke sterkere drinker enn kvinner, som for eksempel whisky og Bacardi (Jfr analysekap 2). Familiemiddagens forløp er annerledes enn på nattklubben, og det markeres av alkoholens mening. På den ene siden symboliserer og markerer alkoholen fortsatt kjønnsforskjeller i form av at menn og kvinner kan drikke forskjellige typer alkohol. På den andre siden blir normen om moderasjon sterkere for alle i familiekonteksten. Det siste kan henge sammen med at i foreldregenerasjonens fortellinger om alkohol er moderasjon viktigere enn hos de unge. Respekt for foreldrene er som diskutert overfor fortsatt en viktig del av kulturen i Sri Lanka, og måtehold i forhold til alkohol er nettopp en måte å vise respekt på. Som grunnlag for denne respekten for eldre, ligger den eldre generasjonens symbolske makt over den yngre generasjonen (Jfr kapittel 2 og 3). Det ligger i definisjonen av situasjonen lankeserene tilbringer med foreldrene sine at de ikke skal bli synlig beruset. Således justeres forventningene til alkoholens effekt i forhold til når de drikker med venner, og effekten av alkoholen oppleves annerledes.

Med venner

Informantene møtes også for å drikke hjemme hos venner, enten hele kvelden, eller de har vorspiel før de går ut. Spesielt unge kvinner møtes og drikker hjemme. Slike settinger ligner mer på nattklubbens setting. Her er det lov til mer. De kan drikke cocktail og sterkere

alkoholtyper, og det er lov å bli full for de som ønsker det. Foreldre og samfunn er fraværende med sin sosiale kontroll, og det er venners drikkevaner og fortellinger som gjelder. Disse sammenfaller som regel med informantenes egne. Det kan synes som om denne arenaen er en enda sterkere frisone for noen enn nattklubben. Sjansene or at foreldrene får vite om det, og for at negative rykter sprer seg er mindre enn på nattklubben (Jfr elitesamfunnets tette karakter).

Også menn slipper seg mer løs sammen med venner enn sammen med foreldrene. Selv om de får servert alkohol i familiemiddagen, opplever de fleste sin første ordentlige beruselse sammen med venner. I motsetning til familiemiddagen er ikke normen om moderasjon gjeldende i samme grad i vennesettinger:

(...) The kids probably would not drink in front of their parents or show that they are drunk.(e)

I am not supposed to drink. (U)

So your parents didn't like that you were drinking..

No my parents didn't like...(u)

Probably they are not knowing. There are a lot of people who in front of their parents are good boys.

And they wouldn't want to show that they are drinking or even smoking. They won't smoke in front of their parents, and they won't drink in front of their parents. So if they are high and they fall, their friends help them out to stay at a friends place. (E)

If some of the guys, some of the friends, you know still they are like 32 years old. They get drunk like mad, but if they meet their mother, they,,like (dramatiserer å ta seg sammen), tries to walk straight and (u).

I don't think too many parents, if you were drunk and you were brought home by friends and sort of carried in and, obviously the parents would get very upset about that. But you could go out and go home with your friends, you could drink, but when you get home you are sober, you know. (E)

(To moderate menn i 30 og 40 årene)

Ungdom som drikker seg full sammen med venner slipper seg løs og lar seg rive med av rusen. Så fort de kommer hjem og møter foreldrene, tar de seg sammen og er plutselig ikke så beruset lenger⁷⁹. Det virker som om vennegjengen er forumet hvor mange kan slippe seg løs og eksperimentere med alkohol og beruselse og hvor det er lov å bli full. I familiens kontekst tilpasser de seg mer til foreldrenes fortellinger om alkohol og handler i tråd med dem, mens

⁷⁹ At en kan skjule alkoholkonsumet for foreldrene ved å "bare ta seg sammen" når en kommer hjem, sier igjen noe om sosiale konstruksjoner rundt beruset atferd.

sammen med venner gjelder andre fortellinger og de kan eksperimentere med andre atferdsnormer (jfr kapittel 2).

Forretningsrepresentasjoner

Ved forretningsrepresentasjoner og i møte med forretningsforbindelser er det vanlig å konsumere alkohol. Spesielt i det private næringsliv og i kulturbransjen i Sri Lanka brukes alkohol som kontaktskaper i møte med kunder og kollegaer. Forretningsmiddagen er en situasjon der fritidens fortellinger og arbeidets fortellinger blandes. I en slik setting bør man ikke bli full. Moderasjon er svært viktig, og det understrekes av at de fleste drikker lite og typen alkohol konsumerer, nemlig øl eller vin (Jfr alkoholens fortellinger). I fortellingen om arbeidslivet har alkoholen symbolsk mening ved at den er fraværende. Mens i fortellingen om fritid, symboliserer alkoholen avslapning, time- out og sosial samvær. Å drikke alkohol på dagtid eller midt i uka, ødelegger derimot for arbeidet. I en forretningsmiddag kombineres disse fortellingene. Alkoholen er til stede for å fylle en relasjonsbyggende funksjon som sosial smørning, men bare i begrensede mengder for å sikre moderasjon. Selv om noen drikker store mengder alkohol i forretningsmiddagen, ”tillater” de seg ikke å la seg rive med av rusen i samme grad som i mange andre settinger. Det gjelder både stordrikkere og de moderate. En kvinnelig stordrikkere reflekterer litt rundt dette:

(...) If I don't enjoy my company, I can have three bottles of wine and not get high. *It just depends on who I am with and the atmosphere.* So if I am, let's say... if I am at an official thing, and my boss and anyone is around, I can easily drink, but I would never get high. You know, it's just like I am controlling myself. But I can have two glasses of wine and be with my friends and, you know, *it's just the atmosphere that makes me get high, you know.*

(Mary)

Eksemplet sier noe om hvilke sosiale konstruksjoner som ligger i beruset atferd.

Forventninger til alkoholens virkning ligger i situasjonen. I tillegg til hvem en drikker sammen med, påvirker definisjonen av drikkesituasjonen den opplevde effekten av alkohol⁸⁰. Scenariet å ta seg en øl med forretningsforbindelser midt i uka har andre forventninger bygget inn i seg enn å gå ut på nattklubb en lørdag kveld. Selv om handlingen er den samme, å drikke alkohol, gis den en helt annen mening. På sett og vis er en fortsatt på jobb og normer og roller blir ikke suspendert på samme måte som i nattklubbens liminale fase. Alkoholens mening i en

⁸⁰ Jfr teorien om den kollektive drikkekultur, se Pedersen 1998 for mer.

forretningsmiddag er heller å smøre og fremme sosiale relasjoner. Fritid symboliserer i en slik kontekst ofte det motsatte av arbeid, og aktivitetene vi bedriver på jobb og på fritiden, spesielt på nattklubben, er helt forskjellige – arbeid er en sfære for edruskap, og fritid en sfære hvor det er lov å drikke seg full: “There is a time for work and a time for play; a time for drunkenness and a time for sobriety. Day and night, weekday and week-end, work time and leisure time; these mark the boundaries of ordinary separation of abstinence-time from drinking-time (...).” (Gusfield 1989:78).

Oppsummering

Både type alkohol og drikkesituasjoner er mettet med symboler og fortellinger som knyttes til distinksjon, kjønn, integrasjon, sosial mobilitet, time out fra hverdag og sosiale normer. Alkohol benyttes også av individene til å markere sine identiteter i drikkesituasjonene. Fortellingene er avgjørende for hvordan effekten oppleves, og hvilken ”beruset atferd” en kan tillate seg. Det er også ulike regler for hvem som kan drikke hva, spesielt med hensyn til kjønn, og hvilke alkoholtyper som passer i ulike situasjoner. Hvilke type alkohol som konsumeres, og av hvem, blir en symbolsk markør på hvilken situasjon en befinner seg i. Og som vi så, er effekten av alkoholen avhengig av hvilken situasjon den drikkes i. Samme mengde vin kan resultere i helt ulik atferd i ulike kontekster. At det er ulike regler for hvem som kan drikke hva, og hvilken atferd en kan tillate seg, handler om at det foregår en kamp om definisjoner i situasjonen. Fortellingen som blir den dominerende i situasjonen, vinner kampen. Hvordan alkoholens symboler tolkes, avhenger av hvilke fortellinger som er gjeldende, og hvem som har definisjonsmakten. Det er ulike regler for både kvinner og menn og idealtypene med hensyn til hvem som kan tillate seg å ta i bruk hvilken fortelling uten å bli stemplet som avviker (Jfr kapittel 2). På nattklubben dominerer andre fortellinger enn i familiemiddagen. Når fortellingene og scriptene skifter, tolkes handlinger og alkoholens symboler i et nytt lys. Til tross for kjønns spesifikke atferdsnormer som definerer situasjonen og legger bånd på kvinners handlingsrom på nattklubben, gjelder de for eksempel i varierende grad innenfor de ulike idealtypene. Både kvinner og menn fra de ulike idealtypene opplever nattklubben som friske fra samfunnets normer i ulik grad. To viktige forklaringsmekanismer her er respekt for eldre og opplevd sosial kontroll.

Kapittel 7:

Betydningen av moderniseringsprosesser for alkoholens fortellinger

I følge informantene har mye endret seg på alkoholfeltet i Sri Lanka de siste årene, spesielt de siste to årene blir nevnt som en milepell. Kort oppsummert, kan en si at nye fortellinger om alkohol har manifestert seg på tre områder:

- Kjønsroller er i endring. Det har alltid vært akseptert for menn å drikke, men elitekvinnene inntar i stadig større grad de offentlige arenaene og drikke mer.
- Høyt alkoholkonsum knyttes til en vestlig og moderne identitet som symbol på status og opprør mot det tradisjonelle.
- Den yngre eliten drikker mer enn den eldre eliten, og de starter å gå ut på nattklubb i stadig yngre alder.

Hvilke samfunnsforhold i Sri Lanka kan i følge informantene bidra til å forklare endringene på alkoholfeltet?

Økt eksponering for en moderne - og vestligorientert kultur

Endringene på alkoholfeltet i Sri Lanka forklares av informantene med modernisering og vestliggjøring. Samfunnsendringene danner nye hverdagsvirkeligheter individene lever sine liv ut i fra. Nye fortellinger om alkohol konkurrerer med tradisjonelle fortellinger om alkohol i stadig økende grad. Hvilke moderniseringsprosesser legger informantene vekt på som årsak til endringer på alkoholfeltet i Sri Lanka? Og hvordan kan generasjonsperspektivet belyse endringene (jfr kapittel 2)?

Eksponering av vestlig kultur gjennom tv og Internett, samt elitens reiser og studieopphold i utlandet, blir oppgitt som en viktig årsak til endringene. I tillegg forteller informantene om foreldre som er blitt ”snillere” på grunn av økt eksponering for en ny og moderne kultur som har utfordret deres hverdagsvirkeligheter (Jfr kap 2). Det innebærer at den yngste generasjon elite har mindre begrensninger nå enn for noen år siden. Mary og Chamindra ⁸¹, som er i 30

⁸¹ Jfr eksempel fra stordrikkere i kapittel 5

årene, har først i de senere årene har begynt å både drikke og gå ut alene og forteller om hvordan dagens ungjenter har det mye lettere enn de selv hadde det.

My parents would never have allowed us to go out like this, you know... at eighteen or nineteen, they would never allow. (Chamindra)

They are very strict. I mean they would go and pick you up at school, bring you home, even if you have to go for a friends place, you can't stay over night, you know. So the parents are pretty, pretty strict here, generally. I mean you can maybe lie to the parents who are strict, but..ehh (Mary)

Is this for your generation, or...what about the younger generation?

Our generation...(Mary)

It is easening up now... now it's a bit.. eh...(Chamindra).

I think now people are a bit... like their awareness is more...because *they are exposed to so much more. You know they watch like MTV and... I mean, everything in Colombo has changed. You know, we never had coffe-places like this.* (Mary)

(Stordrikkende og moderat jente i 30 årene)

Internasjonale skoler

En årsak flere oppgir som årsak til at ungdom drikker mer blant eliten i Colombo, er at internasjonale skoler har kommet på banen i Colombo og tiltrekker seg elitebarna (Jfr kapittel 3). På de internasjonale skolene er vestlige verdier gjeldende i større grad enn på de lokale privatskolene, noe som i følge flere betyr mindre disiplin:

Do you think there is a difference between the students now and when you where a student?

Yes, it's quite different, you know. I can see when fourteen - fifteen year old going for these clubs you know, and they drink you know. Ehh... it has changed, I can say in general, within the last two years I can see a....eh, you know, what you call it, you know...people have changed, you know. The younger generation have changed very quickly. Now they go for, you know, when they are thirteen-fourteen they go for nightclubs, they just start drinking, smoking. That's happened within the last two years, you know.

The last two years?

The last two years, yeah.

Do you now why?

I think... what I am trying to say is... I have to tell you this. You know, after the international schools started, you know. Only after they started it have happened things... I feel they don't have control. If you take the local schools, there are a lot of controls you know. You can't do whatever you want. If you get caught going to a pub in the night or whatever, you will be sacked. But whereas international

schools, they are maybe, maybe the education is higher than the local schools, but the discipline is at a very low level.

(Moderat mann i 40 årene)

Eliten som har gått på internasjonal skole er i større grad enn andre orientert mot en mer vestlig og liberal livsstil. At alle stordrikkere i denne studien har gått på internasjonal skole understreker det, i motsetning til de mer tradisjonelt orienterte avholdne som har gått på det offentlige universitetet i Colombo.

Oppløsning av familiestruktur – respekt for foreldre svekkes

Oppløsning av familiestrukturer blir oppgitt som en annen grunn til at både unge drikker mer nå enn tidligere. På grunn av økonomisk utvikling og en mer markedsorientert økonomi, jobber foreldre mer enn før. Penger er viktig for mange innen elite. Foreldre får derfor mindre tid til barna sine. I følge noen av informantene resulterer det i at dårlig samvittighet driver foreldrene til å gi barn både mer frihet og penger til å gjøre hva de vil:

You see the nineteen or eighteen year old boys who are in clubs to drink, they don't have their own money, so it's their parents who give them (E).

... I don't know. These parents are probably giving kids also... (U)

Yeah, and that is also another factor, isn't it? Like parents have changed now.(E)

Yeah, they give allowances like I never got...ha, ha. We got a very small amount...like you could eat something, but it was not enough to drink. (U)

I see now, like a lot of people say that even parents have less time for kids because they are working and they are more involved in making money and it's lots of people like that, so we see all this little young kids who are not even working coming in these huge vehicles, you know, huge cars and stuff, so...(E)

So what the parents are trying to do is that since they don't give attention, they try to make it up with money. Then the kids have too much money to spend. They have mobile phones and. (U)

School kids have mobile phones. (E)

(Avholdsjenter i 20 årene)

Økt frihet for de yngre, både menn og kvinner, kan også være en av forklaringene på at respekt for eldre kan synes å være på vikende front innen noen deler av eliten. Svekket respekt for foreldrene kan igjen fører til svakere opplevd sosial kontroll, og prisen de må betale for å benytte alkohol til å markere opprør mot tradisjonelle verdier er ikke lenger like stor for alle. Stordrikkere fra liberale familier er som vi så tidligere gode eksempler på det.

Våpenhvilen

To år blir nevnt av alle som en milepæl i forhold til utvikling av en mer vestlig orientert kultur og økt alkoholkonsum blant unge. En årsak til at alle nevner to år som et viktig skille i forhold til når endringene på alkoholfeltet startet, kan muligens skyldes våpenhvileavtalen som trådte i kraft i desember 2001, ca to år før intervjuene ble foretatt. Etter våpenhvilen har kulturen i følge informantene blitt mer åpen, og flere vestliginspirerte utesteder og kafeer har kommet opp i Colombo:

Lot of things have changed due to the peace, you know. More clubs have come up which we never had before the peace. We used to only have the Blue and the Library, you know and then Cascades has always been ... So like that, a lot of places are popping up. There are a lot of pubs coming up. (Mary)

(Stordrikkende kvinne i 30 årene)

Elitens forhold til den etniske konflikten i Sri Lanka er et interessant aspekt her. Ingen av informantene følte at den etniske konflikten hadde noen spesiell betydning for deres liv. Noen fortalte at de kjente noen som var i hæren eller levde i konfliktområder, men de var ikke personlig engasjert i konflikten på noen måte. Denne ignoransen var litt overraskende, men sier kanskje noe om hvor annerledes og isolert Colombo eliten lever sammenlignet med resten av lankeserne⁸². Den eneste måten elite har følt krigen på kroppen, er at de har fått mer bevegelsesfrihet etter våpenhvilen, spesielt kvinner:

How was it like when the war was going on. What was different from now? Was the society more closed?

Yeah it was, and there were so many more checkpoints (Chamindra).

Yeah, there were a lot of... everywhere you go there was checkpoints (Mary)

But they still have checkpoints?

Yeah, but they don't stop you that often, you know. There was a case I think that fewer girls would go out or have a girls' night. Now we feel very safe to go out. I mean I wouldn't say very, very safe, but I mean we don't get checked as much. But earlier we would get stopped of the army-guys, and they would get you to get down. And you know when they saw you are only girls, you have to get down and, you know. So I think girls also tended not to go out during that time. You had to more or less go around with a crowd. (Mary)

So did the guards at the checkpoints did stop you because you were girls?

⁸² Jfr ungdomssurvey hvor de fleste ungdom i motsetning til deler av eliten uttrykker negative holdninger om samfunnet og sine life-chances i Sri Lanka, noe som reflekterer den pågående etniske konflikten (Hettige 2003).

They had to, you know, because... (Chamindra)

They had to, especially when they see you are like, like, you know, like a bit of an upper... you know the way you be dressed... I am not saying we are upper class as such, you know, but they just could see a difference. So then they just harass you, you know (Mary).

(Stordrikkende og moderat kvinne i begynnelsen av 30-årene)

Vi ser her at i tillegg til en mer åpen kultur og flere steder å gå ut på, har våpenhvilen gitt ungdom, spesielt kvinnene, større bevegelsesfrihet. Som konsekvens går kvinner i større grad ut og drikker.

Endring i et generasjonsperspektiv

I følge Frønes og Brusdal (2000) spores endringer først i den yngre generasjonen. En del tyder på at de moderne fortellingene om alkohol har slått ned blant den yngre eliten i større grad enn den eldste eliten. Som vi har sett, er stordrikkere gjennomsnittlig yngre enn de andre idealtypene. De yngre informantene skryter generelt mer enn de eldre av at de har vært fulle. De eldre legger mer vekt på moderasjon, og dem finner du følgelig flest av blant de moderate. Fortellingen om livssløpet som noe en organiserer livet og identiteten rundt, er en forholdsvis moderne fortelling i den vestlige verden. Hvilke betydning handlinger og symboler får, er avhengig av hvor i livssløpet en befinner seg (Frønes 2001). I et slikt perspektiv kan det tenkes at stordrikkere er på et stadium i livet hvor det er mer akseptert å eksperimentere med alkohol. At stopperne og de moderate drakk mer da de var yngre, kan tyde på at det er tilfellet. De fleste informantene forteller for eksempel at yngre drikker mer enn eldre, og at de selv drakk mer da de var yngre:

(...) But still I don't drink as much as I used to, when I was from 20, 19 to 24, I drink less now .

So people drink more at a certain age?

I remember I came to a stage where the situation changed. But you know I enjoyed, I had fun... had a good time.

(Moderat mann i 30-årene)

Å gå over i nye stadier i livssløpet gjennom å få jobb, familie og forpliktelser, innebærer at mange roer seg ned og får et mer moderat forbruk av alkohol⁸³.

⁸³ Jfr moderasjon som symbol på kontroll, betydningsfullhet i kap 5 og 6.

Fenomenet der alkoholkonsum minker generelt med økende alder kalles ”maturing-out” (Nilsen og Rudberg 1990). Forskning fra Norge viser at alkoholbruk har sammenheng med alder og hvor i overgangsfasen mellom barn og voksen du befinner deg. Å flytte hjemmefra i slutten av tenårene og begynnelsen av 20 årene, starte på utdanning eller få jobb innebærer en rolleovergang hvor alkoholkonsumet ofte er høyt, for så å synke når en etablerer seg i stabilt samliv og får barn. Også forskning fra andre land viser et høyt alkoholkonsum i denne aldersgruppen (Hammer og Vaglum i Pedersen 2001:80). Alkoholen blir i denne fasen en viktig del av opprørs- og løsrivelsesprosessen fra foreldre, og en måte å teste grenser før en etablerer en selvstendig identitet. Forholdene er imidlertid annerledes i Sri Lanka enn i Norge. Til tross for at noen av informantene i denne studien flytter hjemmefra før de gifter seg, er det mer unntaket enn regelen, i hvert fall tradisjonelt sett. Muligens er tradisjonen i ferd med å endres med moderniseringsprosesser? Betyr det at drikkevaner og fortellinger er i ferd med å endres, eller er det bare en naturlig konsekvens av hvor du er i livsløpet at folk roer seg ned når de blir eldre? Kan det tenkes at stordrikkere befinner seg i en overgangsfase akkurat nå, og at de vil roe seg ned når de blir eldre? Eller tilhører stordrikkere en historisk generasjon som generelt drikker mer enn tidligere generasjoner på grunn av samfunnsendringer? Utgjør moderniseringsprosessen i så fall et vannskille mellom generasjonene i Sri Lanka (Jfr sosial og historisk alder i kapittel 2)?

Modernisering og vestliggjøring har, som diskutert overfor, ført til at mye har endret seg i Sri Lanka, også på alkoholfeltet. Den sosiale alderen på tidspunktet endringene har foregått har nok en del å si for hvilke fortellinger om alkohol en del av eliten tar i bruk i fortellingen om seg selv. Spesielt i forhold til de stordrikkende og moderate unge kvinnene kan det synes å være tilfelle. Ikke alle i samme sosiale alder på tidspunktet for samfunnsendringene tar i bruk nye fortellinger om alkohol. Som vi har sett, er flere av de avholdne forholdsvis unge. Det som skiller denne gruppen fra de andre, er deres orientering mot tradisjonelle verdier og familie. I tillegg opplever de større grad av sosial kontroll i Colombos elitemiljø. Slik kan en si at alkohol spiller en viktig rolle i en overgangsfase for den yngre eliten som er orientert mot vestlige og moderne verdier.

Alkoholens symbolske mening i et moderne overgangsritual

Som konsekvens av sekularisering er alkohol i følge Pedersen (1992) en viktig del av overgangsritualet mellom barn og voksen i moderne samfunn. Det innebærer at tradisjoner og religiøse overgangsritualer har mistet sin integrerende funksjon, og oppstår i nye

former (Jfr Giddens 1991, Pedersen 1992). Den nye overgangsperioden til voksenlivet er generelt mer symbolfattig. Og i dette symbolfattige landskapet blir alkoholen ofte tatt i bruk som symbolsk ritual for å markere at barndommen er forlatt (Pedersen 1992). I følge Room et al 2002 har ungdomstiden utviklet seg til en egen kultur i moderne samfunn, en kultur som også har nådd flere U-land. Mye tyder på at det også er tilfelle for den urbane eliten i Colombo (Jfr Hettige 2002). Alderen på tidspunkt for endringene beskrevet overfor, har derfor betydning for hvilke meninger alkoholen får i livene til den vestligorienterte delen av den urbane eliten. Det kommer til uttrykk spesielt i forhold til kvinner. Selv om stadig yngre lankesiske menn går ut og drikker i stadig yngre alder, har det for så vidt alltid vært akseptert å drikke alkohol for menn, og alkohol har vært en viktig del i løsrivelsesprosessen fra foreldre, og i sosialisering til en maskulin identitet (jfr Pape 2002:101 om alkohol som viktig del av sosialisering til en mandig identitet). Endringene og betydningen av den sosiale alderen kommer derfor best til syne i forhold til de vestliggjorte, unge kvinnene, som vi ser tar i bruk alkohol som symbol på frigjøring og en moderne identitet. Det kan tenkes at den yngre eliten også tar med seg fortellingene inn i voksenalderen. Kanskje blir de igjen mer liberale overfor sine barn, og slik vil fortellingene og alkoholvanene gradvis endre seg med endrede hverdagsvirkeligheter i et samspill mellom individ og samfunn (Jfr Giddens 1984, Berger og Luckman 2000 (1966), Frønes 2001 i kapittel 2).

Oppsummering:

Strukturelle og kulturelle endringer som følge av moderniseringsprosesser danner nye fortellinger om alkohol den urbane lankesiske eliten tar i bruk på alkoholfeltet. Endringene kommer i større grad til uttrykk blant de yngste informantene. Endringsprosessene kan tenkes å utgjøre et slags vannskille, som innebærer at den yngre eliten lever livene sine ut fra en helt annen virkelighet enn den eldre eliten (jfr kapittel 2). Det har konsekvenser for alkoholens mening i livene deres. Med gradvis oppløsning av normer og tradisjoner, kan alkoholens synes å til en viss grad ha fått økt betydning for utprøving av roller og identiteter i en overgangsfase mellom ung og voksen for den yngre, lankesiske eliten.

Kapittel 8: Oppsummerende og avsluttende betraktninger

Formålet med denne oppgaven har vært å forstå hvilke mening alkoholen har i livene til den urbane eliten i Sri Lanka, og hvordan disse påvirkes av pågående moderniseringsprosesser. Som kulturelt symbol er alkoholen bærere av fortellinger som springer ut fra individets hverdagsvirkeligheter og finnes på ulike nivåer i samfunnet: Fortellinger om alkohol definerer dominerende normer og verdier knyttet til alkohol i det lankesiske samfunnet, de definerer drikkesituasjoners plot og script, og de tas i bruk i individets biografiske fortellinger om seg selv. Fortellingene gir slik mening til symboler og handlinger (Frønes 2001). Hvilke fortellinger om alkohol som ligger til grunn for den lankesiske elitens meningskonstruksjon og handlinger i forhold til alkohol, kan være respons på både sosiale normer i drikkesituasjonen og individuelle ønsker og ambisjoner (Jfr Skjelmerud 1998, Baklien og Samarasinghe 2003, se kap1).

Funn i denne oppgaven viser alkohol er bærer av ulike og til dels paradoksale fortellinger både for individet, og i sosiale situasjoner i Sri Lanka. Alkoholens ulike meninger kan sees i lys av pågående moderniseringsprosesser i Sri Lanka. Fortellingene på alkoholfetet i Sri Lanka har vokst frem fra en spesifikk kulturell og historisk kontekst. Med modernisering av samfunnet blir samfunnet mer kompleks, og med det har alkoholens symbolpanorama⁸⁴ blitt mer kompleks. Alkoholens symoler blir flere, og det blir vanskeligere for individet å orientere seg i alkoholens symbolpanorama når de skaper sine egne biografiske fortellinger.

Ulike idealtyper – ulike fortellinger om alkohol

Både type alkohol individet drikker, og drikkesituasjonene, er bærere av fortellinger. Hvilke drikkemønster (hva de drikker, hvor mye og i hvilke situasjoner) eliten har sier derfor noe om hvilke fortellinger de tar i bruk fra alkoholens stadig mer komplekse symbolpanorama. Fire idealtypiske drikkemønstre kom til uttrykk blant informantene: de moderate, stordrikkerne, stopperne og de avholdne. De ulike idealtypene skiller seg fra hverandre med hensyn til sosial og geografisk bakgrunn og hvilke fortellinger om alkohol de tar i bruk. Hvilke fortelling om alkohol de tar i bruk, er avhenger av hvorvidt de orienterer seg mot moderne eller tradisjonelle verdier. Alkoholen blir således en identitetsmarkør som sier noe hvem som er ”moderne” og hvem som er ”tradisjonelle”. Alle idealtypene bruker alkohol, enten de drikker

⁸⁴ Begrepet symbolpanorama er hentet fra Ødegård 1996:114

eller ikke drikker, til å posisjonere seg og distingvere seg i forhold til andre innad i eliten og i samfunnet generelt. Distinksjonens symboler gis mening i lys av fortellingene de ulike typene alkohol bærer med seg, og distinksjon uttrykkes gjennom idealtypenes valg av alkoholvaner.

For de *moderate* er konsum av moderate mengder alkohol i sosiale situasjoner viktig for hvem de ønsker å være. De drikker for å ta en time out fra en stressende hverdag og oppnå et sosiabelt fellesskap med vennene sine. Av og til tar de moderate også en time out fra sosiale normer gjennom å drikke seg full, men det er svært sjelden. Deres alkoholpreferanser er styrt av ønske om å være moderate, og de velger alkoholvarer som symboliserer moderasjon, det vil si hovedsakelig øl og vin. Gjennom valg av alkoholvaner distingverer de seg fra stordrikkene. Normen om moderasjon virket imidlertid paradoksal. På samme tid som de moderate distingverte seg fra stordrikkene gjennom å proklamere hvor viktig det er å drikke moderat og ikke bli full, skrøt de og fortalte velvillig og fnisete i vei om episoder hvor de hadde vært beruset. Den paradoksale normen om moderasjon er uttrykk for en ambivalens, som igjen er et uttrykk for kamp om definisjoner som foregår i forhold til hvilke fortellinger som er viktig for hvem de ønsker å være: moderne eller tradisjonelle?

Stordrikkene derimot, distingverer seg fra de moderate og de som ikke drikker i det hele tatt, som de kaller ”narrow minded”. Stordrikkene er mer orientert mot en moderne og vestlig livsstil og forteller en biografisk fortelling om seg selv hvor alkoholen blir symbol på en motkulturell identitet. Å gå mye ut og drikke mye, da gjerne hardere alkoholvarer som forbindes med time out fra samfunnets normer, blir symbol på opprør og status innen moderne identitet. Nattklubben er stordrikkernes hovedarena for time out fra samfunnets normer.

Stopperne på sin side veksler mellom hvilke fortelling de tar i bruk. De drakk mye før, og alkoholens symboler ble hentet fra fortellinger hvor det ga status å drikke mye og de drakk følgelig mye cocktail, whisky og arrack. Nå har de derimot tilpasset seg fortellingen som synes å være den mest dominerende i Sri Lanka, nemlig en fortelling hvor normen om moderasjon er viktig. Det symboliserer de gjennom å ikke drikke noe særlig, og hvis de drikker, velger de alkohol som knyttes til moderasjon. For stopperne er alkoholens mening knyttet til sosial mobilitet og et ønske om integrasjon. To fortellinger om alkohol har de benyttet for å få innpass i Colombo-eliten som innflyttere: Først den moderne fortellingen der høyt alkoholforbruk tolkes som status, en fortelling som brøt med fortellingene de hadde med

seg hjemmefra. Det kreves imidlertid høy sosial kompetanse for å lykkes på alkoholfeltet. Stopperne møtte fortellinger som utfordret fortellingene var sosialisert inn i, men de hadde ikke kroppsliggjort elitens sosiale script og manglet den symbolske kapital for å lykkes. Det er begrensninger for hvem som kan benytte de moderne fortellingene, og stopperne kjente ikke kodene. De skiftet derfor strategi etter hvert og tilpasset seg den dominerende fortellingen om moderasjon, eller de ble totalt avholdne. Det siste gjelder spesielt kvinnene. Stoppernes historie uttrykker alkoholens paradoksale mening: alkoholen knyttes til både integrasjon og distinksjon på en gang.

De avholdne består for det meste av kvinner. De er mer orientert mot tradisjonelle verdier, og distingverer seg fra de som drikker gjennom å ikke drikke. Tradisjonelt har alkohol vært forbeholdt menn. Menn som drikker er normalt og det forbindes i mange sammenhenger med status. Å drikke alkohol for kvinner har derimot vært, og er fortsatt til dels forbundet med avvik. Avhold blir her et symbol på tilpasning til den tradisjonelle kvinnerollen og høye ambisjoner. Det å nå langt innen akademia og innen det offentlige universitetet, som er består av den mer tradisjonelle delen av eliten, er viktigere for dem enn å drikke seg full og oppnå status blant den vestligorienterte delen av eliten.

Brudd eller kontinuitet?

Er fortellingene individet tar i bruk i sitt identitetsprosjekt en refleksjon av sosiokulturell bakgrunn (Jfr Bourdieu 1995)? Eller har modernisering resultert i at eliten i større grad er fristilt fra sosial bakgrunn og overleverte verdier, og at deres identitetsprosjekt er blitt et refleksivt prosjekt hvor blant annet valg av alkoholvaner er et viktig identitetssymbol (Jfr Giddens 1992)?

De avholdne, og til en viss grad stopperne og de moderate, har på mange måter tatt med seg familiens fortelling om alkohol i fortellingen om seg selv. Et markert brudd ville medført sanksjoner i det tette elitesamfunnet i Colombo. Stordrikkene fra liberale familier opplever derimot ikke den sosiale kontrollen i samme grad som de andre, og deres opprør mot det tradisjonelle blir ikke så problematisk. Stordrikkene fra liberale familier tilhører svært rike familier som er en selvsagt del av eliten. De kjenner kodene på feltet godt, og de vet hva som "er lov" eller "ikke lov". De er også klar over at folk prater og sladrer, men hever seg over det og distingverer seg ytterligere. Deres posisjon på feltet trues ikke av sosial kontroll om de bryter normene for passende atferd. Stordrikkene fra liberale familier kommer fra en del av

overklassen som alltid har hatt større frihet enn de andre idealtypene. Slik representerer deres fortellinger et brudd med samfunnets fortellinger i større grad enn foreldrenes fortellinger. Stordrikkernes fortellinger om alkohol kan tenkes å være den symbolske fortellingen på feltet for andre i Sri Lanka som orienterer seg mot vestlige verdier (jfr Bourdieu 1995 og kapittel 1 om rollemodeller).

Funnene i oppgaven støtter Bourdieu sin tankegang om at både sosiokulturell- og geografisk bakgrunn, samt kjønn, har betydning for hvilke fortellinger individet tar i bruk på alkoholfeltet, og hvorvidt deres strategier er vellykkede for å oppnå status. For de fleste idealtypene representerer fortellingene om alkohol de tar i bruk i sin biografiske fortelling en kontinuitet i forhold til familiens fortellinger. Eksemplet om stopperne viser også at det er viktig å kjenne kodene på feltet for å delta. I tillegg til kulturell kapital, er opplevd sosial kontroll en viktig mekanisme som bestemmer hvorvidt lankeserende reproducerer sosialiseringens internaliserte fortellinger. Det kan tenkes at den paradoksale normen om moderasjon beskrevet overfor er uttrykk for at også de moderate forbinder høyt alkoholkonsum med staus innenfor en moderne fortelling, men at de ikke tør leve ut denne fortellingen om seg selv i samme grad som stordrikkene grunnet sosial kontroll. Den sosiale kontrollen springer ut av respekt for foreldre, som er et svært viktig aspekt ved familieorienterte samfunn som Sri Lanka. Prisen å betale for å bryte med foreldrenes fortellinger kan derfor være høy, og hvordan de ulike idealtypene tar i bruk fortellinger er betinget at hvor sterkt de opplever den sosiale kontrollen i elitesamfunnet.

Selv om fortellingene tar i bruk i stor grad representerer en kontinuitet, bryter noen med både foreldrenes dominerende fortellinger og samfunnets dominerende fortellinger på en gang gjennom å ta i bruk de moderne fortellingene om alkohol.

Stordrikkene fra tradisjonelle familier har gjort fullstendig opprør mot familien gjennom sine vestligorienterte alkoholvaner. De opplever også konflikt i forhold til foreldrene med hensyn til dette. Denne gruppen har utviklet en motkulturell identitet som representerer et brudd med familiens kultur. De er i konflikt med foreldrene sine på grunn av livsstilen de lever. Allikevel kan det tenkes at de ikke opplever den sosiale kontrollen på samme måte som de moderate og avholdne. Stordrikkene fra tradisjonelle familier har gått på internasjonal skole, og har mange venner i eliten som også er vestligorienterte og liberale i forhold til alkohol. For denne gruppen er venner en svært viktigere referansegruppe, og venneintegrasjon sikrer deres

posisjon i eliten. På en annen side kan det tenkes at de er i en overgangsfase hvor de bruker alkohol til å markere frigjøring fra foreldrene sine. Kanskje vil denne gruppen moderere alkoholforbruket sitt når de blir eldre og bli mer moderate? Mye tyder imidlertid på at moderniseringsprosesser og endringer beskrevet i kapittel 3 og 7 utgjør et vannskille hvor samfunnsendringene har påvirket denne gruppens hverdagsvirkeligheter. Kanskje er denne gruppen mer fristilt fra tradisjoner og har fått et mer refleksivt forhold til sin egen identitet? Det kan i hvert fall tenkes at fortellingen om en refleksiv identitet hvor individet velger fritt mellom alkoholvaner står sterkt hos denne gruppen, uten at det betyr at de står helt fritt til å velge fortellinger om alkohol i alle situasjoner. For eksempel i familiesettinger gjelder normen om moderasjon. De unge stordrikkere tilpasser seg her foreldrenes fortellinger, som kanskje ikke stemmer overens deres egne fortellinger om seg selv. På andre arenaer igjen, som for eksempel nattklubbens arena, kan for eksempel stordrikkere og noen av de moderate i større grad leve ut fortellingen om seg selv da den samsvarer mer med den dominerende fortellingen i situasjonene. Her knyttes alkohol til opprør mot samfunnets normer og identifikasjon med en vestlig og moderne livsstil. Nattklubben som unntaksarena er imidlertid bare tilsynelatende. Også her foregår det en kamp om definisjoner mellom tradisjonelle og moderne fortellinger om alkohol. Fortellingene og posisjonene i situasjonen kan være vanskelig å tyde:

Men det er sannsynlig at den historiske utviklingen har skapt flere situasjoner hvor den sosiale identiteten må skapes, mens posisjonenes kulturelle script blir mindre tydelige (Frønes 2001:49)

Kjønn. I tillegg til stordrikkere fra tradisjonelle familier, er moderate kvinner og stordrikkende kvinner gode eksempler på at nye fortellinger om alkohol tas i bruk. Disse kvinnene har kanskje drukket litt alkohol i familiesettinger, men inntil nylig har kvinner som går ut alene og drikker alkohol i offentligheten vært svært uvanlig. I den tradisjonelle fortellingen om kvinner og alkohol har kvinner som drikker blitt knyttet til seksuell tilgjengelighet og skam. Denne fortellingen har uttrykt seg gjennom kjønnsespesifikke atferdsnormer og forventninger på nattklubben. Selv om de tradisjonelle fortellingene er i endring, og alkohol har blitt en viktig markør på moderne identitet og frigjøring for kvinner, gjelder fortsatt de tradisjonelle kjønnsespesifikke atferdsnormene i drikkesituasjonen. Kvinner deltar på andre premisser enn menn, hvor alkohol forbindes med status og mandighet. Det er akseptert at de drikker, men de skal ikke bli fulle slik som menn kan tillate seg å bli av og til. Den tradisjonelle og moderne fortellingen om kjønn og alkohol eksisterer side om side, og det foregår en kontinuerlig kamp om hvilken fortelling atferden skal tolkes innenfor.

Modernisering og endrede kjønnsroller, har skapt nye, strukturelle muligheter for moderne elitekvinner og leve sine liv ut fra. At noen av elitekvinnene i den sammenheng tar i bruk nattklubben som friarena og lever ut den moderne fortellingen om alkohol, selv om de møter motstand i form av kulturelt etterslep, er et tegn på at fortellingene er i endring.

Å drikke eller ikke drikke: et spørsmål om identitet?

I følge Wiederberg (2001) posisjonerer individet seg og gir inntrykk av seg selv gjennom samfunnsdiskurser, eller fortellinger. Alkohol er viktig i den lankesiske elitens refleksive fortelling om identiteten. Riktignok bidrar habitus og sosial kontroll til at sosiokulturell- og geografisk bakgrunn, samt kjønn, i stor grad blir avgjørende for hvilke fortellinger om alkohol eliten tar i bruk i praksis. Likevel virker det som om fortellingen om en moderne, refleksiv identitet, hvor alkoholens symboler er viktige, er en viktig fortelling mange innen Colombo-elite posisjonere og uttrykker seg innenfor på ulike måten. Stordrikkene gjør det gjennom å identifisere seg helt med den. De moderate, og til dels stopperne, gjør det gjennom den paradoksale normen om moderasjon. Å drikke eller ikke drikke blir således et spørsmål om identitet. For den urbane eliten i Sri Lanka handler det om et spørsmål om en moderne eller tradisjonell identitet.

Avsluttende betraktning – kunne noe vært gjort annerledes?

Oppgavens tema har vært å se på hvilken mening alkoholen har i livene til den lankesiske eliten, sett i lys av moderniseringsprosesser. Jeg har ikke vært ute etter hva eliten faktisk drikker, men hvilke sosiale konstruksjoner de har rundt alkohol. Når kvinnene skryter av sitt alkoholkonsum til meg, kan det være uttrykk for hvordan de ønsker å presentere seg selv i tråd med rådende fortellinger i samfunnet (jfr Wiederberg 2001). I følge Jamieson (2002) og Frønes (2001), endrer fortellingene seg raskere enn praksisen, og det kan tenkes at et kulturelt etterslep vil sette begrensninger på lankeserens faktiske praksiser på alkoholfeltet. Når stordrikkene skryter av sitt høye alkoholkonsum, kan det derfor være en måte å posisjonere seg på heller enn uttrykk for hva de faktisk gjør. Ofte er det et sprik mellom fortelling og praksis (Wiederberg 2001, Jamieson 2002). Funn i denne oppgaven sier derfor mer om hvilke fortellinger som eksisterer på alkoholfeltet og hvordan moderniseringsprosesser har skapt nye fortellinger om alkohol, enn om elitens faktiske alkoholvaner. Det kunne derfor vært interessant å gjøre mer grundige og systematiske observasjoner for å se hva folk faktisk gjør i dikkesituasjonen for å få frem forholdet mellom fortelling og praksis, men det lot seg av praktiske årsaker ikke gjøre som hvit kvinne i Sri Lanka (Jfr kapittel 4). En annen måte å

studere forholdet mellom praksis og fortelling, kan være å samle kvantitative data om alkoholvaner og studert de i forhold til samfunnsdiskursene, men det falt utenfor denne oppgavens rammer. For å få bedre innblikk i konsekvenser av modernisering for alkoholens konstruksjoner i et livsløpsperspektiv, kunne det også i eventuell fremtidig forskning på området vært interessant å benytte longitudinell metode (Jfr Berk 2000).

Referanseliste

Album, Dag (1996): *Nære fremmede – Pasientkulturen i sykehus*, TANO AS, Otta

Baklien, Bergljot et al (2004): *Study of the impact of the work of FORUT in Sri Lanka: Building Civil Society*, Norwegian Institute for Urban and Regional Research

Baklien, Bergljot & Samarasinghe, Diyanath (2003): *Alcohol and Poverty*, FORUT, Dehiwala

Becker, Howard (1973): *Outsiders*, The Free Press, New York

Beckman, Vanna (red.) (1990): *Stein til byrden – Om alkohol i u-land*, FORUT Solidaritetsaksjon for Utvikling

Berger, Peter & Luckman, Thomas 2000 (1966): *Den samfunnsskapte virkelighet*, Fagbokforlaget, Bergen

Berger, Peter et al (1973): *The Homeless Mind*, Penguin Books Ltd, Harmondsworth

Berk, Laura E. (2000): *Child development*, Allyn and Bacon, Ma USA

Bourdieu, Pierre (1995): *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften*, Pax Forlag, Oslo

Bourdieu, Pierre (1990): *The Logic of Practice*, Stanford University Press. Standford, California

Bourdieu, Pierre (1996): *The state nobility: elite schools in the fields of power*, Polity Press, Camebridge

Brochmann, Grete (1990): *The Middle East Avenue*, Institutt for Samfunnsforskning, Oslo

Christie, Nils (1982): *Hvor tett et samfunn*, Universitetsforlaget, Oslo

De Silva, Wimala (2002): *The Family: Continuity and change*, i Jayaweera, Swarna (red.): *Women in Post-Independence Sri Lanka*, Sage Publications, Dehli

Douglas, Mary (1989): *A distinctive anthropological perspective*, i Douglas, M (red.): *Constructive drinking*, Cambridge University Press, Cambridge

Edwards, Tim (2000): *Contradictions of Consumption. Concepts, practices and politics in consumer society*, Open University Press, Buckingham

Elder, Glen H.jr (1991): *Lives and Social Change*” i Heinz, Walter R. (Red.): *Theoretical Advances in Life Course Research*, Deutscher Studien Verlag

Fangen, Katrine (2004): *Deltagende observasjon*, Fagbokforlaget, Bergen

Frønes, Ivar (2001): *Handling kultur og mening*, Fagbokforlaget, Bergen

Frønes, Ivar og Brusdal, Ragnhild (2000): *På sporet av den nye tid – Kulturelle varsler for en nær fremtid*, Fagbokforlaget, Bergen

Fuglerud, Øyvind (2000): *Transnasjonal kamp for Tamil Eelam*, *Verdensmagasinet X* 2000:nr 3, <http://:verdensmagasinetx.no/Artikler/164.html>. Hentet ut 12/2-2005.

Gefou-Madianou, Dimitra (1992): *Introduction: alcohol, commensality, identity transformations and transcendence*, i Dimitra Gefou-Madianou (red.): *Alcohol, gender and culture*, Routledge, London

Giddens, Anthony (1991): *Modernity and Self Identity. Self and Society in the Late Modern Age*, Polity Press, Cambridge

Giddens (1984): *The Constitution of Society*, Polity Press, Cambridge

Goffman, Erving (1992): *Vårt rollespill til daglig*, Pax Forlag A/S, Oslo

Gusfield, Joseph (1989): *Passage to play: rituals of drinking time in American society*, i Douglas, Mary (red.): *Constructive drinking*, Cambridge University Press, Cambridge

Hagestad, Gunnhild (2002): *Forelesning i generell teori vår 2002 på hovedfag sosiologi*, Institutt for Sosiologi og Samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo

Hammersley, Martyn & Atkinson, Paul (1996): *Feltmetodikk – Grunnlaget for feltarbeid og feltforskning*, Ad Notam Gyldendal, Oslo

Hauge, Ragnar (1990): *Kriminalitetens årsaker – Utsnitt av kriminologiens historie*, Universitetsforlaget, Oslo

Hettige, Siri (2003): *Alcohol, gender and culture in Sri Lanka*, University of Colombo - Draft final report submitted to Mental Health and Substance Division, World Health Organization, Geneva

Hettige, Siri & Mayer, Markus (red) (2002): *Youths in Sri Lanka – Challenges and responses*, Friedrich Ebert Stiftung,

Hylland, Eriksen & Nielsen, F. Sivert (2001): *Verdens ende og tilbake – antropologiens historie*, Fagbokforlaget, Bergen

Hylland Eriksen & Frøshaug, Ole Bernt (1998): *Små steder, store spørsmål innføring i sosialantropologi*, Universitetsforlaget, Oslo

Jamieson, Lynn (2002): *Intimacy*, Polity Press, Cambridge

Jayaweera, Swarnwa (2002): *Fifty years since Political independence: An Overview*, i Jayaweera, S (red.): *Women in Post-Independence Sri Lanka*, Sage Publications, Dehli

Jayaweera, Swarnwa (2002): *Women in Education and Employment*, i Jayaweera, S (red.): *Women in Post-Independence Sri Lanka*, Sage Publications, Dehli

Kvale, Steinar (1997): *Kvalitative forskningintervju*, Ad notam Gyldendal, Oslo

- Mac Andrew, C and Edgerton, R (1969): *Drunken Comportment: a social explanation*, Aldine, Chigago
- Moe, Sverre (1994): *Sosiologi i hundre år – en veileder i sosiologisk teori*, Universitetsforlaget, Oslo
- Merton, Robert K, (1990 (1968)): Den selvoppfyllende spådom, Østerberg, Dag (red): *Handling og Samfunn – sosiologisk teori i utvalg*, Pax Forlag A.S. Oslo
- Nielsen, Finn Sivert (1996): *Nærmere kommer du ikke – Håndbok i antropologisk feltarbeid*, Fagbokforlaget, Bergen
- Nielsen, Harriet Bjerrum og Rudberg, Monica (1990): *Jenters vei til rusmidler: et sosialiseringperspektiv*, Norges råd for anvendt forskning, Oslo
- Pape, Hilde (2001): Alkoholens gleder og farer i ungdomstiden, i Pedersen, i Willy og Waal, Helge (red.): *Rusmidler og veivalg*, Cappelen Akademisk Forlag, Oslo
- Partanen, Juha (1991): *Sociability and Intoxication. Alcohol and Drinking in Kenya, Africa and the Modern World*, The Finnish Foundation for Alcohol Studies, Helsinki
- Pedersen, Willy og Waal, Helge (red) (2001): *Rusmidler og veivalg*, Cappelen Akademisk Forlag, Oslo
- Pedersen, Willy (1998/2001): *Bittersøt. Ungdom/sosialisering/rusmidler*, Universitetsforlaget, Oslo
- Pedersen, Willy (1992): Overgangsritualer, liminalitet, rus. *Nordisk Alkoholtidsskrift 1992:2*
- Ratnapala, Nandasena (1999): *Tourism in Sri Lanka: the Social Impact*, Sarvodaya Vishva Lekha Publications, Sri Lanka
- Repstad, Pål (1987): *Mellom nærhet og distanse*, Universitetsforlaget, Oslo

- Room, Robin et al (2002): *Alcohol in developing countries: A public health approach*, Finnish Foundation for Alcohol Studies, Helsinki
- Ryen, Anne (2002): *Det kvalitative forskningsintervjuet – Fra vitenskapsteori til feltarbeid*, fagbokforlaget, Bergen
- Rønning, Geir (2002): *Forelesning i generell teori vår 2002 på hovedfag sosiologi*, Institutt for Sosiologi og Samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo
- Silvermann, David (2001): *Interpreting Qualitative Data, Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*, Sage Publications, London
- Skjelmerud, Anne (1999): *What do you do for life if you don't drink?*, Hovedoppgave, Institutt for Sosiologi, Universitetet i Oslo
- Thagaard, Tove (1998): *Systematikk og innlevelse – En innføring i kvalitativ metode*, Fagbokforlaget, Bergen
- Veblen, Thorstein (1994 (1899)): *The theory of the Leisure class*, Dover Publications, New York
- Weber, Max (1997): *Makt og byråkrati*, Gyldendal, Oslo
- Wiederberg, Karin (2001): *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*, Universitetsforlaget, Oslo
- World Bank 2000: *Group Note on Alcoholic Beverages* <http://www2.ifc.org/policies/arp.pdf>
- World Health Organization Regional Office for South-East Asia (WHO SEAR) 2003 *Get High on life without alcohol – Prevention of Harm From Alcohol Use*, New Dehli

Ødegård, Guro (1996): *Erobring og forbrødring. Alkohol, distinksjon og mening i det moderne uteliv*, Hovedoppgave, Institutt for Sosiologi og Samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo

Østerberg, Dag (1997): *Sosiologiens nøkkelbegreper – og deres opprinnelse*, Cappelen Akademiske Forlag AS, Oslo

Referanser fra Internett:

The Globe Magazine *World Bank pronounces on alcohol*

http://www.ias.org.uk/publications/theglobe/03issue4/globe0304_p3.html, hentet ut 20/7-2004

Online Encyclopedia 2005: "Sri Lanka", <http://Encarta.msn.com>, hentet ut 4/2-2005

Library of Congress Country Studies: <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/lktoc.html>, hentet ut 4/2-2005

Alle kilder som er benyttet i denne oppgaven er oppgitt i referanselisten

Antall ord i oppgaven: 48058

